JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS CARL OTTO LENZ

20 päivänä syyskuuta 1995 *

Sisällys

A — Johdanto ..... I - 4932

I — Ongelmanasettelu ..... I - 4932

II — Jalkapalloilun organisaatio ..... I - 4932

III — Siirtomääräykset ..... I - 4933

1. Belgia ..... I - 4933

2. UEFA:n määräykset ..... I - 4936

3. FIFA:n määräykset ..... I - 4938

4. Muissa jäsenvaltioissa sovellettavat siirtomääräykset ..... I - 4940

IV — Ulkomaalaisia pelaajia koskevat määräykset ..... I - 4944

V — Pääasian tosiseikat ja asian käsittely kansallisissa tuomioistuimissa ..... I - 4945

VI — Ennakkoratkaisukysymykset ..... I - 4948

VII — Asian käsittelyn jatko ja asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa ..... I - 4948

B — Ehdotus ..... I - 4949

I — Alustavia huomautuksia ..... I - 4949

II — Ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottaminen ..... I - 4951

1. Asianosaisten esittämät perustelut ..... I - 4951

2. EY:n perustamissopimuksen 177 artikla ja ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottamista koskeva yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö ..... I - 4953

3. Cour d'appel de Liègen esittämien ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottaminen ..... I - 4959

III — Urheilua koskeva yhteisöjen tuomioistuimen aikaisempi oikeuskäytäntö .... I - 4970

IV — 48 artiklan tulkinta ..... I - 4974

1. 48 artiklan soveltaminen ..... I - 4974

2. 48 artikla ja kansalaisuusmääräykset ..... I - 4976

a) 48 artiklaan sisältyvän syrjintäkiellon rikkominen ..... I - 4976

b) Mahdollinen poikkeus tai perustelu ..... I - 4977

* Alkuperäinen kieli: saksa.

3. 48 artikla ja siirtomääräykset ..... I - 4984

a) Sovellettavat määräykset ..... I - 4984

b) 48 artikla syrjintäkieltona ..... I - 4985

c) 48 artikla kieltona rajoittaa vapaata liikkuvuutta ..... I - 4991

aa) 48 ja 52 artiklaa koskeva oikeuskäytäntö ..... I - 4991

bb) Tähänastisesta oikeuskäytännöstä tehtävät päätelmät ..... I - 5001

cc) Syyt sille, miksi 48 artiklaa on pidettävä yleisenä vapaan liikkuvuuden rajoittamisen kieltona ..... I - 5004

1) Sanamuoto ..... I - 5004

2) Systeemiyhteys ..... I - 5004

3) 48 artikla perusoikeutena ..... I - 5007

dd) Mahdolliset väitteet tätä käsitystä vastaan ..... I - 5008

ee) Soveltaminen siirtomääräyksiin ..... I - 5010

ff) Mahdolliset oikeutusperusteet ..... I - 5012

1) Yleistä ..... I - 5012

2) Taloudellisen ja urheilullisen tasapainon säilyttäminen ..... I - 5014

3) Korvaus koulutuskustannuksista ..... I - 5021

4) Muut perustelut ..... I - 5023

5) Yhteenveto ..... I - 5025

V — Perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan tulkinta ..... I - 5026

1. Suhde perustamissopimuksen 48 artiklaan ..... I - 5026

2. Perustamissopimuksen 85 artiklan soveltaminen ..... I - 5026

a) Yritykset ja yritysten yhteenliittymät ..... I - 5026

b) Yritysten väliset sopimukset tai yritysten yhteenliittymien päätökset . I - 5028

c) Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ..... I - 5028

d) Kilpailun rajoittaminen ..... I - 5029

e) Perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohta ..... I - 5036

3. Perustamissopimuksen 86 artiklan tulkinta ..... I - 5036

C — Ratkaisuehdotus ..... I - 5039

A — Johdanto

I — *Ongelmanasettelu*

1. Käsiteltävänä olevassa ennakkoratkaisuasiassa Cour d'appel de Liège on esittänyt kaksi kysymystä, jotka koskevat sitä, ovatko tietyt jalkapalloilussa sovellettavat määräykset ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa. Kyse on ensinnäkin määräyksistä, joissa määrätään, että jos pelaaja, jonka kanssa jalkapalloseuralla on sopimus, siirtyy sopimuksen päätyttyä toiseen seuraan, ensiksi mainitulla seuralla on oikeus vaatia tietyn rahamäärän (nk. siirtokorvauksen) suorittamista seuralta, johon pelaaja siirtyy. Ennakkoratkaisupyyntö koskee toiseksi niitä sääntöjä, joissa rajoitetaan ulkomaalaisten pelaajien mahdollisuutta osallistua eri kilpailuihin (nk. kansalaisuusmääräykset).

2. Seuraavassa tarkastelen lähinnä niitä tosiseikkoja, jotka ovat johtaneet kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevaan oikeudenkäyntiin, ja niitä määräyksiä, joiden yhteensoveltuvuudesta yhteisön oikeuden kanssa on kyse tässä asiassa. Koska Cour d'appel de Liègessä vireillä olevan asian tosiseikasto on ymmärrettävissä ainoastaan näiden määräysten yhteydessä, on tarkoituksenmukaisinta ensin tarkastella näitä määräyksiä.

II — *Jalkapalloilun organisaatio*

3. Tässä käsiteltävänä olevat määräykset ovat yksityisten liittojen laatimia. Kuten jäljempänä esitetään, kansallinen lainsäätäjä on ainoastaan muutamassa jäsenvaltiossa antanut säännöksiä, joilla on merkitystä tällä alalla. Koska nämä eri liittojen määräykset liittyvät toisiinsa ja ne ovat enemmän tai vähemmän yhdenmukaistettu keskenään, on niiden ymmärtämiseksi ensiksi tarpeen tarkastella jalkapalloilun organisaatiota.

4. Järjestäytynyttä jalkapalloa pelataan seuroissa, jotka kuuluvat liittojen alaisuuteen. Jokaisessa jäsenvaltiossa on yleensä ainoastaan yksi liitto, joka on vastuussa jalkapallotoiminnan järjestämisestä kansallisella tasolla. Belgiassa tämän liiton nimi on Union royale belge des sociétés de football association ASBL (jäljempänä URBSFA). Poikkeuksena on Yhdistynyt kuningaskunta, jossa historiallisista syistä on oma liittonsa Englannille, Walesille, Skotlannille ja Pohjois-Irlannille.

5. Nämä liitot kuuluvat maailmanlaajuisella tasolla Kansainväliseen jalkapalloliittoon (FIFA), jonka kotipaikka on Zürichissä Sveitsissä.[1] FIFA:n piirissä on useita yhteenliittymiä, joihin tietyn maanosan liitot kuuluvat. Yksi näistä yhteenliittymistä on

1 — FIFA:n sääntöjen 1 kohdan 6 alakohta.

Euroopan jalkapalloliitto (UEFA), johon kuuluvat eurooppalaiset jalkapalloliitot. UEFA:an kuuluu EY:n jäsenmaiden 18 jalkapalloliiton lisäksi useita muiden Euroopan valtioiden liittoja. Yhteensä UEFA:ssa on noin 50 jäsentä. UEFA:n tehtävänä on muun muassa järjestää jalkapalloilun Euroopan mestaruuskilpailut maajoukkueille sekä Euroopan mestarijoukkueiden cup, Euroopan cup-voittajien cup ja UEFA-cup seurajoukkueille. [2] Myös UEFA:n kotipaikka on Sveitsissä. [3]

III — *Siirtomääräykset*

1. Belgia

6. URBSFA:n vuoden 1982 määräyksissä erotetaan kolme suhdetta: pelaajan kuuluminen liittoon ("affiliation") [4], pelaajan kuuluminen seuraan ("affectation") [5] ja pelaajan edustusoikeus ("qualification"). Ainoastaan pelaaja, jolla on edustusoikeus, voi osallistua liiton järjestämiin otteluihin. Edustusoikeuden edellytyksenä on, että pelaaja kuuluu sekä Belgian liittoon että johonkin Belgian seuroista. Siirto määritellään toimeksi, jolla liittoon kuuluva pelaaja siirtyy toiseen seuraan. [6] Tämä määritelmä kattaa siten ainoastaan Belgian sisäiset siirrot, sillä se liitto, johon pelaaja kuuluu, vaihtuu siirroissa Belgiasta ulkomaille tai ulkomailta Belgiaan. Määräaikaisessa siirrossa pelaaja kuuluu edelleen entiseen seuraansa, mutta hänellä on oikeus edustaa toista seuraa.

7. URBSFA:n määräyksissä erotetaan kolme siirtotyyppiä, niin kutsuttu pakollinen siirto ("transfert imposé"), vapaa siirto ("transfert libre") ja hallinnollinen siirto ("transfert administratif"). [7] Kun kyseessä on "transfert imposé", siirtoon vaaditaan pelaajan ja uuden seuran suostumus, mutta ei edellisen seuran suostumusta. "Transfert libre" edellyttää pelaajan ja molempien seurojen suostumusta. Hallinnollisella siirrolla ei ole merkitystä käsiteltävänä olevassa asiassa. [8]

8. URBSFA:n määräyksissä erotetaan toisistaan yhtäältä amatöörien ja toisaalta ammat-

2 — UEFA:n sääntöjen (vuoden 1990 painos) 2 kohdan c alakohta yhdessä 13 kohdan kanssa.

3 — UEFA:n sääntöjen 1 kohdan 4 alakohta.

4 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 42 kohdan a alakohta.

5 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 42 kohdan a alakohdan 1 alakohta.

6 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 44 kohdan 1 alakohta.

7 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 44 kohdan 2 alakohta.

8 — Kyse on ilmeisesti erityisissä olosuhteissa ("circonstances speciales") seuralle annettavasta mahdollisuudesta ryhtyä toimenpiteisiin; ks. URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 46 a kohdan 1 alakohta.

tipelaajien ja ei-amatöörien siirrot. [9] Amatöörien siirtoihin sovellettavia määräyksiä ei ole tarpeen selvittää tässä yhteydessä. Seuraavassa esitettävän ymmärtämiseksi on kuitenkin tärkeää huomata, että amatööripelaaja voi vaihtaa seuraa pakollisella siirrolla, jolloin uuden seuran on maksettava enintään 1 000 000 Belgian frangin (BEF) suuruinen siirtokorvaus. [10]

9. Ammatti- ja ei-amatööripelaajia koskevaa siirtojärjestelmää voidaan kuvata seuraavasti: Seurat tekevät näiden pelaajien kanssa sopimuksen, jossa määrätään erityisesti palkasta ja vähimmäispalkkioista. Sopimusten ehdoista neuvotellaan, mutta liiton määräyksissä määrätään tietyistä vähimmäissummista, esimerkiksi ammattipelaajalle on maksettava kiinteä, vähintään 30 000 BEF:n suuruinen rahamäärä kuukaudessa. [11] Kaikkien tällaisten sopimusten, jotka tehdään 1—5 vuodeksi, [12] voimassaolo päättyy 30. kesäkuuta. [13] Ennen sopimuksen voimassaolon päättymistä ja viimeistään 26. huhtikuuta seuran on tehtävä pelaajalle tarjous uudeksi sopimukseksi. Jollei sitä tehdä, pelaajaa pidetään 1. toukokuuta alkaen siirroissa amatöörinä. [14]

Pelaaja voi vapaasti joko hyväksyä tai hylätä kyseisen tarjouksen. Jos pelaaja hylkää tarjouksen, hänet merkitään siirtoluetteloon, joka on toimitettava URBSFA:lle viimeistään 30. huhtikuuta. [15] Tähän luetteloon merkityt pelaajat voidaan 1.—31. toukokuuta siirtää pakollisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että siirtoon ei tarvita sen seuran hyväksymistä, jonka jäsen pelaaja on, jos uusi seura maksaa viimeksi mainitulle seuralle tietyn siirtokorvauksen. Tämän siirtokorvauksen — jota URBSFA:n vuoden 1982 määräyksissä kutsutaan koulutuskorvaukseksi ("indemnité de formation") — suuruus lasketaan kertomalla pelaajan bruttovuositulot kertoimella, jonka suuruus on pelaajan iän mukaan 14—2 (ammattipelaajat) tai 16—4 (ei-amatöörit). [16] Esimerkiksi 25—26-vuotiaan pelaajan siirtokorvaus on kymmenen kertaa bruttotulojen suuruinen.

Pelaajien siirto on vapaata 1.—25. kesäkuuta. [17] Siirtokorvauksesta neuvotellaan tällöin vapaasti. Siirto seurasta toiseen on kuitenkin mahdollinen ainoastaan, jos edellinen ja uusi seura pääsevät sopimukseen siirtokorvauksen suuruudesta. [18] Jos siirtokorvausta ei makseta, liitto voi määrätä seuralle tiettyjä seuraamuksia. [19]

9 — Ammattilais- ja ei-amatööripelaajien välisestä erosta katso URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 39 ja 40 kohta.

10 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 48 b kohdan 2 ja 3 alakohta.

11 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 40 kohdan 3 alakohta.

12 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 39 kohdan 4 alakohta ja 40 kohdan 4 alakohta.

13 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 36 b kohdan 4 alakohta.

14 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 46 kohdan 1 alakohdan 2 alakohta.

15 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 46 kohdan 2 alakohta.

16 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 46 kohdan 3 alakohta.

17 — Ylimmän divisioonan joukkueiden osalta tätä ajanjaksoa pidennetään 31. joulukuuta; ks. URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 46 kohdan 4 alakohta.

18 — Ks. URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 45 kohdan 2 alakohta.

19 — Ks. URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 45 kohdan 6 alakohta ja 128 kohdan 3 alakohta.

Jos siirtoa ei tehdä, on sen seuran, johon pelaaja kuuluu, tehtävä hänelle tarjous uudeksi yhden kauden pituiseksi sopimukseksi samoilla ehdoilla kuin huhtikuussa tehdyssä tarjouksessa. Jos pelaaja kieltäytyy hyväksymästä tätä tarjousta, seuralla on oikeus ennen 1. elokuuta asettaa pelaaja karanteeniin. Jos seura ei tätä tee, pelaajaa pidetään amatöörinä. [20] Jos pelaajan karanteeniin asettamisen jälkeenkään häntä koskevaa sopimusta ei synny tai siirtoa ei tehdä, tämä pelaaja voi siirtyä amatöörinä ilman hänen seuransa suostumusta kahden sellaisen kauden jälkeen, jona hän ei ole pelannut. [21]

10. URBSFA on 1.1.1993 alkaen soveltanut uutta siirtojärjestelmää. Koska tämä uusi järjestelmä kuitenkin muistuttaa paljon edellä kuvattuja sääntöjä, tarkastellaan tässä ainoastaan joitakin eroavuuksia. Uusien sääntöjen mukaan pelaajalla on sopimuksentekovapaus, mutta uuden seuran on kuitenkin maksettava entiselle seuralle siirtokorvaus:

"Pelaajan uuden seuran on maksettava hänen entiselle seuralleen korvaus, tämän kuitenkaan rajoittamatta pelaajan sopimusvapautta (Art. IV/61.4)." [22]

Edellä lainatussa määräyksessä siirtokorvaus määritellään maksuksi, jolla korvataan pelaajan harjoittelusta ja kehittymisestä aiheutuneet kustannukset, annetaan hyvitys pelaajan taidoista ja korvataan hänen korvaamisestaan toisella pelaajalla aiheutuvat kustannukset ("une indemnité compensant la formation, la promotion, le savoir-faire et le remplacement").

Kuten aikaisemmissa määräyksissä, siirtokorvaus lasketaan pakollisissa siirroissa kertomalla pelaajan bruttovuositulot iän mukaan vaihtelevalla kertoimella. [23] Kertoimien arvoa on kuitenkin jonkin verran muutettu. Siten esimerkiksi 25—27-vuotiaan ylimmän divisioonan pelaajan siirtokorvaus on nykyisin kahdeksan kertaa hänen bruttotulojensa suuruinen.

11. URBSFA:n vuoden 1993 määräyksissä on myös sitä koskevia määräyksiä, että pelaaja, joka on tähän asti kuulunut ulkomaalaiseen liittoon, siirtyy belgialaiseen seuraan. Tältä osin viitataan FIFA:n asiaa koskeviin määräyksiin. [24] Kyseinen pelaaja voi saada edustusoikeuden belgialaisessa seurassa vasta kun URBSFA on saanut kansainvälisen siirtotodistuksen, jonka antaa se liitto, josta pelaaja haluaa lähteä. FIFA voi myös määrätä liiton antamaan tällaisen todistuksen, ja se voi myös itse antaa tällaisen todistuksen. Tietyin edellytyksin myös URBSFA voi itse antaa tilapäisen todistuksen. [25]

20 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 46 kohdan 5 alakohdan a alakohta.

21 — URBSFA:n vuoden 1982 määräysten 46 kohdan 5 alakohdan b alakohta.

22 — URBSFA:n vuoden 1993 määräysten IV/85.321 kohta.

23 — URBSFA:n vuoden 1993 määräysten IV/85.322 kohta.

24 — URBSFA:n vuoden 1993 määräysten IV/70.121 kohta.

25 — Ks. URBSFA:n vuoden 1993 määräysten IV/70.122 kohta ja 123 kohta.

2. UEFA:n määräykset

12. Siirtoja koskevat UEFA:n määräykset, jotka olivat voimassa Cour d'appel de Liègessä käsiteltävän asian tosiseikkojen tapahtuma-aikana, sisältyvät asiakirjaan, jonka otsikkona on "UEFA:n jäsenliittojen ja niihin kuuluvien seurojen yhteistoiminta-periaatteet" (jäljempänä UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräykset); UEFA:n hallitus on hyväksynyt tämän asiakirjan 24.5.1990, ja se on loppumääräystensä mukaisesti tullut voimaan 1.7.1990.

13. Näiden määräysten mukaan sopimuksen voimassaolon päätyttyä pelaaja voi vapaasti tehdä uuden sopimuksen valitsemansa seuran kanssa. [26] Tämän seuran on viipymättä ilmoitettava sopimuksesta entiselle seuralle. Entisen seuran on puolestaan ilmoitettava tästä sopimuksesta kansalliselle liitolle, jonka on viipymättä laadittava kansainvälinen siirtotodistus. [27]

14. Entisellä seuralla on kuitenkin oikeus saada uudelta seuralta korvaus pelaajan kehittämisestä tai valmentamisesta (indemnité de promotion ou de formation). Korvaus pelaajan valmentamisesta maksetaan pelaajan siirtyessä ensimmäisen kerran seurasta toiseen. Jokaisen seuraavan siirron yhteydessä on maksettava korvaus pelaajan kehittämisestä, jolla korvataan pelaajan se kehittyminen, jonka seura on tehnyt mahdolliseksi. [28] Jos yksimielisyyttä ei saavuteta, UEFA:ssa muodostettu asiantuntijalautakunta vahvistaa sitovasti siirtokorvauksen suuruuden. [29] Tämä tehdään kertomalla pelaajan edellisen pelikauden bruttotulot kertoimella, jonka suuruus on 1—12 pelaajan iän mukaan. Esimerkiksi 25—26-vuotiaan pelaajan siirtokorvauksen suuruus on tämä summa kahdeksankertaisena. Siirtokorvauksen enimmäismääränä on kuitenkin 5 000 000 Sveitsin frangia (CHF). [30]

15. Näiden määräysten 16 kohdassa määrätään, että

Pelaajan valmennuksesta ja kehittämisestä maksettavia korvauksia koskevilla seurojen välisillä taloudellisilla suhteilla ei ole vaikutusta pelaajan urheilun tai ammatin harjoittamiseen, vaan pelaaja voi vapaasti pelata uuden seuransa edustajana.

16. UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräysten lopussa esitetään, että olisi toivottavaa, että huippujalkapalloilua koskevat kansalliset

26 — UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräysten 12 kohta.

27 — UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräysten 13 kohta.

28 — UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräysten liitteen 1 kohdan e alakohta.

29 — UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräysten 14 kohta.

30 — UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräysten liitteen 3 kohta.

siirtomääräykset saatetaan mahdollisimman pian tässä asiakirjassa olevien määräysten mukaisiksi.

17. Ne periaatteet, jotka UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräyksissä vahvistetaan kaikkia UEFA:n jäseniä koskeviksi, sisältyvät — yhteisön alueen osalta — suurelta osin UEFA:n hallituksen 2.5.1988 hyväksymään asiakirjaan, jonka otsikkona on "ETY:n jäsenvaltioiden kansallisiin liittoihin kuuluvien seurojen välisen yhteistyön periaatteet".

18. UEFA hyväksyi 5.12.1991 uuden version asiakirjasta "UEFA:n jäsenliittojen ja niihin kuuluvien seurojen yhteistoimintaperiaatteet", joka tuli voimaan 1.7.1992 (jäljempänä UEFA:n vuoden 1992 siirtomääräykset). Nämä siirtoja koskevat määräykset vastaavat suurelta osin UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräyksiä. Eroja on kuitenkin siirtokorvauksen laskemisen osalta. Näissä määräyksissä ei erityisesti ole vahvistettu mitään ylärajaa siirtokorvaukselle siinä tapauksessa, että ammattipelaaja siirtyy seurasta toiseen. [31]

19. Nämä määräykset korvattiin "siirtokorvausten vahvistamista koskevilla UEFA:n määräyksillä" (jäljempänä UEFA:n vuoden 1993 siirtomääräykset), jotka UEFA antoi 16.6.1993 ja jotka tulivat voimaan 1.8.1993. Näissä määräyksissä viitataan jäljempänä käsiteltävien, pelaajien asemaa ja pelaajasiirtoja koskevien FIFA:n määräysten 16 kohdan 2 alakohtaan, ja niissä vahvistetaan, että "jalkapalloilijoiden kansainvälisiä siirtoja" koskevat nämä FIFA:n määräykset. UEFA:n vuoden 1993 siirtomääräyksissä säännellään "ainoastaan FIFA:n määräysten 14 kohdan mukaisia pelaajan harjoittelusta ja/tai kehittymisestä maksettavia korvauksia koskeva menettely ja korvauksien suuruuden laskemistapa", ja tämäkin ainoastaan sitä tapausta varten, että seurat eivät pääse sopimukseen tämän korvauksen suuruudesta. [32]

UEFA:n vuoden 1993 siirtomääräyksissä vahvistetaan, että pelaaja on vapaa tekemään uuden sopimuksen valitsemansa seuran kanssa ja että maksettavalla siirtokorvauksella ei ole mitään vaikutusta hänen pelaamiseensa. Pelaajalla "on oikeus vapaasti pelata sen seuran edustajana, jonka kanssa hän on tehnyt uuden sopimuksen". [33]

UEFA:n vuoden 1993 siirtomääräyksissä vahvistetaan aikaisempien määräyksien tapaan myös se, että jos kyseiset seurat eivät pääse keskenään sopimukseen, pelaajan siirtokorvauksen suuruuden määrittää asiantun-

31 — Ks. UEFA:n vuoden 1992 siirtomääräysten liitteen 3 kohta. Näihin määräyksiin (liitteen 5 kohtaan) sisältyy kuitenkin 600 000 BEF:n yläraja harjoittelusta maksettavan korvauksen osalta, joka koskee kuitenkin ainoastaan amatööripelaajia.

32 — UEFA:n vuoden 1993 siirtomääräysten 1 kohdan 1 ja 2 alakohta.

33 — UEFA:n vuoden 1993 siirtomääräysten 2 kohta.

tijalautakunta kertomalla pelaajan bruttotulot kertoimella, jonka suuruus on 12—0 pelaajan iän mukaan. [34] Vaikuttaa siltä, laskemisperusteet on näissä määräyksissä määritetty tiukemmin kuin aikaisemmissa määräyksissä. [35]

3. FIFA:n määräykset

20. FIFA:n *siirtomääräykset, joita sovellettiin* vuonna 1990, sisältyvät 14. ja 15.11.1953 hyväksyttyihin määräyksiin, joita on viimeksi muutettu 29.5.1986 (jäljempänä FIFA:n vuoden 1986 määräykset).

21. Näiden määräysten mukaisesti jokaisen kansallisen liiton on määritettävä pelaajiensa asema ja edustusoikeus ja muiden kansallisten liittojen ja FIFA:n itsensä on tunnustettava nämä päätökset. [36]

Näiden määräysten 14 kohdan mukaan ammattipelaaja ei voi erota kansallisesta liitostaan niin kauan kuin hänen sopimuksensa ja hänen seuransa, liigan tai kansallisen liiton säännöt sitovat häntä, olivatpa nämä säännöt miten tiukkoja hyvänsä. Siirron edellytyksenä on, että se liitto, josta pelaaja haluaa siirtyä, antaa siirtotodistuksen. Tässä siirtotodistuksessa kansallinen liitto vahvistaa sen, että kaikki taloudelliset sitoumukset, siirtokorvauksen maksaminen mukaan lukien, on täytetty. [37] Mikään kansallinen liitto ei voi antaa pelaajalle edustusoikeutta, ennen kuin siirtotodistus on sen hallussa. [38]

22. Myös FIFA on sittemmin muuttanut siirtomääräyksiään. Uudet määräykset hyväksyttiin huhtikuussa 1991, ja niitä muutettiin joulukuussa 1991 ja joulukuussa 1993. Ainoastaan 1.1.1994 voimaan tulleita määräyksiä (jäljempänä FIFA:n vuoden 1994 määräykset) käsitellään tässä.

23. FIFA:n vuoden 1994 määräyksissä säännellään sellaisten jalkapalloilijoiden asema ja edustusoikeus, jotka siirtyvät kansallisesta liitosta toiseen. [39] Tällaiset pelaajat voivat pelata toisen liiton seurassa ainoastaan, jos viimeksi mainittu liitto on "saanut kansainvälisen siirtotodistuksen liitolta, josta pelaaja haluaa siirtyä". [40] Ainoastaan uudella liitolla

34 — Kerrointa 0 sovelletaan pelaajiin, jotka ovat vähintään 39-vuotiaita. Tällaiset pelaajat voivat siten siirtyä seurasta toiseen ilman, että siirtokorvausta maksetaan.

35 — Ks. UEFA:n vuoden 1993 siirtomääräysten 8 kohdan 2 alakohta, joka koskee asiassa merkityksellisten bruttotulojen laskemista.

36 — FIFA:n vuoden 1986 määräysten 1 kohta.

37 — FIFA:n vuoden 1986 määräysten 12 kohdan 5 alakohta: "The issuing of this certificate shall imply on the part of the previous association that all commitments of a financial nature, including the transfer fee where applicable, have been settled."

38 — FIFA:n vuoden 1986 määräysten 12 kohdan 1 alakohdan kolmas virke.

39 — FIFA:n vuoden 1994 määräysten johdanto-osan ensimmäinen kappale.

40 — FIFA:n vuoden 1994 määräysten 7 kohdan 1 alakohta.

on oikeus pyytää siirtotodistusta. [41] Siirtotodistuksen antaminen voidaan kieltää ainoastaan, jos siirtoa haluava pelaaja "ei ole täyttänyt edellisen seuransa kanssa tekemänsä sopimuksen ehtoja" tai "pelaajan siirrosta on muu kuin taloudellista laatua oleva kiista" uuden ja vanhan seuran välillä. [42] FIFA voi määrätä kansallisen liiton antamaan siirtotodistuksen tai itse laatia asiakirjan, joka korvaa kansainvälisen siirtotodistuksen. Jos pelaajan edellinen liitto ei anna siirtotodistusta 60 päivän kuluessa uuden liiton esittämästä pyynnöstä, uusi liitto voi itse laatia tilapäisen siirtotodistuksen. [43]

24. FIFA:n vuoden 1994 määräysten 14 kohdan 1 alakohdassa määrätään, että jos ei-amatööripelaaja tekee sopimuksen uuden seuran kanssa, hänen edellisellä seurallaan on oikeus "korvaukseen pelaajan harjoittelusta ja/tai kehittymisestä". Jos amatööripelaaja tekee sopimuksen uuden seuran kanssa, johon hän liittyy ei-amatöörinä, hänen edellisellä seurallaan on oikeus "korvaukseen hänen harjoittelustaan". [44] Jos seurat eivät pääse sopimukseen korvauksen suuruudesta, kiista on saatettava FIFA:n ratkaistavaksi. [45] Kuitenkin määräyksissä sallitaan se, että FIFA:an kuuluvat maanosaliitot [46] laativat omat sääntönsä tällaisten kiistojen ratkaisemiseksi. Tällaisessa tapauksessa ainoastaan maanosaliitto on toimivaltainen ratkaisemaan liittoon kuuluvan kahden seuran välisen kiistan. [47] Kuten edellä on mainittu, UEFA on käyttänyt tätä oikeuttaan. [48]

25. FIFA:n vuoden 1994 määräysten 20 kohdan 1 alakohdassa määrätään, että mikään kiista kahden seuran välillä pelaajan harjoittelusta tai kehittymisestä aiheutuneiden kulujen korvaamisen määrästä ei saa vaikuttaa pelaajan urheilun tai ammatin harjoittamiseen, ja lisäksi tässä kohdassa määrätään, että

"— — kansainvälisen siirtotodistuksen antamista ei voida kieltää tämän vuoksi. Pelaaja on siten vapaa pelaamaan uudessa seurassaan, jonka kanssa hän on tehnyt uuden sopimuksen, heti kun kansainvälinen siirtotodistus on vastaanotettu."

26. FIFA:n vuoden 1994 määräysten johdanto-osan toisen kappaleen mukaisesti "I, II, III, VII, VIII ja X luvun määräykset" ovat sitovia myös kansallisella tasolla. Sen sijaan V lukua, jonka otsikkona on "Pelaaja-

41 — FIFA:n vuoden 1994 määräysten 8 kohdan 1 alakohta.
42 — FIFA:n vuoden 1994 määräysten 7 kohdan 2 alakohta.
43 — FIFA:n vuoden 1994 määräysten 7 kohdan 2, 3 ja 4 alakohta.
44 — FIFA:n vuoden 1994 määräysten 14 kohdan 2 alakohta.
45 — FIFA:n vuoden 1994 määräysten 16 kohdan 1 alakohta.
46 — Näitä ovat edellä mainitut FIFA:an kuuluvat liitot (ks. 5 kohta).
47 — FIFA:n vuoden 1994 määräysten 16 kohdan 2—4 alakohta.
48 — Ks. edellä 19 kohta.

siirrot kansallisesta liitosta toiseen" ja johon kuuluvat 12—20 kohta, ei mainita tässä yhteydessä. Johdanto-osan kolmannen kappaleen mukaan kuitenkin jokaisen kansallisen liiton on otettava käyttöön siirtojärjestelmä, jota sovelletaan kansallisella tasolla, ja annettava tarvittavat määräykset. Näihin määräyksiin on "sisällytettävä toisessa kappaleessa mainitut sitovat määräykset, niissä on noudatettava jäljempänä olevissa kohdissa vahvistettuja yleisiä periaatteita, ja niihin on sisällytettävä määräykset siirtojen yhteydessä syntyvien riitojen ratkaisemiseksi".

4. Muissa jäsenvaltioissa sovellettavat siirtomääräykset

27. Asian käsittelemiseksi perusteellisesti on syytä tarkastella yhteisön muiden jäsenvaltioiden siirtomääräyksiä. Yhteisöjen tuomioistuimen esitettyä kirjallisen pyynnön UEFA on toimittanut ne määräykset, jotka ovat nykyisin sen mukaan voimassa kussakin jäsenvaltiossa, ja se on myös ystävällisesti toimittanut näistä määräyksistä tiivistelmän. Kaikkien näiden määräysten tarkasteleminen on tässä yhteydessä sekä mahdotonta että tarpeetonta. Tarkastelen tämän vuoksi ainoastaan joissakin jäsenvaltioissa sovellettavia määräyksiä ja keskityn ainoastaan niihin kohtiin, jotka minusta vaikuttavat olennaisilta. Seuraava selvitys perustuu yksinomaan UEFA:n toimittamiin asiakirjoihin, jotka ovat suurelta osin kulloisenkin valtion virallisella kielellä laadittuja. Tämän vuoksi on mahdollista, että seuraavassa esityksessä on joitakin yksittäisiä epätarkkuuksia.

28. *Itävallassa* kyseiset määräykset sisältyvät asiakirjaan "Regulativ für die dem ÖFB angehörigen Vereine und Spieler" (Österreichischer Fußball-Bundiin eli Itävallan jalkapalloliittoon kuuluvia seuroja ja pelaajia koskevat määräykset), joka on tullut voimaan 1.7.1994. Näiden määräysten 25 kohdan 3 alakohdan mukaisesti pelaajan entisellä seuralla on oikeus siirtokorvaukseen, jos pelaaja vaihtaa seuraa. Näiden määräysten 30 kohdan 1 alakohdan mukaisesti siirtokorvaus vastaa "taloudellisesti pelaajan siirtymisestä aiheutuvaa seuran kilpailullisen aseman heikentymistä. Siirtokorvaus sisältää myös osan koulutuskustannuksista".

Määräysten 30 kohdan 4 alakohdassa määrätään, että seurojen välisillä kiistoilla siirtokorvauksista "ei ole mitään vaikutusta pelaajan edustusoikeuteen. Heti kun pelaaja on ilmoitettu uuteen seuraan, pelaajalla on oikeus edustaa seuraa asiaa koskevien määräysten mukaisesti".

Näiden määräysten 32 kohdan 5 alakohdan mukaisesti FIFA:n tai UEFA:n vastaavia määräyksiä on sovellettava siirtoihin ulkomaille ja ulkomailta.

29. *Saksassa* siirtomääräykset sisältyvät Deutscher Fußballbundin (Saksan jalkapalloliiton, DFB) laatimaan asiakirjaan "Lizenzspielerstatut" (ammattipelaajia koskevat mää-

räykset). Lisäksi on otettava huomioon DFB:n "Spielordnung" (ottelumääräykset). Lizenzspielerstatutin 29 kohdan 1 alakohdan mukaisesti sen seuran, joka tekee sopimuksen toisen seuran pelaajan kanssa, on maksettava viimeksi mainitulle seuralle siirtokorvaus. Työsopimuksen pätevyys "ei voi olla riippuvainen tietystä rahamäärästä ja/tai siirtokorvausta koskevasta sopimuksesta". Amatöörien siirtoa ammattilaisseuraan koskevat määräykset ovat kiinnostavia. Pelikautena 1994/95 Bundesliigan seura, joka teki ammattilaissopimuksen toisen seuran amatööripelaajan kanssa, joutui maksamaan 100 000 Saksan markan (DEM) siirtokorvauksen. Bundesliigan toisen divisioonan seuran oli maksettava 45 000 DEM tästä pelaajasta saman ajanjakson aikana. Siirtokorvaus on jaettava niiden seurojen kesken, joissa pelaaja on pelannut seitsemän siirtoa edeltävän vuoden aikana. [49]

Jos pelaaja siirtyy ulkomaille, pelaajan edellisellä seuralla on oikeus "korvaukseen pelaajan harjoittelusta ja kehittymisestä". [50] Kun kyseessä on siirto muihin liittoihin yhteisössä, sovelletaan kulloinkin voimassa olevia "UEFA:n määräyksiä pelaajan harjoittelusta ja kehittymisestä maksettavasta korvauksesta". [51]

30. *Tanskan* osalta UEFA on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle Tanskan jalkapalloliiton laatiman jalkapalloilijoita koskevan mallisopimuksen. Tämän sopimuksen 3 jakso sisältää ammattipelaajia koskevat määräykset. Siirtokorvaus on ilmeisesti maksettava ainoastaan, jos pelaaja siirtyy ulkomaiseen seuraan tai Tanskan ylimmän divisioonan joukkueeseen. [52] Kun kyseessä on siirto Tanskan ylimmän divisioonan joukkueeseen, siirtokorvaus lasketaan kertomalla pelaajan bruttotulot kertoimella, jonka suuruus on 0—3 pelaajan iän ja tulojen mukaan. Esimerkiksi 25—27-vuotiaisiin pelaajiin sovellettava kerroin on 100 000 Tanskan kruunun (DKK) bruttotuloihin asti 0,8, 100 000 DKK:n ylittävistä tuloista 200 000 DKK:n bruttotuloihin asti 1,6, ja tämän ylittävien tulojen osalta 2,4. [53] Kun kyseessä on siirto ulkomaille, siirtokorvaus lasketaan kertomalla pelaajan bruttotulot yhtenäisellä kertoimella, jonka suuruus on 12—1. Esimerkiksi 25—27-vuotiaaseen pelaajaan sovellettava kerroin on 8. [54]

Yhteisöjen tuomioistuimessa pidetyssä suullisessa käsittelyssä Tanskan asiamies ilmoitti, että siirtokorvaukset kumoavaa lakia oltiin laatimassa.

31. *Espanjassa* 26.6.1985 annetussa Real Decretossa (kuninkaallinen asetus) nro

49 — Ks. Lizenzspielerstatutin 32 kohdan 1 alakohta.
50 — Ks. Spielordnungin 9 kohdan 1 alakohta.
51 — Lizenzspielerstatutin 28 kohdan 3 alakohta.
52 — Ks. mallisopimuksen 3 jakson 2 ja 7 kohta.
53 — Mallisopimuksen 3 jakson 4 kohta.
54 — Mallisopimuksen 3 jakson 7 kohta.

1006/1985 määrätään, että siirron yhteydessä voidaan vaatia siirtokorvaus ("una compensación por preparación o formación") työehtosopimuksen mukaisesti. [55] UEFA on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle tällaisen työehtosopimuksen, joka on sen 4 artiklan mukaan voimassa 1.6.1992—30.5.1995. Tämän sopimuksen 18 artiklan mukaisesti siirron yhteydessä on maksettava siirtokorvaus, jos kyseinen pelaaja ja hänestä vaadittavan maksun suuruus on ilmoitettu siirtolistalle. Listalle ei voida merkitä ammattilaisia, jotka ovat 25-vuotiaita tai vanhempia. Tällaiset pelaajat voivat siten siirtyä *Espanjassa* [56] ilman siirtokorvauksen maksamista.

Työehtosopimuksen 21 kohdan mukaisesti pelaajalla on oikeus 15 prosenttiin siirtokorvauksesta siirron yhteydessä.

32. *Ranskassa* siirtoja koskevat säännöt sisältyvät asiakirjaan "Charte du Football Professionel" (ammattilaisjalkapalloa koskeva peruskirja). Peruskirjan III osaston 4 luvussa käsitellään ammattijalkapalloilijoiden asemaa.

Tämän luvun 15 kohdan 1 ja 2 alakohdassa määrätään seuraavaa:

"1. Jos pelaaja siirtyy toiseen seuraan seurasta, jonka kanssa hän on allekirjoittanut ensimmäisen ammattilaissopimuksensa, ensiksi mainitulla seuralla (kasvattajaseuralla) on oikeus korvaukseen pelaajan harjoittelusta.

2. Edellisellä seuralla on oikeus korvaukseen pelaajan harjoittelusta, jos

— pelaaja on harjoitellut tässä seurassa harjoittelijana (stagiaire) vähintään yhden kauden ajan;

— harjoittelu on tapahtunut virallisesti hyväksytyssä jalkapallokoulutuskeskuksessa." [57]

Tämän harjoittelusta maksettavan korvauksen suuruus vastaa peruskorvausta tai osaa siitä harjoittelun keston mukaisesti. Peruskorvaus vastaa pääsääntöisesti pelaajan

55 — Asetuksen 14 artiklan 1 kohta.

56 — Ulkomaille tapahtuvien siirtojen osalta on otettava huomioon em. asetuksen 14 artiklan 2 kohta. Siinä määrätään, että niissä tapauksissa, joissa toisen maan säännöt eroavat Espanjan säännöistä, on sovellettava vastavuoroisuuden periaatetta.

57 — Tämän määräyksen selventämiseksi on syytä huomauttaa, että tämän luvun 3 kohdan 1 alakohdan mukaisesti ensimmäisen ammattilaissopimuksen pituus on neljä vuotta.

bruttotuloja kahtena edellisenä vuotena. Jos harjoittelu on kestänyt enemmän kuin kolme pelikautta, on maksettava täysi peruskorvaus; jos se on kestänyt ainoastaan yhden kauden, siirtokorvaus on ainoastaan 10 prosenttia peruskorvauksesta. [58]

Siirtokorvaus on siten maksettava ainoastaan ensimmäisestä siirrosta ja silloinkin ainoastaan, jos edellä mainitut edellytykset täyttyvät. Näitä tapauksia lukuun ottamatta ei korvauksia makseta Ranskan sisäisissä siirroissa.

33. Siirron tapahtuessa ulkomaille siirtokorvauksen suuruus on tämän luvun 18 kohdan mukaisesti kaksi kertaa 15 kohdan mukaisen korvauksen suuruus.

34. UEFA:n toimittamien tietojen mukaan pelaaja on *Kreikassa* vapaa pelaajasopimuksensa päätyttyä liittymään uuteen seuraan ilman siirtokorvausta 5.8.1991 annetun lain nro 1958 29 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Tämän lain 29 artiklan 3 kohdassa kuitenkin sallitaan se, että seuran ja pelaajan väliseen sopimukseen sisällytetään ehto, jonka mukaan hän voi lähteä seurasta ainoastaan maksettuaan tietyn rahamäärän. Tämä rahamäärä on mainittava sopimuksessa. Käytännössä kuitenkin UEFA:n mukaan uusi seura maksaa tämän rahamäärän.

35. *Italiassa* sovelletaan jalkapalloiluun (ja urheiluun yleensä) 23.3.1981 annettua lakia nro 91. Tämän lain 6 artiklan mukaisesti siirron yhteydessä voidaan vaatia siirtokorvaus ("indemnità di preparazione e di promozione"); korvauksen saajan on sijoitettava se urheiluun liittyvään tarkoitukseen. Korvauksen laskemisen yksityiskohdat säännellään Italian jalkapalloliiton tämän lain täytäntöönpanemiseksi antamissa säännöissä.

36. Lopuksi on mainittava *Alankomaat*. UEFA:n yhteisöjen tuomioistuimelle toimittamien Alankomaiden jalkapalloliiton määräysten 49 kohdan 1 alakohdan a alakohdassa määrätään, että jos pelaaja siirtyy ulkomaille, liitto antaa FIFA:n määräysten 12 kohdan mukaisen siirtotodistuksen vasta, kun pelaajan entiselle seuralle on maksettu siirtokorvaus. [59]

58 — Tältä osin (ja muista yksityiskohdista) ks. tämän luvun 15 kohdan 3 alakohta ja sitä seuraavat alakohdat.

59 — Tässä viitataan ilmeisesti FIFA:n vuoden 1986 määräyksien 12 kohtaan eli edellisiin määräyksiin. Siten on mahdollista, että Alankomaiden liitto ei ole vielä mukauttanut määräyksiään FIFA:n vuoden 1994 määräyksiin.

IV — *Ulkomaalaisia pelaajia koskevat määräykset*

37. Vuodesta 1960 alkaen monet — mutta eivät kaikki — jalkapalloliitot ovat ottaneet käyttöön määräyksiä, joilla rajoitetaan ulkomaalaisten pelaajien palkkaamista. Kuitenkin on huomattava, että tietyissä tapauksissa nämä määräykset perustuvat sellaiseen urheiluoikeudelliseen kansalaisuuden määritelmään, jossa varsinaisen kansalaisuuden lisäksi otetaan huomioon myös se seikka, että pelaaja on jo pelannut liitossa tietyn aikaa. [60]

38. Sen jälkeen kun yhteisöjen tuomioistuin antoi 14.7.1976 tuomion asiassa Donà vastaan Mantero [61], eurooppalaiset jalkapalloliitot ja Euroopan yhteisöjen komissio aloittivat keskenään neuvottelut. Vuonna 1978 UEFA antoi komissiolle sitoumuksen, jonka mukaan se poistaa niiden ulkomaalaisten pelaajien määrää koskevat rajoitukset, joiden kanssa seura voi tehdä sopimuksen, sikäli kuin kyse on jäsenvaltioiden kansalaisista. Toiseksi UEFA suostui vahvistamaan, että kuhunkin otteluun voi osallistua kaksi tällaista pelaajaa, eikä tähän kiintiöön lasketa pelaajia, jotka ovat asuneet viisi vuotta kyseisen liiton alueella.

39. Komission kanssa käytyjen uusien neuvottelujen jälkeen UEFA hyväksyi vuonna 1991 niin kutsutun "3+ 2" -säännön, jonka mukaan 1.7.1992 jälkeen seuran ottelukohtaiseen pelaajaluetteloon merkittävien sellaisten pelaajien lukumäärää, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kansalaisia, voidaan rajoittaa kolmeen, mutta ei tämän vähempään, ja heidän lisäkseen kahteen, mutta ei vähempään, sellaiseen muiden jäsenvaltioiden kansalaiseen, jotka ovat pelanneet tässä maassa keskeytyksettä viisi vuotta, joista kolme vuotta juniorina. [62] Tätä sääntelyä sovelletaan ylimmän divisioonan joukkueisiin, ja on laajennettava koskemaan kaikkia ei-amatööridivisioonia viimeistään kaudesta 1996—97 alkaen.

40. Koska tässä UEFA:n säännössä asetetaan ainoastaan vähimmäismäärä, kansalliset liitot voivat sallia useamman ulkomaalaisen pelaamisen. Esimerkiksi Englannin jalkapalloliitto ei pidä ulkomaalaisina Walesin, Skotlannin, Pohjois-Irlannin ja Irlannin kansalaisia. Skotlannissa ulkomaalaisten pelaajien määrää ei ole lainkaan rajoitettu.

41. Edellä mainittua 3+2-sääntöä sovelletaan myös UEFA:n järjestämiin cup-otteluihin. [63]

60 — Ks. esim. 30.8.1994 voimaan tulleiden Saksan jalkapalloliiton Spielordnungin 22 kohdan 2 alakohdan b alakohta, jonka mukaan saksalaiseen pelaajaan rinnastetaan pelaaja, joka "on pelannut saksalaisissa seuroissa viimeisen viiden vuoden ajan, joista vähintään kolme vuotta juniorina".

61 — Asia 13/76 (Kok. 1976, s. 1333).

62 — Viittaus ottelukohtaiseen pelaajaluetteloon tarkoittaa sitä, että kaikki viisi ulkomaalaista voivat pelata yhdessä. Jos yhden heistä tilalle pelaamaan vaihdetaan joku muu, tämä uusi pelaaja ei voi olla (kuudes) ulkomaalainen.

63 — Ks. tältä osin edellä 5 kohta.

V — *Pääasian tosiseikat ja asian käsittely kansallisissa tuomioistuimissa*

42. Jean-Marc Bosman on syntynyt vuonna 1964, ja hän on Belgian kansalainen. Hän liittyi jo nuorena Belgian jalkapalloliittoon ja aloitti pelaamisen — aluksi juniorijoukkueessa — Standard de Liègessä, joka on Belgian ylimmässä divisioonassa pelaava seura. Vuonna 1986 hän allekirjoitti ensimmäisen työsopimuksensa tämän seuran kanssa, ja hänestä tuli siten ammattipelaaja. Vuoden 1988 toukokuussa hänet siirrettiin 3 000 000 BEF:n siirtokorvausta vastaan Standard de Liègestä paikalliseen kilpailijaan SA Royal club liégeois'han (jäljempänä RC Liège) edustajaksi; myös tämä seura pelasi viime kauteen asti Belgian ylimmässä divisioonassa. Bosmanin RC Liègen kanssa tekemässä sopimuksessa, jonka voimassaolo päättyi 30.6.1990, hänelle oli taattu 75 000 BEF:n peruspalkka (bruttona). Palkkiot ja muut lisät mukaan lukien Bosman ansaitsi keskimäärin noin 120 000 BEF kuukaudessa.

43. Huhtikuussa 1990 RC Liège teki Bosmanille tarjouksen uudeksi yhden kauden pituiseksi sopimukseksi, jossa hänen peruspalkkansa alennettiin 30 000 BEF:iin eli URBSFA:n sääntöjen mukaiseksi vähimmäispalkaksi. Bosman kieltäytyi allekirjoittamasta tätä sopimusta, ja hänet ilmoitettiin siirtolistalle. Hänen pakollista siirtoaan koskevaksi siirtokorvaukseksi määriteltiin liiton sääntöjen mukaisesti 11 743 000 BEF.

44. Koska mikään seura ei ilmoittanut olevansa kiinnostunut pakollisesta siirrosta, Bosman ryhtyi neuvottelemaan ranskalaisen seuran Société d'économie mixte sportive de l'union sportive du littoral de Dunkerquen (jäljempänä US Dunkerque) kanssa, joka pelasi Ranskan II divisioonassa. Tämä seura palkkasi Bosmanin 30.7.1990 allekirjoitetulla sopimuksella, jossa hänen peruspalkakseen sovittiin hieman yli 90 000 BEF. RC Liège ja US Dunkerque olivat tehneet jo 27.7.1990 sopimuksen tämän pelaajan (määräaikaisen) siirron yksityiskohdista. Tämän sopimuksen mukaan RC Liègen piti luovuttaa pelaaja US Dunkerquelle yhdeksi kaudeksi 1 200 000 BEF:n suuruista korvausta vastaan, joka erääntyisi maksettavaksi heti, kun URBSFA:n antama siirtotodistus olisi saatu. Lisäksi sopimuksessa annettiin Dunkerquelle peruuttamaton oikeus pelaajan lopulliseen siirtoon 4 800 000 BEF:n suuruista (lisä)korvausta vastaan. Kuitenkin sekä US Dunkerquen ja RC Liègen että US Dunkerquen ja Bosmanin välisessä sopimuksessa oli lykkäävä ehto, jonka mukaan sopimus olisi tehoton, jos Belgian liiton antama siirtotodistus ei saapuisi Ranskan jalkapalloliitolle ennen 2.8.1990. Syynä tähän ehtoon oli ilmeisesti se, että US Dunkerque halusi Bosmanin pelaavan sen edustajana tärkeässä ottelussa jo 3.8.1990.

Koska RC Liège epäili US Dunkerquen maksukykyä, se ei pyytänyt URBSFA:lta siirtotodistusta, joten molemmat sopimukset raukesivat. Lisäksi RC Liège asetti Bosmanin jo 31.7.1990 karanteeniin ja esti häntä siten pelaamasta alkavan pelikauden aikana.

45. Bosman saattoi tämän jälkeen 8.8.1990 asian Tribunal de première instance de Liègen käsiteltäväksi. Pääasiaa koskevan kanteen lisäksi hän teki välitoimia koskevan hakemuksen, jonka tavoitteena oli ensinnäkin RC Liègen ja URBSFA:n velvoittaminen maksamaan hänelle 100 000 BEF kuukaudessa siihen asti, kunnes hän löytäisi uuden työnantajan, ja toiseksi sellaisen määräyksen antaminen, jolla kiellettäisiin vastaajia estämästä häntä vastaanottamasta työtä vaatimalla tai perimällä jokin rahasumma tässä yhteydessä; kolmanneksi Bosman pyysi ennakkoratkaisukysymyksen esittämistä yhteisöjen tuomioistuimelle. Tuomioistuin määräsi 9.11.1990 RC Liègen maksamaan Bosmanille väliaikaisesti 30 000 BEF kuukaudessa ja antoi vaaditun kieltomääräyksen sekä esitti yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen siirtojärjestelmän yhteensopivuudesta ETY:n perustamissopimuksen 3 artiklan c kohdan ja 48 artiklan kanssa. Tämä asia merkittiin yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamossa rekisteriin numerolla C-340/90.

46. Cour d'appel de Liège kumosi 28.5.1991 valituksesta Tribunal de première instance de Liègen määräyksen siltä osin kuin siinä pyydettiin yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua. Cour d'appel de Liège kuitenkin vahvisti sen, että RC Liègen oli maksettava kyseinen kuukausittainen rahasumma Bosmanille, ja velvoitti RC Liègen ja URBSFA:n antamaan Bosmanille oikeuden siirtyä mihin tahansa seuraan, joka haluaisi hänet palkata, ilman että ne vaatisivat tältä seuralta korvausta tästä. Tämän vuoksi yhteisöjen tuomioistuin poisti 19.6.1991 asian C-340/90 rekisteristä.

47. Välitoimimääräyksen vuoksi Bosman voitiin lokakuussa 1990 palkata ranskalaiseen II divisioonassa pelaavaan seuraan Saint-Quentiniin. Hänen sopimuksensa purettiin kuitenkin ensimmäisen pelikauden lopussa. Helmikuussa 1992 Bosman allekirjoitti Saint-Denis de la Réunionin kanssa uuden sopimuksen, joka myös myöhemmin purettiin. Etsittyään pitkään työtä, Bosman allekirjoitti 14.5.1993 sopimuksen belgialaisen III divisioonassa pelaavan Royal Olympic Club de Charleroin kanssa. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan voidaan perustellusti katsoa, että välitoimimääräyksessä Bosmanille annetusta vapaudesta huolimatta häntä boikotoivat kaikki eurooppalaiset seurat, jotka olisivat voineet hänet palkata.

48. Pääasiaa koskevassa kanteessaan, jonka Bosman myös nosti Tribunal de première instance de Liègessä 8.8.1990, hän vaati RC Liègeltä korvausta, jonka suuruudeksi oli väliaikaisesti arvioitu 30 000 000 BEF. Tämän kanteen perusteeksi esitettiin ensinnäkin se, että vastaaja oli rikkonut sopimusvelvoitteitaan, ja toiseksi se, että siirtojärjestelmä oli laiton. URBSFA esitti 3.6.1991 väliintulokirjelmänsä, jonka tavoitteena oli sen määräysten ja vastaavien UEFA:n määräysten toteaminen laillisiksi. Bosman haastoi 20.8.1991 UEFA:n mukaan riita-asiaan. Samanaikaisesti hän nosti kanteen UEFA:a vastaan sen toteamiseksi, että UEFA:n määräykset olivat ETY:n perustamissopimuksen 48, 85 ja 86 artiklan vastaisina pätemättömiä siltä osin, kuin niillä perustetaan sellainen siirtojärjestelmä, jossa voidaan vaatia siirtokorvauksen maksamista, jos pelaaja vaihtaa seuraa sopimuksensa voimassaolon päätyttyä, ja siltä osin kuin tässä järjestelmässä ei rinnasteta muiden jäsenvaltioiden kansalaisia pelaajiin, jotka ovat oman valtion kansalaisia, kun kyse on osallistumisesta kansallisiin kilpailuihin. Lisäksi Bosman vaati UEFA:n velvoittamista lopettamaan tällaisen käytännön ja poistamaan 48 tunnissa käytöstä pätemättömät

määräykset. RC Liège haastoi 5.12.1991 US Dunkerquen mukaan oikeudenkäyntiin.

49. Bosman nosti 9.4.1992 Tribunal de première instance de Liègessä lisää kanteita, joissa hän muutti RC Liègeä vastaan nostamaansa kannetta ja nosti lisäksi erillisen kanteen URBSFA:a vastaan sekä kehitti UEFA:a vastaan esittämiään vaatimuksia. Kanteen tavoitteena oli nyt se, että RC Liègeä, URBSFA:a ja UEFA:a kiellettäisiin rajoittamasta Bosmanin vapautta tehdä sopimus uuden työnantajan kanssa, ja se, että vastaajat velvoitettaisiin yhdessä tai erikseen maksamaan hänelle 11 368 350 BEF korvauksena hänen 1.8.1990 jälkeen kärsimästään vahingosta, 11 743 000 BEF korvauksena vahingosta, jonka hän on kärsinyt uransa alusta 9.11.1990 asti siirtojärjestelmän soveltamisen vuoksi, ja väliaikaisesti 1 BEF oikeudenkäyntikulujen korvauksena. Lisäksi Bosman vaati sen toteamista, että siirtomääräyksiä sekä URBSFA:n ja UEFA:n kansalaisuusmääräyksiä ei sovelleta häneen. Lopuksi Bosman ehdotti ennakkoratkaisun pyytämistä yhteisöjen tuomioistuimelta.

50. Kaksi ammattipelaajien yhdistystä — ranskalainen Union nationale des footballeurs professionnels (jäljempänä UNFP) ja alankomaalainen Vereniging van contractspelers (jäljempänä VVCS) ovat esiintyneet asiassa väliintulijoina Bosmanin vaatimusten tueksi.

51. Tribunal de première instance de Liège hylkäsi 11.6.1992 tekemällään päätöksellä UEFA:n vaatimukset, joiden mukaan sitä vastaan nostetut kanteet on käsiteltävä Sveitsin tuomioistuimissa, ja Tribunal de première instance de Liège totesi olevansa toimivaltainen ratkaisemaan sen käsiteltäväksi saatetun riidan. Se katsoi, että UNFP:n ja VVCS:n väliintulot voitiin hyväksyä. Lisäksi Tribunal totesi, että kaikki kanteet voitiin ottaa tutkittavaksi. Se katsoi, että RC Liège oli toiminut laittomasti, koska Bosmanin siirto US Dunkerqueen oli sen menettelyn vuoksi epäonnistunut, ja että RC Liègen oli korvattava aiheuttamansa vahinko; sitä vastoin Tribunal hylkäsi RC Liègen US Dunkerqueta vastaan kohdistaman hakemuksen, jossa se vaati US Dunkerqueta väliintulijaksi asiassa, koska näyttöä US Dunkerquen virheellisestä menettelystä ei ollut esitetty. Lopuksi Tribunal esitti yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön, joka koski perustamissopimuksen 48, 85 ja 86 artiklan tulkintaa siirtojärjestelmien osalta. Tämä asia merkittiin yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamossa rekisteriin numerolla C-269/92.

52. Asiassa haettiin muutosta, ja Cour d'appel de Liège pysytti 1.10.1993 antamallaan päätöksellä valituksenalaisen päätöksen siltä osin, kuin siinä on hyväksytty väliintulot, Tribunal de première instance on todennut olevansa toimivaltainen ja katsonut, että kanteet voidaan ottaa tutkittavaksi. Cour d'appel hyväksyi myös Tribunalin käsityksen, jonka mukaan RC Liègeä, UEFA:a ja URBSFA:a vastaan esitettyjen vaatimusten tutkiminen merkitsi siirtojärjestelmän laillisuuden tutkimista. Valitustuomioistuin on tämän vuoksi itse pyytänyt yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua. Koska tämän pyynnön vuoksi asialla C-269/92 ei ole perustetta, yhteisöjen tuomioistuin poisti tämän asian rekisteristä. Bosmanin ehdotuksen perusteella Cour d'appel on lisäksi katsonut, että kansalaisuusmääräysten laillisuuden tutkiminen on myös ollut tarpeen, koska Bosmanin tätä koskeva vaatimus perustuu

Code judiciaire belgen (oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain) 18 §:ään, jonka mukaan kanteita voidaan nostaa "sen estämiseksi, että vakavasti uhattuna olevaa oikeutta loukataan".

Sitä vastoin Cour d'appel on hylännyt UEFA:n vaatimukset siitä, että sen olisi kysyttävä yhteisöjen tuomioistuimelta, onko vastaus esitettyihin kysymyksiin erilainen, jos siirtojärjestelmä on sellainen, että pelaaja voi vapaasti pelata uuden seuransa edustajana, vaikka uusi seura ei olisi maksanut siirtokorvausta entiselle seuralle.

VI — *Ennakkoratkaisukysymykset*

53. Cour d'appel de Liège on siten pyytänyt yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua seuraavista kysymyksistä:

"Onko 25 päivänä maaliskuuta 1957 tehdyn Rooman sopimuksen 48, 85 ja 86 artiklaa tulkittava siten, että niissä kielletään:

— jalkapalloseuraa vaatimasta tai perimästä rahakorvausta, kun joku tämän seuran pelaajista, jonka sopimuksen voimassaolo on päättynyt, palkataan uuteen seuraan;

— kansallisia tai kansainvälisiä urheiluyhdistyksiä tai urheiluliittoja säännöissään rajoittamasta sellaisten ulkomaalaisten pelaajien, jotka ovat Euroopan yhteisön kansalaisia, pelaamista niiden järjestämissä kilpailuissa?"

VII — *Asian käsittelyn jatko ja asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa*

54. URBSFA valitti 3.6.1994 Cour d'appelin päätöksestä ja pyysi, että ratkaisu ulotettaisiin koskemaan RC Liègeä, UEFA:a ja US Dunkerqueta. Cour de cassation hylkäsi valituksen 30.3.1995 ja päätti samalla, että tämän vuoksi vaatimukset päätöksen ulottamisesta koskemaan RC Liègeä, UEFA:a ja US Dunkerqueta tulivat perusteettomiksi. [64]

55. Käsiteltäessä asiaa yhteisöjen tuomioistuimessa Bosman, URBSFA, UEFA, ja Ranskan hallitus, Italian hallitus sekä komissio ovat esittäneet kirjallisia huomautuksia.

64 — Cour de cassation on ystävällisesti toimittanut tämän päätöksensä yhteisöjen tuomioistuimelle.

Nämä osapuolet olivat myös läsnä yhteisöjen tuomioistuimessa 20.6.1995 pidetyssä suullisessa käsittelyssä. Tässä käsittelyssä myös Tanskan hallitus ja Saksan hallitus esittivät ennakkoratkaisukysymyksestä huomautuksensa.

B — Ehdotus

I — *Alustavia huomautuksia*

56. Käsiteltävänä olevan asian merkitys on ilmeinen. Vastauksella siihen kysymykseen, ovatko siirtojärjestelmä ja kansalaisuusmääräykset yhteisön oikeuden mukaisia, on ratkaiseva merkitys ammattilaisjalkapalloilun tulevaisuudelle yhteisössä.

57. Muutamat lukuesimerkit riittävät todistamaan siirtojärjestelmän merkityksen nykyiselle ammattilaisjalkapalloilulle. Erään englantilaisen tilintarkastustoimiston tutkimuksen mukaan Englannin ylimmän divisioonan seurat käyttivät lähes 51 000 000 Englannin puntaa (GBP) (nykyisen vaihtokurssin mukaan 62 000 000 ecua) siirtokorvauksiin pelikauden 1992/93 aikana. [65] Lehtitietojen mukaan Italian ylimmän divisioonan 18 seuraa käyttivät 96 000 000 DEM (yli 51 000 000 ecua) pelikauden 1995/96 aikana pelkästään ulkomaalaisten pelaajien siirtokorvauksiin. [66] Tähän mennessä kallein siirto jalkapalloilun historiassa tehtiin Italiassa, jossa uuden seuran oli maksettava lähes 19 000 000 ecun siirtokorvaus. [67]

Kansalaisuusmääräyksistä on syytä huomauttaa, että tähän mennessä ammattilaisseurat yhteisössä ovat palkanneet huomattavan määrän pelaajia muista jäsenvaltioista tai kolmansista maista. URBSFA:n toimittamien lukujen mukaan esimerkiksi kauden 1993/94 alussa Belgian ylimmän divisioonan 18 seurassa oli 398 belgialaista pelaajaa ja 175 ulkomaalaista pelaajaa, joista kuitenkin ainoastaan 61:tä pidettiin ulkomaalaisina kansalaisuusmääräysten mukaisesti. [68] Jos yhteisöjen tuomioistuin katsoo, että kansalaisuusmääräykset rikkovat yhteisön oikeutta, on odotettavissa, että sellaisten yhteisön jäsenvaltioiden kansalaisten määrä, jotka ansaitsevat elantonsa toisen jäsenvaltion seurassa, lisääntyy edelleen.

58. Muissa yhteisössä harjoitettavissa urheilulajeissa on myös käytössä erilaisia kansalai-

65 — Touche Ross & Co., Survey of Football Club Accounts, Manchester 1994 (kirjoittajat: Gerry Boon, Dale Thorpe ja Anuh Shah).

66 — Süddeutsche Zeitung nro 183, 10.8.1995, s. 31.

67 — Kyseessä oli Gianluigi Lentinin siirto Torinosta AC Milanoon heinäkuussa 1992 (ks. The Economist, 17.6.1995, s. 96).

68 — Tämä on ymmärrettävää, jos otetaan huomioon se, että kansalaisuusmääräykset perustuvat useimmiten urheilulle erityiseen kansalaisuuden määritelmään (ks. tältä osin edellä 37 kohta).

suusmääräyksiä ja siirtoihin sovellettavia sääntöjä. Yhteisöjen tuomioistuimen tuomiolla on siten suuri merkitys myös näihin lajeihin.

59. Cour d'appel de Liègessä käsiteltävän valituksen perustana olevat tapahtumat sattuivat yli viisi vuotta sitten. Tämän jälkeen asia on saatettu usean tuomioistuimen käsiteltäväksi. Yhteisöjen tuomioistuimelta on tässä asiassa pyydetty jo kolme kertaa ennakkoratkaisua, mutta kahden ensimmäisen pyynnön perusteella ei ole annettu tuomiota. Jos tämän käsittelyn päätteeksi annetaan tuomio, jossa vastataan esitettyihin kysymyksiin, se ei merkitse lainkaan sitä, että asian käsittely kansallisissa tuomioistuimissa päättyy. Kuitenkin ammattijalkapalloilijan uran kesto on rajoitettu. Koska mielestäni käsiteltävänä olevalla asialla on suuri merkitys sekä jalkapalloilulle että Bosmanille, se on käsiteltävä loppuun mahdollisimman pian. Nimenomaan tämä on ollut mielessäni tätä ratkaisuehdotusta laatiessani.

60. Esitetyillä kysymyksillä on kuitenkin rajallinen merkitys sen vuoksi, että ne eivät koske kaikkea jalkapalloilua. Siirtojärjestelmään liittyvä *ensimmäinen* ennakkoratkaisukysymys koskee sopimussuhteessa olevan pelaajan siirtoa. Tämä kysymys koskee siten ainoastaan niitä pelaajia, jotka pelaavat vastiketta vastaan, eli toisin sanoen ammattilaisjalkapalloilua. Tämä kysymys ei sen sijaan koske amatöörijalkapalloilua. Yhteisöjen tuomioistuimen ei siten tarvitse päättää, onko yhteisön oikeuden mukaista vaatia siirtokorvausta, kun pelaaja, joka tähän asti on ollut amatööri, lähtee seurastaan ja tekee sopimuksen ammattilaisena. Ensi näkemältä *toinen* kysymys on muotoiltu väljemmin ilmaisuin, ja sen sanamuodon perusteella voitaisiin päätellä, että siinä pyydetään ratkaisua kaikkien kansalaisuusmääräysten yhteensoveltuvuudesta yhteisön oikeuden kanssa — riippumatta siitä, onko kysymys ammattilais- vai amatööriurheilusta — ja että se mahdollisesti koskee kaikkia urheilulajeja. Kuitenkin päätöksestä, jolla ennakkoratkaisua pyydetään, ilmenee, että tämä kysymys koskee ainoastaan ammattilaisjalkapalloilun kansalaisuusmääräyksiä. Kaikki asian käsittelyn osapuolet ovat myös perustellusti katsoneet, että ennakkoratkaisukysymys on ymmärrettävä tällä tavoin.

61. *Osoittaakseen riidan kohteena olevien* määräysten olevan perusteltuja, ne liitot, joita asia koskee, ovat esittäneet sekä urheiluun liittyviä että taloudellisia perusteita määräyksille. Erityisesti Bosman mutta myös komissio ja muut osapuolet ovat esittäneet yksityiskohtaisia huomioita kaikista näistä perusteluista. Mielestäni on selvää, että käsiteltävänä olevan asian merkityksen vuoksi näitä perusteluja on tarkasteltava perusteellisesti.

62. Tämän asian ratkaisu kiinnostaa monia jalkapallosta kiinnostuneita henkilöitä. Suuri osa heistä urheilee itse tai osallistuu — usein ilman korvausta — muulla tavalla seuransa toimintaan. Ehkä vieläkin suurempi on niiden määrä, jotka seuraavat urheilua yleisönä ja jotka seuraavat erityisen kiinnostuneina

ammattilaisjalkapallosarjojen otteluita. Juuri tämän vuoksi on yhteisöjen tuomioistuimen ja minun syytä tarkastella esitettyjä kysymyksiä ilman ennakkokäsityksiä ja objektiivisella tavalla.

II — *Ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottaminen*

1. Asianosaisten esittämät perustelut

63. *UEFA* katsoo, että koska ennakkoratkaisukysymyksien tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuvat, yhteisöjen tuomioistuimen ei pidä vastata niihin. UEFA katsoo, että Bosmanin siirto US Dunkerqueen epäonnistui sen vuoksi, että pelaajien siirtoja koskevia UEFA:n määräyksiä ei noudatettu; jos näitä määräyksiä olisi sovellettu, siirto olisi voinut toteutua eikä riitaa olisi syntynyt. Viitaten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, jota selvitän jäljempänä, UEFA katsoo, että esitettyihin kysymyksiin vastaaminen ei ole tarpeen Cour d'appel de Liègen käsiteltäväksi saatetun riidan ratkaisemiseksi. UEFA epäilee tämän vuoksi vahvasti sitä, että ensimmäinen kysymys voitaisiin ottaa tutkittavaksi. Sen sijaan toinen kysymys on UEFA:n mukaan täysin hypoteettinen, koska Bosmanilla ei ole koskaan ollut urallaan mitään hänen kansalaisuuteensa perustuvia esteitä. Kyseessä on UEFA:n mukaan keinotekoinen prosessi, jonka tarkoitukset ovat poliittiset. Asianosaiset pyrkivät saamaan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisemaan sen, onko tietty sellainen käytäntö perustamissopimuksen kanssa sopusoinnussa, jolla ei ole mitään yhteyttä riidan tosiseikkoihin. UEFA:n mukaan ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ole lainkaan esittänyt, miten vastaus toiseen kysymykseen olisi tarpeen pääasiaa koskevan riidan ratkaisemiseksi.

Jos yhteisöjen tuomioistuin päättäisi kuitenkin vastata kaikkiin tai osaan esitetyistä kysymyksistä, sen olisi UEFA:n mukaan oltava hyvin varovainen, sillä kysymyksillä asetetaan kyseenalaiseksi jalkapalloilun organisaatio sellaisenaan.

64. *URBSFA* ei kirjallisissa huomautuksissaan esitä mitään ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottamisesta. Suullisessa käsittelyssä yhteisöjen tuomioistuimessa se esitti, että käsiteltävänä olevassa asiassa on erotettava kaksi oikeudenkäyntiä. Ensimmäinen on Bosmanin ja RC Liègen välinen riita. URBSFA:n mukaan tämä riita voidaan ratkaista ilman yhteisöjen tuomioistuimen ennakkoratkaisua. Toinen on keinotekoinen riita, jossa ovat vastakkain toisaalta tietyt ammattijalkapalloilijoiden ammattiyhdistykset ja toisaalta URBSFA ja UEFA. Tässä yhteydessä URBSFA viittaa myös Cour de cassationin pääasiassa antamaan tuomioon. URBSFA:n mukaan on toivottavaa, että yhteisöjen tuomioistuin ottaa tämän tuomion huomioon arvioidessaan käsiteltävänä olevaa asiaa.

65. *Ranskan, Italian* ja *Tanskan* hallitukset ovat katsoneet, että kansalaisuusmääräyksillä ei ole mitään vaikutusta riitaan. Niiden mukaan riita koskee ainoastaan siirtokorvausten laillisuutta. Toinen ennakkoratkaisukysymys on siten täysin hypoteettinen. Tältä

osin Ranskan hallitus huomauttaa muun muassa, että ensimmäisessä kanteessaan Bosman ei edes maininnut kansalaisuusmääräyksiä.

Sen jälkeen kun useat osapuolet olivat vedonneet suullisessa käsittelyssä yhteisöjen tuomioistuimessa edellä mainittuun Cour de cassationin tuomioon, Ranskan hallituksen asiamies esitti, että tämän tuomion perusteella vaikutti siltä, että yhteisöjen tuomioistuimen ei enää tarvitsisi vastata toiseen ennakkokysymykseen, koska sitä ei mahdollisesti ollut olemassa tai ei enää ollut olemassa.

66. Kirjallisissa huomautuksissaan *komissio* on ensin katsonut, että toista kysymystä ei voida ottaa tutkittavaksi, koska se on luonteeltaan hypoteettinen. Suullisessa käsittelyssä yhteisöjen tuomioistuimessa komission asiamiehet ilmoittivat, että komission käsitys oli muuttunut. Päättelen näistä lausunnoista, että komissio on nyt taipuvainen katsomaan, että myös toinen kysymys voidaan ottaa tutkittavaksi. Se ei kuitenkaan ole ilmaissut tätä nimenomaisesti.

67. *Bosman* kiistää voimakkaasti sen, että käsiteltävänä oleva asia olisi keinotekoinen riita. Hän huomauttaa, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on todennut, että hänen nostamansa eri kanteet voidaan ottaa tutkittavaksi *Code judiciaire belg*en 18 §:n perusteella, jossa säädetään mahdollisuudesta nostaa ennalta ehkäisevä kanne uhkaavan vakavan vahingon estämiseksi. Kansallinen tuomioistuin on Bosmanin mukaan todennut, että asiaa koskevan Belgian lainsäädännön mukaisesti tämän riidan ratkaiseminen edellyttää siirtojärjestelmän ja kansalaisuusmääräysten laillisuuden tutkimista. Bosmanin mukaan yhteisöjen tuomioistuin tuskin voi asettaa kyseenalaiseksi sitä kansallisen oikeuden tulkintaa, jonka Cour d'appel de Liège on tehnyt. Jos yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin menettelisi näin, sillä uhattaisiin kansallisten tuomioistuinten ja yhteisöjen tuomioistuimen välisen yhteistyön periaatetta, joka on EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan perustana. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuntee yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön, ja se on täyttänyt täysimääräisesti tästä johtuvat velvollisuutensa, erityisesti perustelemalla ennakkoratkaisupyyntönsä.

Kyseessä ei Bosmanin mukaan myöskään ole EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisen menettelyn väärinkäyttö. UEFA:n määräysten sallimien kansalaisuusmääräysten osalta Bosmanilla on oman näkemyksensä mukaisesti intressi saada ratkaisu siitä, että määräykset ovat pätemättömiä ja että niitä ei voida soveltaa, koska nämä UEFA:n määräykset ovat perustana eri eurooppalaisten jalkapalloliittojen säännöille, jotka rajoittavat hänen mahdollisuuksiaan tulla palkatuksi muissa jäsenvaltioissa.

Tämän vuoksi kysymykset täyttävät Bosmanin mukaan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä määritellyt tutkittavaksi ottamisen edellytykset.

2. EY:n perustamissopimuksen 177 artikla ja ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottamista koskeva yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö

68. EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan ensimmäisen kohdan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimella on toimivalta antaa ennakkoratkaisu EY:n perustamissopimuksen tulkinnasta sekä perustamissopimuksen mukaisesti annettujen säännösten pätevyydestä ja tulkinnasta.

EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan toisen kohdan [69] mukaisesti:

"Jos tällainen kysymys tulee esille jäsenvaltion tuomioistuimessa, tämä tuomioistuin voi, jos se katsoo, että kysymys on ratkaistava, jotta se voi antaa päätöksen, pyytää yhteisön tuomioistuinta ratkaisemaan sen."

Tämän määräyksen sanamuodosta ilmenee, että kansallisten tuomioistuinten tehtävänä on arvioida, onko ennakkoratkaisukysymys tarpeen. Perustamissopimuksen 177 artiklassa ei määrätä yhteisöjen tuomioistuimen toimivallasta kieltäytyä vastaamasta tällaisiin ennakkoratkaisupyyntöihin.

69. Yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut vakiintuneessa oikeuskäytännössään, että "yksinomaan sen kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityspiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta". [70] Tätä tukee myös se tosiasia, että kansallinen tuomioistuin, joka yksin tuntee välittömästi ja tarkasti käsiteltävän asian tosiseikat, on parhaassa asemassa arvioimaan näitä kysymyksiä. [71] Jos esitetyt kysymykset koskevat yhteisön oikeuden tulkintaa, "yhteisöjen tuomioistuin on pääsääntöisesti velvollinen ratkaisemaan kysymyksen". [72] Vaikuttaa kuitenkin siltä, että yhteisöjen tuomioistuin on poikennut tästä pääsäännöstä tietyissä tapauksissa kieltäytymällä vastaamasta joihinkin tai kaikkiin esitetyistä kysymyksistä. [73]

70. Jos oikeuskäytäntöä pyritään systematisoimaan, on mahdollista erottaa eri ryhmiä. Mielestäni on mahdollista erottaa pääasiallisesti kolme ryhmää. Ensinnäkin voidaan erottaa ne asiat, joissa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ole toimittanut yhteisöjen tuomioistuimelle kaikkea tietoa, jonka tämä olisi tarvinnut asianmukaisen päätöksen tekemiseksi. Toisena ryhmänä ovat ne asiat, joissa yhteisöjen tuomioistuin on kieltäytynyt vastaamasta kysymyksiin, koska niillä ei selvästi ollut mitään yhteyttä pääasiaan.

69 — EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan kolmannella kohdalla, jossa asetetaan viimeisen oikeusasteen tuomioistuimille velvollisuus pyytää ennakkoratkaisua, ei ole merkitystä tässä asiassa.

70 — Ks. esim. yhdistetyt asiat C-332/92, C-333/92 ja C-335/92, Eurico Italia ym., tuomio 3.3.1994 (Kok. 1994, s. I-711, 17 kohta).

71 — Vakiintunut oikeuskäytäntö; ks. esim. asia 83/78, Pigs Marketing Board, tuomio 29.11.1978 (Kok. 1978, s. 2347, 25 kohta).

72 — Ks. erityisesti asia C-231/89, Gmurzynska-Bscher, tuomio 8.11.1990 (Kok. 1990, s. I-4003, 20 kohta).

73 — Esimerkkinä ensimmäisestä tapauksesta on asia C-18/93, Corsica Ferries, tuomio 17.5.1994 (Kok. 1994, s. I-1783), jossa yhteisöjen tuomioistuin vastasi ainoastaan osaan esitetyistä kysymyksistä (tuomion 16 kohta).

Kolmantena ovat asiat, joissa yhteisöjen tuomioistuin on jättänyt tutkimatta ennakkoratkaisupyynnön sen vuoksi, että se arvioi kansallisen tuomioistuimen käyttävän väärin 177 artiklan mukaista menettelyä. Mielestäni tähän ryhmään kuuluvat myös ne asiat, joissa yhteisöjen tuomioistuin on arvioinut, että ennakkoratkaisukysymykset olivat yleisluontoisia tai hypoteettisia kysymyksiä. Luonnollisesti tätä ryhmittelyä on mahdollista arvostella, erityisesti sen vuoksi, että kahden viimeksi mainitun ryhmän välinen raja ei ole selkeä. Voisi siis hyvinkin olla sitä mieltä, että viimeksi mainitsemani asiat kuuluvat toiseen ryhmään. Tässä valitsemani ryhmittely vaikuttaa kuitenkin perustellummalta jäljempänä esittämästäni syistä.

71. Vastattaessa käsiteltävänä olevassa asiassa siihen, voidaanko Cour d'appel de Liègen esittämät kysymykset ottaa tutkittaviksi, on mielestäni tarpeen ensin tarkastella yhteisöjen tuomioistuimen aikaisempaa oikeuskäytäntöä tällä alalla. Tätä varten käytän edellä esitettyä ryhmittelyä.

72. *Ensimmäisen* ryhmän merkitys on viime aikoina kasvanut. Yhteisöjen tuomioistuin on jo aikaisemmin huomauttanut, että "yhteisön oikeuden sellaisen tulkinnan vaatimus, josta on hyötyä kansalliselle tuomioistuimelle," edellyttää niiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen määrittelemistä, johon pyydetty tulkinta liittyy. [74] Jotta yhteisöjen tuomioistuin voisi täyttää sille annetun tehtävän, "on välttämätöntä, että kansalliset tuomioistuimet selvittävät ne syyt, joiden vuoksi ne katsovat, että vastaus niiden esittämiin kysymyksiin on tarpeen riidan ratkaisemiseksi, jos nämä syyt eivät ilmene yksiselitteisesti esitetyistä asiakirjoista". [75] Niissä asioissa, joissa tarvittavia tietoja ei ollut annettu, yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että se ei kykene asianmukaisesti vastaamaan esitettyihin kysymyksiin. [76]

73. Vasta asiassa Telemarsicabruzzo 26.1.1993 annetusta yhteisöjen tuomioistuimen tuomiosta [77] alkaen tätä näkökohtaa on alettu painottaa enemmän. Yhteisöjen tuomioistuin viittaa tässä tuomiossa aikaisempaan oikeuskäytäntöönsä toteamalla, että "jotta voitaisiin tulkita yhteisön oikeutta siten, että tulkinta olisi kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen, kansallisen tuomioistuimen on määriteltävä esitettyihin kysymyksiin liittyvät tosiasiat ja oikeudelliset seikat tai ainakin selostettava ne tosiseikkoja koskevat olettamukset, joihin nämä kysymykset perustuvat". [78] Yhteisöjen tuomioistuin on painottanut, että näin on erityisesti kilpailuasioissa, joille on ominaista "tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen monimutkaisuus". Jos päätöksessä, jolla ennakkoratkaisua pyydetään, ei ole lainkaan tällaisia tietoja, yhteisöjen tuomioistuin on kieltäytynyt ratkaisemasta esitettyjä kysymyksiä. [79]

74 — Ks. erityisesti asia 244/78, Union Laitière Normande, tuomio 12.7.1979 (Kok. 1979, s. 2663, 5 kohta); yhdistetyt asiat 36/80 ja 71/80, Irish Creamery Milk Suppliers Association, tuomio 10.3.1981 (Kok. 1981, s. 735, 6 kohta).

75 — Asia 244/80, Foglia v. Novello, tuomio 16.12.1981 (Kok. 1981, s. 3045, 17 kohta). Tässä asetettu vaatimus on ymmärrettävissä, kun otetaan huomioon määrittelemäni toisen ryhmän asiat.

76 — Asia 52/76, Benedetti v. Munari, tuomio 3.2.1977 (Kok. 1977, s. 163, 22 kohta) (osa esitetyistä kysymyksistä).

77 — Yhdistetyt asiat C-320/90, C-321/90 ja C-322/90, Telemarsicabruzzo ym., tuomio 26.1.1993 (Kok. 1993, s. I-393).

78 — Alaviitteessä 77 mainittu tuomio, 6 kohta.

79 — Alaviitteessä 77 mainittu tuomio, 7—10 kohta.

Yhteisöjen tuomioistuin on kyseisessä asiassa mitä ilmeisemmin noudattanut julkisasiamiehensä ratkaisuehdotusta, jossa ehdotetaan yhteisöjen tuomioistuimelle "jonkin verran tiukemman kannan omaksumista" ennakkoratkaisupyynnöille asetettavien edellytyksien osalta. [80]

74. Tämän jälkeen yhteisöjen tuomioistuin on useissa tuomioissaan vahvistanut uudelleen tämän kannan. [81] Tässä yhteydessä se on huomauttanut, että tämän vaatimuksen tarkoituksena ei ole ainoastaan helpottaa yhteisöjen tuomioistuinta vastaamasta asianmukaisesti esitettyihin kysymyksiin, vaan myös tehdä mahdolliseksi se, että jäsenvaltiot ja muut, joita asia koskee, voivat hyödyntää täysin yhteisöjen tuomioistuimen (ETY) perussäännön 20 artiklassa niille annettua oikeutta huomautusten esittämiseen [82].

75. Näiden kaikkien päätösten taustalla oleva tarkoitus on selvä. Yhteisöjen tuomioistuin ei voi missään tapauksessa vastata asianmukaisesti kansallisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin, jos se ei tunne kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevan riidan taustaa. Katson kuitenkin, että suvaitsevainen lähestymistapa on tässä tarpeen. Ennakkoratkaisupyynnön hylkääminen tosiseikkojen tai oikeudellisten seikkojen puutteellisen esittämisen vuoksi on rajoitettava poikkeuksellisiin tapauksiin. Yhteisöjen tuomioistuin on mielestäni lukuisissa edellä mainituissa tuomioissa soveltanut liian tiukkaa linjaa.

76. Ensimmäinen ratkaisuista, joka voidaan luokitella *toiseen* ryhmään, on yhteisöjen tuomioistuimen 16.6.1981 asiassa Salonia [83] antama tuomio. Tässä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin esittää, että 177 artikla perustuu "kansallisten tuomioistuinten ja yhteisöjen tuomioistuimen tehtävien selvään erotteluun", eikä siinä sallita yhteisöjen tuomioistuimen arvostelevan ennakkoratkaisupyynnön perusteluja. Yhteisöjen tuomioistuin jatkaa:

"Tämän vuoksi kansallisen tuomioistuimen esittämän ennakkoratkaisupyynnön tutkimatta jättäminen on mahdollista ainoastaan, jos on *ilmeistä*, että tämän tuomioistuimen pyytämällä yhteisön oikeuden tulkitsemisella tai yhteisön oikeussäännön pätevyyden tutkimisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian todelliseen luonteeseen tai kohteeseen." [84]

77. Asiassa Salonia nämä edellytykset eivät täyttyneet, minkä vuoksi yhteisöjen tuomio-

80 — Julkisasiamies Gulmannin ratkaisuehdotus 6.10.1992 edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Telemarsicabruzzo ym. (Kok. 1993, s. I-409, s. 417).

81 — Asia C-157/92, Banchero, määräys 19.3.1993 (Kok. 1993, s. I-1085, 4 kohdasta eteenpäin); asia C-386/92, Monin Automobiles, määräys 26.4.1993 (Kok. 1993, s. I-2049, 6 kohdasta eteenpäin); asia C-378/93, La Pyramide, määräys 9.8.1994 (Kok. 1994, s. I-3999, 14 kohdasta eteenpäin); asia C-458/93, Saddik, määräys 23.3.1995 (ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa, 12 kohta); asia C-167/94, Grau Gomis ym., määräys 7.4.1995 (ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa, 8 kohta). Ks. kuitenkin myös asia C-316/93, Vaneetveld, tuomio 3.3.1994 (Kok. 1994, s. I-763), jossa tätä periaatetta lievennettiin rajatulla alalla (13 ja 14 kohta).

82 — Ks. määräys asiassa Saddik (mainittu alaviitteessä 81), 13 kohta, ja määräys asiassa Grau Gomis ym. (mainittu alaviitteessä 81), 10 kohta, joissa viitataan aikaisempaan oikeuskäytäntöön.

83 — Asia 126/80 (Kok. 1981, s. 1563).

84 — Alaviitteessä 83 mainittu tuomio, 6 kohta (kursivointi kirjoittajan).

istuin vastasi esitettyihin kysymyksiin. Yhteisöjen tuomioistuin menetteli toisella tavoin asiassa Falciola [85], jossa se antoi ratkaisunsa kesäkuussa 1990; käsittelen lyhyesti tätä asiaa, joka edustaa toista ryhmää jaottelussani. Riita koski tienrakennusurakkaa, joka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan kuului tiettyjen julkisia rakennusurakoita koskevien EY:n direktiivien soveltamisalaan. Ennakkoratkaisukysymyksillä ei ollut mitään näkyvää yhteyttä riitaan. Ennakkoratkaisupyynnön perusteluista ilmeni, että sillä pyrittiin todellisuudessa saamaan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu siihen, kykenivätkö Italian tuomioistuimet tarjoamaan kaikki yhteisön oikeuden vaatimat takeet siitä, että ne pystyivät hoitamaan tyydyttävästi tehtävänsä osana yhteisön tuomioistuinjärjestelmää sen jälkeen, kun 13.4.1988 oli annettu laki nro 117/88, joka koski tuomioistuintehtävissä aiheutettujen vahinkojen korvaamista ja tuomareiden siviilioikeudellista vastuuta. [86] Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kyseinen tuomioistuin oli ainoastaan kiinnostunut joidenkin tuomareiden mahdollisista "psyykkisistä reaktioista" edellä mainittuun Italian lakiin. Koska selvästikään minkäänlaista yhteyttä yhteisön oikeuteen ei ollut, yhteisöjen tuomioistuin totesi, että se ei ollut toimivaltainen vastaamaan esitettyihin kysymyksiin. [87]

78. Yhteisöjen tuomioistuin on toistanut ja vahvistanut asiassa Salonia annetun tuomion perusteluja sekä asiassa Falciola että useissa myöhemmissä tuomioissa. [88]

79. On kuitenkin todettava, että joissakin myöhemmissä päätöksissä yhteisöjen tuomioistuin on ainoastaan tutkinut, onko yhteisön oikeuden säännöksillä, joita sitä pyydettiin tulkitsemaan, ja pääasian oikeudenkäynnillä "mitään yhteyttä". [89] Tällaisten päätösten määrän perusteella voisi päätellä, että yhteisöjen tuomioistuin on kussakin tapauksessa tarkoituksella jättänyt mainitsematta lisävaatimuksen eli sen, että yhteyden puuttumisen on oltava *ilmeinen*. Kuitenkin lukuisten syiden vuoksi tätä voidaan epäillä. Ensinnäkin kaikissa näissä tuomioissa yhteisöjen tuomioistuin viittaa asiassa Salonia annettuun tuomioon, jossa mahdollisuudelle olla vastaamatta esitettyyn kysymykseen asetettiin nimenomaisesti tämä lisävaatimus. Toiseksi 16.5.1994 antamassaan määräyksessä yhteisöjen tuomioistuin mainitsi "vakiintuneen oikeuskäytäntönsä" [90] ja viittasi nimenomaisesti asiassa Salonia antamaansa tuomioon ja asiassa Falciola antamaansa

85 — Asia C-286/88, yhteisöjen tuomioistuimen määräys 26.1.1990 (Kok. 1990, s. I-191).

86 — Ks. alaviitteessä 85 mainitun määräyksen 5 kohdassa annettu selvitys.

87 — Ks. edellä alaviitteessä 85 mainittu määräys, 8 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

88 — Asia 166/84, Thomasdünger v. Oberfinanzdirektion Frankfurt am Main, tuomio 26.9.1985 (Kok. 1985, s. 3001, 11 kohta); yhdistetyt asiat C-297/88 ja C-197/89, Dzodzi, tuomio 18.10.1990 (Kok. 1990, s. I-3763, 40 kohta); alaviitteessä 72 mainittu tuomio asiassa Gmurzynska-Bscher, 23 kohta; asia C-368/89, Crispoltoni, tuomio 11.7.1991 (Kok. 1991, s. I-3695, 11 kohta); asia C-186/90, Durighello, tuomio 28.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5773, 9 kohta); asia C-67/91, Asociación Española de Banca Privada ym., tuomio 16.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4785, 26 kohta); alaviitteessä 70 mainittu tuomio asiassa Eurico Italia, 17 kohta. Tämänlaatuisia päätöksiä ovat myös asiassa C-428/93, Monin Automobiles (II) 16.5.1994 annettu määräys (Kok. 1994, s. I-1707), jossa yhteisöjen tuomioistuin viittaa asiassa Salonia annettuun tuomioon ja asiassa Falciola annettuun määräykseen ja toteaa, ettei sillä "selvästikään" ole toimivaltaa vastata esitettyihin kysymyksiin (16 kohta). Tällaisiin asioihin kuuluu myös asia 132/81, Vlaeminck, tuomio 16.9.1982 (Kok. 1982, s. 2953), jossa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin oletti virheellisesti yhteisön oikeussääntöjen soveltuvan asiaan.

89 — Asia C-343/90, Dias, tuomio 16.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4673, 18 kohta); alaviitteessä 73 mainittu tuomio asiassa Corsica Ferries, 14 kohta ja alaviitteessä 81 mainittu määräys asiassa La Pyramide, 12 kohta.

90 — Määräys asiassa Monin (II) (mainittu alaviitteessä 88), 16 kohta.

määräykseen. Lisäksi minkäänlaista ajanmukaista järjestystä ei voida havaita. Sellaiset päätökset, joissa tämä vaatimus mainitaan, ja sellaiset päätökset, joissa vaatimusta ei mainita, vuorottelevat keskenään.

80. Joka tapauksessa on huomautettava, että hyväksyttävältä vaikuttaa ainoastaan se käsitys, jonka mukaan yhteisöjen tuomioistuin voi jättää ennakkoratkaisukysymyksen tutkimatta vain, jos sillä ei aivan *ilmeisesti* ole mitään yhteyttä pääasian oikeudenkäyntiin. Yhteisöjen tuomioistuimen käytäntöä ei voida perustaa 177 artiklan sanamuotoon. Kuten asiassa Salonia annetussa tuomiossa nimenomaisesti esitetään, tälle määräykselle on ominaista yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuimien "tehtävien selvä erottelu". Yhteisöjen tuomioistuin voi tutkia ainoastaan *poikkeuksellisesti* — jos ollenkaan —, onko ennakkoratkaisu tarpeen. Siten tämä yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta on rajoitettava niihin tapauksiin, joissa ennakkoratkaisukysymyksillä ei aivan *ilmeisesti* ole yhteyttä pääasian oikeudenkäyntiin. Jos ainoana perusteena olisi tällaisen yhteyden puuttuminen objektiivisesti tarkasteltuna, 177 artiklaan sisältyvä toimivallanjako muuttuisi päinvastaiseksi. Minusta tämä ei olisi hyväksyttävää.

81. Lopuksi *kolmannen* ryhmän päätöksistä on ensiksi mainittava yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Foglia vastaan Novello antamat ratkaisut. Italialaisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä ollut asia koski riitaa, jossa asianosaisia olivat italialainen viinikauppias ja tämän italialainen asiakas. Asiakas Novello oli sopinut viinikauppiaan kanssa, että viinikauppias lähettäisi Ranskaan italialaista väkevää viiniä sisältäviä laatikoita, jotka Novello oli ostanut, ja että Novello ei olisi vastuussa Italian tai Ranskan viranomaisten perimistä tulleista, jotka eivät olisi sopusoinnussa tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien EY:n perustamissopimuksen määräysten kanssa. Vastaava määräys oli sopimuksessa, jonka viinikauppias oli tehnyt kuljetuksesta vastaavan yrityksen kanssa. Ranskan viranomaiset perivät maahantuoduista tavaroista tullin, jonka kuljetusliike maksoi ja laskutti viinikauppiaalta. Viinikauppias nosti tämän jälkeen kanteen Novelloa vastaan tämän rahamäärän maksamiseksi. Tuomioistuin, jossa kanne nostettiin, esitti yhteisöjen tuomioistuimelle useita kysymyksiä siitä, olivatko Ranskan tullisäännökset sopusoinnussa EY:n perustamissopimuksen kanssa. Yhteisöjen tuomioistuin kieltäytyi 11.3.1980 antamassaan tuomiossa vastaamasta näihin kysymyksiin ja huomautti erityisesti, että "tämän järjestelyn keinotekoisuus" oli ilmeinen. [91]

82. Tämän jälkeen kansallinen tuomioistuin esitti uudestaan ennakkoratkaisupyynnön yhteisöjen tuomioistuimelle. Tuomiossaan [92] yhteisöjen tuomioistuin vahvisti uudelleen kieltäytymisensä vastata ennakkoratkaisukysymyksiin ja selvitti perustelut kannalleen yksityiskohtaisemmin.

Yhteisöjen tuomioistuimen lähtökohtana oli se, että pääsääntöisesti kansalliset tuomioistuimet päättävät siitä, onko ennakkoratkaisu tarpeen, ja niillä on tätä päätöstä tehdessään "harkintavaltaa". [93] Joitakin rajoituksia

91 — Asia 104/79, Foglia v. Novello, tuomio 11.3.1980 (Kok. 1980, s. 745, 10 kohta).

92 — Tuomio asiassa Foglia v. Novello (II), mainittu edellä (alaviite 75).

93 — Alaviitteessä 75 mainittu tuomio, 15 ja 16 kohta.

yhteisöjen tuomioistuimen mukaan kuitenkin on:

"On itse asiassa korostettava, että 177 artiklassa ei anneta yhteisöjen tuomioistuimen tehtäväksi antaa neuvoa-antavia lausuntoja yleisluontoisista ja hypoteettisista kysymyksistä, vaan myötävaikuttaa lainkäyttöön jäsenvaltioissa. Sillä ei siten ole toimivaltaa vastata tulkintaa koskeviin kysymyksiin, jotka sille on esitetty menettelyssä, jonka asianosaiset ovat panneet keinotekoisesti vireille saadakseen yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisun sellaisiin yhteisön oikeutta koskeviin kysymyksiin, jotka eivät ole objektiivisesti tarpeellisia tuomioistuinasian ratkaisemiseksi. Sillä, että yhteisöjen tuomioistuin tällaisessa tapauksessa toteaa, ettei se ole toimivaltainen vastaamaan esitettyihin kysymyksiin, ei puututa millään tavalla kansallisen tuomioistuimen oikeuksiin, vaan ainoastaan vältetään se, että 177 artiklassa määrättyä menettelyä käytetään muuhun kuin niihin tarkoituksiin, joihin menettely on tarkoitettu." [94]

Yhteisöjen tuomioistuin totesi lisäksi, että täyttäessään 177 artiklan mukaista tehtäväänsä sen on otettava huomioon "riidan asianosaisten etujen lisäksi yhteisön ja jäsenvaltioiden edut". Se ei täyttäisi tätä velvollisuuttaan, jos se hyväksyisi sellaisenaan kansallisten tuomioistuinten käsitykset ennakkoratkaisun tarpeellisuudesta "sellaisissa poikkeuksellisissa tapauksissa, joissa tämä käsitys voi vaikuttaa 177 artiklassa määrätyn menettelyn asianmukaiseen toimimiseen". [95]

"Yhteistyön henki", joka on ominaista 177 artiklalle, edellyttää, että "käyttäessään 177 artiklassa sille annettuja oikeuksia kansallinen tuomioistuin ottaa huomioon yhteisöjen tuomioistuimen tehtävän tällä alalla". [96]

83. Yhteisöjen tuomioistuin on myöhemmin useassa tuomiossaan muistuttanut tässä tuomiossa omaksumastaan kannasta, jonka mukaan 177 artiklassa ei aseteta sille velvollisuutta ratkaista yleisluontoisia tai hypoteettisia kysymyksiä. [97] Joka tapauksessa on syytä huomauttaa, että tämä näkökohta on ainoastaan yksi osa yhteisöjen tuomioistuimen asiassa *Foglia* vastaan *Novello* esittämistä perusteluista. Mielestäni näiden tuomioiden perustana oli viime kädessä ajatus siitä, että 177 artiklan mukaista menettelyä ei pidä käyttää väärin. Mainitussa tapauksessa väärinkäyttöä oli epäilemättä se, että asianosaiset ilmeisesti keskenään yhteisymmärryksessä yrittivät asettaa kyseenalaiseksi Ranskan lainsäädännön yhteensoveltuvuuden yhteisön oikeuden kanssa italialaisen tuomioistuimen käsittelemän sellaisen riidan yhteydessä, jonka he olivat järjestäneet tätä tarkoitusta varten.

84. Se, että tämä oikeuskäytäntö perustuu oikeuden väärinkäytön ideaan, ilmenee erityisen selvästi kahdesta vuonna 1990 annetusta, edellä jo mainitusta tuomiosta, joissa

94 — Alaviitteessä 75 mainittu tuomio, 18 kohta.

95 — Alaviitteessä 75 mainittu tuomio, 19 kohta.

96 — Alaviitteessä 75 mainittu tuomio, 20 kohta.

97 — Asia 149/82, Robards v. Insurance Officer, tuomio 3.2.1983 (Kok. 1983, s. 171, 19 kohta); alaviitteessä 89 mainittu tuomio asiassa Lourenço Dias, 17 kohta; asia C-83/91, Meilicke, tuomio 16.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4871, 25 kohta); alaviitteessä 81 mainitut määräykset asiassa La Pyramide, 11 kohta ja asiassa Saddik, 17 kohta.

esitetään myös toisen ryhmän asioille ominaisia perusteluja. Asiassa Gmurzynska-Bscher yhteisöjen tuomioistuin ilmaisi seuraavasti sen perusperiaatteen, että kansallisten tuomioistuinten asiana on päättää ennakkoratkaisun tarpeesta:

"Toisin on ainoastaan joko niissä tapauksissa, joissa vaikuttaa siltä, että 177 artiklan mukaista menettelyä on käytetty väärin ja sillä pyritään itse asiassa saamaan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu näennäisen oikeudenkäyntiasian perusteella, tai niissä tapauksissa, joissa on selvää, että yhteisöjen tuomioistuimen tulkittavaksi saatettua yhteisön oikeussääntöä ei voida soveltaa." [98]

Vastaava muotoilua on käytetty asiassa *Dzodzki* annetussa tuomiossa. [99]

85. Ei ole tarpeen tarkemmin osoittaa sitä, ettei ole mitään periaatteellista syytä vastustaa tätä oikeuskäytäntöä. Jos 177 artiklan mukaista menettelyä käytetään väärin, yhteisöjen tuomioistuin voi kieltäytyä vastaamasta sille esitettyihin kysymyksiin. Kuitenkin on syytä joka kerta tutkia hyvin tarkoin, onko kyseessä tällainen väärinkäyttö.

98 — Alaviitteessä 72 mainittu tuomio, 23 kohta.

99 — Asiassa Dzodzi annettu tuomio (mainittu edellä alaviitteessä 88), 40 kohta.

3. Cour d'appel de Liègen esittämien ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottaminen

86. Jos Cour d'appel de Liègen esittämiä ennakkoratkaisukysymyksiä tarkastellaan edellä esittämieni näkökohtien perusteella, ei voida perustellusti väittää, että ensimmäiseen ryhmään kuuluvilla asioilla olisi merkitystä tässä tapauksessa, sillä kansallista tuomioistuinta ei voida moittia siitä, että se ei olisi toimittanut yhteisöjen tuomioistuimelle tietoja niistä oikeudellisista seikoista ja tosiseikoista, joihin esitetyt kysymykset liittyvät.

87. Päätöksessä, jolla ennakkoratkaisua pyydetään, on 80 tiiviisti kirjoitettua sivua. Päätöksessä ei ainoastaan kuvailla tyhjentävästi tapauksen tosiseikkoja, vaan siinä myös esitetään oikeudelliset perusteet sille, että tuomioistuin on ottanut vaatimukset tutkittavaksi ja esittänyt ennakkoratkaisukysymykset yhteisöjen tuomioistuimelle. Harvoin kansallisten tuomioistuinten päätökset, joilla ennakkoratkaisua pyydetään, on muotoiltu yhtä yksityiskohtaisesti ja tyhjentävästi.

88. On tosin totta, että tämä päätös, jolla ennakkoratkaisua pyydetään, käsittelee pääasiassa siirtojärjestelmään liittyviä kysymyksiä. Sitä vastoin kansalaisuusmääräyksiin liittyviä ongelmia on käsitelty melko lyhyesti. Tästä huolimatta kansallisen tuomioistuimen päättelyn olennaiset kohdat ovat selvästi havaittavissa. Ne voidaan tiivistää seuraavasti: Bosmanin kanteen kyseisen osan

tavoitteena on näiden määräysten toteaminen pätemättömiksi tai sen toteaminen, ettei niitä voida soveltaa häneen. Tämä vaatimus perustuu siihen, että määräykset uhkaavat vakavasti hänen urakehitystään. Cour d'appel de Liègen mukaan tämän vaatimuksen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä on arvioitava kanteen nostamishetkellä vallinneen tilanteen perusteella. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Bosman täytti tuolloin ne edellytykset, joilla kanne *Code judiciaire belgen* 18 §:n mukaisesti voidaan ottaa tutkittavaksi, sillä ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että Réunionilla toimivan seuran kanssa tekemänsä sopimuksen päätyttyä Bosman olisi voinut löytää uuden seuran yhteisöstä Belgian ulkopuolelta. Tämän vuoksi kansallinen tuomioistuin päätti ottaa tämän vaatimuksen tutkittavaksi.

Kansallisen tuomioistuimen mukaan oli siten mahdollista, että Bosman etsii ulkomaisen seuran yhteisön alueelta. Kansalaisuusmääräykset olisivat tämän esteenä. Tämän näkemyksen mukaan Bosmanilla oli siten intressi saada ennakolta vahvistettua, että näitä määräyksiä ei voida soveltaa häneen. Yhteisöjen tuomioistuimelta oli siten pyydettävä ennakkoratkaisu, koska kansalaisuusmääräysten yhteensoveltuvuutta yhteisön oikeuden kanssa ei ole vielä täysin selvitetty.

89. Nämä perustelut on ilmaistu tiiviisti, mutta niistä ilmenee kuitenkin selkeästi kansallisen tuomioistuimen päättely. Ainoastaan tällä seikalla on merkitystä tässä yhteydessä. Merkitystä ei ole sillä, onko kansallisen tuomioistuimen käsitys oikea tai edes uskottava. Yhteisöjen tuomioistuimelle on ainoastaan annettava mahdollisuus antaa asianmukainen ennakkoratkaisu tietoisena pääasian oikeudenkäyntiin liittyvistä seikoista. Mielestäni päätös, jolla ennakkoratkaisua pyydetään, antaa tämän mahdollisuuden.

90. Ongelmallisempaa on sen arviointi, voidaanko toisen ryhmän päätösten perusteella epäillä sitä, voidaanko ennakkoratkaisupyyntö ottaa tutkittavaksi. Toisin sanoen on arvioitava sitä, että ennakkoratkaisukysymyksillä ei selvästi olisi yhteyttä "käsiteltävän asian todelliseen luonteeseen tai kohteeseen". Tämä ongelma koskee kuitenkin ainoastaan toista kysymystä. UEFA:n ja URBSFA:n yritykset asettaa kyseenalaiseksi ensimmäisen kysymyksen tutkittavaksi ottaminen eivät ole vakuuttavia. Se kysymys, olisiko Bosmanin siirto US Dunkerqueen onnistunut, jos UEFA:n määräyksiä olisi sovellettu oikein, ei ole ratkaiseva tässä tapauksessa. Tällä kysymyksellä on merkitystä ainoastaan määritettäessä sitä, kuka on välittömästi vastuussa siirron epäonnistumisesta. Bosman on kuitenkin ottanut esiin sen laajemmalti merkittävän kysymyksen, ovatko nämä siirtoja koskevat määräykset sinänsä laillisia. Tähän kysymykseen vastaamiseksi on yhteisöjen tuomioistuimen ennakkoratkaisu epäilemättä tarpeen. Jos nämä siirtomääräykset todetaan laittomiksi, tämä vaikuttaa kansallisen tuomioistuimen päätökseen. Siten on selvää, että ensimmäisessä kysymyksessä pyydetyn yhteisön oikeuden tulkinnan ja pääasian kanteen välillä on yhteys.

91. Myös toinen kysymys liittyy pääasian kanteen "*kohteeseen*". Tämä kohde määritellään kantajan vaatimuksissa. Käsiteltäessä asiaa kansallisissa tuomioistuimissa kantaja on vaatinut sen toteamista, että kansalaisuusmääräyksiä ei voida soveltaa häneen. Hän vaati tätä väittämällä, että kansalaisuusmääräykset ovat ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa. Nämä seikat huomioon ottaen en voi ymmärtää, kuinka voidaan epäillä sitä, että pyydetyllä yhteisön oikeuden tulkinnalla ja pääasian kanteella ei olisi yhteyttä.

92. Tämä käsitys vahvistuu, jos tutkitaan aikaisempia päätöksiä, joissa yhteisöjen tuomioistuin on vastaavissa tapauksissa kieltäytynyt vastaamasta sille esitettyihin kysymyksiin. Asiassa Falciola annetun määräyksen taustalla olleita tosiseikkoja on jo tarkasteltu edellä. [100] Tässä tapauksessa oli heti havaittavissa, että ennakkoratkaisukysymyksillä ei ollut mitään tekemistä pääasian kanteen kanssa. Kuten olen jo todennut, näin ei ole käsiteltävänä olevassa tapauksessa. Asiassa Lourenço Dias [101] oikeudenkäynti ennakkoratkaisukysymyksen esittäneessä portugalilaisessa tuomioistuimessa koski uutta vuonna 1989 valmistettua ajoneuvoa, joka tuotiin Ranskasta. Yhteisöjen tuomioistuin kieltäytyi vastaamasta kuuteen esitetyistä kahdeksasta kysymyksestä sillä perusteella, että "niillä ei selvästi ole mitään yhteyttä pääasian riidan tosiasialliseen luonteeseen". [102] Kaksi esimerkkiä riittää selventämään tätä. Ensimmäinen kysymys koski käytettyjen autojen maahantuontia ja seitsemäs kysymys ennen vuotta 1951 valmistettuja autoja. [103] Sitä vastoin käsiteltävänä olevassa tapauksessa ei ole mahdollista kiistää sitä, että esitetyt kysymykset liittyvät sellaisiin tosiseikkoihin, jotka on saatettu kansallisen tuomioistuimen käsiteltäviksi. Asiassa Monin antamassaan toisessa määräyksessä yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että ennakkoratkaisukysymyksillä voi olla merkitystä ainoastaan mahdollisen Ranskan viranomaisia vastaan nostettavan vahingonkorvauskanteen tai Ranskan kilpailuviranomaisissa tehtävän valituksen käsittelyssä. Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella oli kuitenkin ainoastaan joitakin konkurssimenettelyyn liittyviä tehtäviä. Sen käsiteltäväksi ei ollut saatettu edellä mainittua kannetta tai valitusta, eikä niitä voitaisi saattaa sen käsiteltäväksi. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä ei siten ollut kyseisten yhteisön oikeuden säännösten soveltaminen. [104] Sitä vastoin käsiteltävänä olevassa tapauksessa kansallinen tuomioistuin on jo nimenomaisesti päättänyt olevansa toimivaltainen ratkaisemaan sen käsiteltäväksi saatetun riidan. Tältä osin yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Corsica Ferries antama tuomio [105] vaikuttaa vieläkin merkittävämmältä. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi tässä tuomiossa komission esittäneen perustellusti, että kansallisessa tuomioistuimessa nostettu *kanne* koski ainoastaan tiettyjä tosiseikkoja. Tämän vuoksi yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi ne ennakkoratkaisukysymykset, jotka liittyivät muihin tosiseikkoihin. [106] Kuten olen useasti huomauttanut, Bosman sen sijaan vaatii nimenomaisesti kansallista tuomioistuinta toteamaan, että kansalaisuusmääräyksiä ei voida soveltaa häneen. Asiassa La Pyramide annettu määräys on hyvin suppea, mutta perustelut vaikuttavat vastaavan yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Corsica Ferries esittämiä perusteluja. [107]

100 — Ks. edellä 77 kohta.
101 — Alaviitteessä 89 mainittu tuomio.
102 — Alaviitteessä 89 mainittu tuomio, 42 kohta.
103 — Alaviitteessä 89 mainittu tuomio, 24 ja 25 kohta sekä 40 ja 41 kohta.
104 — Alaviitteessä 88 mainittu määräys, 12—15 kohta.
105 — Alaviitteessä 73 mainittu tuomio.
106 — Alaviitteessä 73 mainittu tuomio, 15 ja 16 kohta.
107 — Alaviitteessä 81 mainittu määräys, 17 kohta.

93. Mielestäni toisen ennakkoratkaisukysymyksen ja pääasian kanteen välillä on tämän vuoksi yhteys. Vaikka tätä näkemystä ei hyväksyttäisi, on otettava huomioon se, että ennakkoratkaisukysymys voidaan jättää tutkimatta ainoastaan, jos tällainen yhteys aivan *ilmeisesti* puuttuu. Ainakaan näin ei ole edellä mainituista syistä.

94. Tähän ryhmään kuuluvien päätösten perusteluissa yhteisöjen tuomioistuin ei ainoastaan ota huomioon pyydetyn yhteisön oikeuden tulkinnan ja pääasian kanteen *kohteen* välisen yhteyden puuttumista vaan huomauttaa lisäksi, että tällaisen yhteyden on oltava olemassa myös pääasian *todelliseen luonteeseen*. [108] Tämä näkemys, jolla ei ole ollut mitään merkitystä edellä käsitellyissä tämän ryhmän tuomioissa, liittyy selvästi niihin perusteluihin, jotka yhteisöjen tuomioistuin on esittänyt kolmannen ryhmän tuomioissaan. Se, että on tutkittava riidan todellista luonnetta, voi tarkoittaa ainoastaan sitä, että on tutkittava, onko tapaus pohjimmiltaan kuvitteellinen tai keinotekoinen riita. Käsittelen tätä seikkaa selvittäessäni kolmannen ryhmän tuomioiden merkitystä käsiteltävänä olevassa asiassa.

95. Ensiksi on kuitenkin syytä käsitellä Cour de cassationin 30.3.1995 antamasta tuomiosta johdettuja perusteluja, sillä mielestäni niitä on järkevintä tarkastella tässä. Ranskan hallituksen tukema kanta, jonka mukaan toisella ennakkoratkaisukysymyksellä ei tämän tuomion vuoksi mahdollisesti ole kohdetta, voidaan osoittaa perusteettomaksi. Koska tämä ennakkoratkaisukysymys ei ole suoraan ollut Cour de cassationiin tehdyn kassaatiomuutoksenhaun kohteena, Cour de cassation ei ole sitä tutkinut. Tämän tuomion perusteluissa kyseinen tuomioistuin toteaa, että 1.10.1993 antamassaan päätöksessä Cour d'appel de Liège *ei* ole katsonut, että Bosmanin vaatimus siitä, että kansalaisuutta koskevia *URBSFA*:n sääntöjä ei voida soveltaa häneen, voitaisiin ottaa tutkittavaksi. Tässä voidaan katsoa oikaistavan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen päätöstä, koska tämä tuomioistuin oli katsonut — kuten olen edellä maininnut —, että *kaikki* vaatimukset voitiin ottaa tutkittaviksi. Mielestäni päätöksessä ainoastaan oikaistaan Cour d'appel de Liègen mahdollinen erehdys. *Belgian* kansallisen liiton kansalaisuusmääräykset eivät tosiaankaan voi vaikuttaa Bosmanin oikeuksiin, koska hän on Belgian kansalainen. Tällä seikalla ei kuitenkaan ole mitään merkitystä arvioitaessa toista ennakkoratkaisukysymystä, joka koskee kansalaisuusmääräyksiä, sillä Bosman on nostanut UEFA:a vastaan vastaavan kanteen, jossa vaaditaan sen toteamista, että kansalaisuusmääräyksiä ei voida soveltaa häneen; tämä kanne koskee UEFA:n määräyksiä tai niihin perustuvia kansallisten liittojen määräyksiä.

96. Seuraavaksi käsittelen kolmanteen ryhmään kuuluvia tapauksia, joilla on ratkaiseva merkitys arvioitaessa sitä, voidaanko esitetyt kysymykset ottaa tutkittavaksi. Kuten olen jo maininnut, useat asian käsittelyyn osallistuneet katsovat, että toisella kysymyksellä pyritään saamaan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu yleisluontoisista tai hypoteettisista kysymyksistä. UEFA ja URBSFA esittävät lisäksi, että kyseessä on kuvitteellinen tai keinotekoinen riita.

108 — Ks. edellä 76 kohta.

97. On myönnettävä, että kumpikaan näistä mielipiteistä ei ole täysin perusteeton. Tämä koskee kuitenkin vain toista ennakkoratkaisukysymystä. Sen kysymyksen osalta, onko siirtojärjestelmä sopusoinnussa yhteisön oikeuden kanssa, Bosmanin vaatimus on varmasti sekä oikeutettu että ymmärrettävä. Bosman on kärsinyt vahinkoa sen vuoksi, että on sovellettu — oikein tai väärin — siirtomääräyksiä, ja hän vaatii tämän vahingon korvaamista kansallisessa tuomioistuimessa. Hänellä on tässä yhteydessä täysi oikeus asettaa kyseenalaiseksi siirtojärjestelmän laillisuus.

Syyt siihen, että Bosmanin vaatimukset kohdistuvat myös kansalaisuusmääräyksiin, ovat sen sijaan vähemmän selviä. Ei vaikuta siltä, että kansalaisuusmääräyksien soveltaminen olisi tähän mennessä vaikeuttanut Bosmanin ammattipelaajauraa jossakin erityisessä tapauksessa. On esitetty aivan oikein, että hän on jo pelannut ulkomaisissa seuroissa. Syynä siihen, että hänellä oli vaikeuksia löytää uusi seura vuoden 1990 tapahtumien jälkeen, oli — muista seikoista riippumatta — hänen kansalaisuutensa sijaan pikemminkin se boikotti, jonka kohteena hän vaikutti olevan. Tämän vuoksi on täysin mahdollista katsoa, että se vaara, että kansalaisuusmääräykset vaikeuttavat Bosmanin uraa tulevaisuudessa, on hyvin epätodennäköinen ja täysin hypoteettinen.

Lisäksi on huomattava, että kansalaisuusmääräysten soveltamisesta mahdollisesti aiheutuviin vaikeuksiin ei ole vedottu alun perin nostetussa kanteessa eikä väliaikaismääräyksiä koskevassa käsittelyssä. Tästä kysymyksestä vaikuttaa tulleen merkittävä vasta Bosmanin elokuussa 1991 nostamassa kanteessa. Mielestäni täysin vakuuttavia eivät ole ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämät perustelut sille, että se katsoo tämän kysymyksen olleen alusta alkaen esillä Bosmanin vaatimuksissa.

98. Yhteisöjen tuomioistuin voisi tietysti näistä syistä jättää toisen ennakkoratkaisukysymyksen oikeuskäytäntönsä perusteella tutkimatta. Haluaisin kuitenkin suositella painavasti yhteisöjen tuomioistuimelle, ettei se menettelisi näin. Mielestäni ei ole riittävää todeta, että kysymys perustuu — mahdollisesti — hypoteettisiin tosiasioihin. Sen sijaan olisi otettava huomioon se tarkoitus, joka on mahdollisuudella jättää ennakkoratkaisukysymykset tutkimatta. Tällaisen tarkastelun perusteella voidaan mielestäni päätyä siihen, että ennakkoratkaisukysymyksen tutkimatta jättäminen on mahdollista mutta ei tarpeellista tai asianmukaista. Syyt tähän esitän seuraavassa.

99. Ensin on syytä tarkastella lyhyesti sitä kysymystä, onko ennakkoratkaisukysymys hypoteettinen. Belgian tuomioistuimissa vireillä oleva oikeudenkäynti koskee kannetta, jonka tarkoituksena on ehkäistä myöhemmän vahingon syntyminen. Laajoja selvityksiä ei vaadita sen perustelemiseksi, että merkitystä ei tässä yhteydessä ole sillä, että kyseessä on vahinko, jonka odotetaan aiheutuvan *tulevaisuudessa*. Kysymys ei ole hypoteettinen ainoastaan sen vuoksi, että ne tosiseikat, joita kysymys koskee, eivät ole vielä toteutuneet. Ehkäisevä vahvistuskanne on merkittävä keino tehokkaan oikeussuojan

varmistamiseksi. Tuomioistuimella, jossa käsitellään tällaista kannetta, on sen vuoksi oltava mahdollisuus pyytää yhteisöjen tuomioistuimen tulkitsevan sovellettavaa yhteisön oikeuden määräystä.

Toisaalta on ilmeistä, että tämä mahdollisuus ei voi olla rajaton. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on itse huomauttanut, perustamissopimuksen 177 artiklassa annetaan sille tehtäväksi "myötävaikuttaa lainkäyttöön jäsenvaltioissa" [109], minkä vuoksi sen on annettava ratkaisu ainoastaan silloin, kun se on tosiasiassa tarpeen. Näin ei ole silloin, kun kysymykset ovat täysin hypoteettisia, ja vastaus niihin ei edistä lainkäyttöä jäsenvaltioissa. Tätä on sovellettava myös tässä tapauksessa kyseessä olevan kaltaisiin kanteisiin.

100. Kuten tiedetään, kansallisessa oikeudessa rajoitetaan tällaisten kanteiden tutkimista vastaavin perustein. Kansallisten tuomioistuinten on tutkittava asia ainoastaan, jos tämä on tosiasiassa tarpeen. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan *Code judiciairen belg*en 18 §:ssä, jota on edellä jo lainattu, asetetaan tällaisen pyynnön tutkimiselle useita edellytyksiä. Tällainen kanne otetaan tutkittavaksi, jos kyseistä oikeutta uhataan vakavasti ja huomattavasti, mutta ei jos uhka on ainoastaan hypoteettinen. Koska tässä tapauksessa Cour d'appel de Liège on ottanut valituksen tutkittavaksi, se on ilmeisesti arvioinut, että riita ei todellakaan ole ainoastaan hypoteettinen.

101. Tämä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kanta ei sido yhteisöjen tuomioistuinta. Cour d'appel de Liègen tehtävänä oli päättää sen käsiteltäväksi saatetun valituksen tutkittavaksi ottamisesta. Sitä vastoin yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä on ratkaista perustamissopimuksen 177 artiklan perusteella, antaisiko se ennakkoratkaisukysymyksen perusteella lausunnon täysin hypoteettisesta kysymyksestä. Kuitenkin on selvää, että yhteisöjen tuomioistuimen on otettava huomioon ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kanta. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että kansallinen tuomioistuin kykenee parhaiten arvioimaan, onko yhteisöjen tuomioistuimen ennakkoratkaisu tarpeen. Ainoastaan perustelluissa poikkeustapauksissa yhteisöjen tuomioistuin poikkeaa kansallisen tuomioistuimen arviosta. Pelkästään tämän seikan vuoksi on katsottava, että ennakkoratkaisukysymystä ei voida tässä tapauksessa jättää tutkimatta.

102. Lisäksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on tuntenut ennakkoratkaisukysymysten mahdollista tutkimatta jättämistä koskevan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön, ja se on esittänyt siitä lyhyen tiivistelmän päätöksessä, jolla ennakkoratkaisua pyydetään. Koska Cour d'appel de Liège on joka tapauksessa esittänyt toisen ennakkoratkaisukysymyksen, tämä tarkoittaa, että se on katsonut, että tästä oikeuskäytännöstä huolimatta yhteisöjen tuomioistuimen vastaus tähän kysymykseen on tarpeen, jotta se voi ratkaista sen käsiteltäväksi saatetun riidan. Yhteisöjen tuomioistuimen on otettava myös tämä huomioon tässä yhteydessä.

109 — Ks. edellä 82 kohdassa lainaus tuomiosta asiassa Foglia v. Novello.

103. Kuten olen jo edellä todennut, ennakkoratkaisukysymyksen mahdollinen hypoteettinen luonne ei mielestäni ole ratkaiseva. On pikemminkin kysyttävä, onko tässä tapauksessa kyseessä 177 artiklan mukaisen menettelyn *väärinkäyttö*, minkä vuoksi yhteisöjen tuomioistuin voisi jättää ennakkoratkaisukysymyksen tutkimatta. Tämän vuoksi on tarkasteltava sitä, onko tässä tapauksessa 177 artiklan mukaista menettelyä käytetty "muihin kuin niihin tarkoituksiin, joihin menettely on tarkoitettu", kuten yhteisöjen tuomioistuin on tämän ilmaissut asiassa Foglia vastaan Novello antamassaan tuomiossa. [110]

104. Tässä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että 177 artiklassa sille annetaan tehtäväksi "myötävaikuttaa lainkäyttöön jäsenvaltioissa" [111]. Tähän myötävaikuttamiseen sisältyy sellaisen vastauksen antaminen kansallisille tuomioistuimille yhteisöjen oikeuden tulkinnasta, joka sitoo kansallisia tuomioistuimia ja joka on niille tarpeen, jotta ne voivat ratkaista niiden käsiteltäväksi saatetun riidan. Tämä tehtävä perustuu yhteisöjen tuomioistuimen yleiseen tehtävään varmistaa, että EY:n perustamissopimusta tulkittaessa ja sovellettaessa noudatetaan lakia, kuten EY:n perustamissopimuksen 164 artiklassa määrätään. Mielestäni tämän vuoksi yhteisöjen tuomioistuimen on annettava ratkaisu EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti ainoastaan, jos se on tarpeen tämän tehtävän täyttämiseksi. Perustamissopimuksen 177 artiklan mukaista menettelyä käytettäisiin väärin, jos yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetaan kysymyksiä, joihin annettu vastaus ei myötävaikuta lainkäyttöön jäsenvaltioissa.

105. Sen ratkaisemiseksi, voidaanko tässä tapauksessa puhua tällaisesta väärinkäytöstä, on aluksi tarkasteltava niitä kahta merkittävintä tuomiota, jotka yhteisöjen tuomioistuin on antanut tästä kysymyksestä, eli tuomioita asiassa Foglia vastaan Novello ja asiassa Meilicke. Asiassa Meilicke [112] pääasiaa käsiteltiin saksalaisessa tuomioistuimessa, jossa osakkeenomistaja oli nostanut kanteen yhtiön hallitusta vastaan tiettyjen tietojen saamiseksi. Nämä tiedot koskivat suoraan yrityksen suorittamaa pääoman korotusta ja näin saadun pääoman käyttöä. Osakkeenomistaja halusi kuitenkin todellisuudessa tietää, oliko Bundesgerichtshofin toisen jaoston kehittämä teoria peitellystä apportista asiaa koskevien yhteisön säännösten kanssa sopusoinnussa. Ennakkoratkaisukysymykset koskivat yhteisön oikeuden näiden säännösten tulkintaa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin totesi, että sen käsiteltäväksi saatettu kanne olisi hylättävä, jos mainittu Bundesgerichtshofin oikeuskäytäntö olisi ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa.

Yhteisöjen tuomioistuin huomautti, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämien tietojen perusteella ei ollut selvää, että tällä Bundesgerichtshofin oikeuskäytännöllä oli merkitystä tässä tapauksessa, ja yhteisöjen tuomioistuin totesi, että ennakkoratkaisukysymykset olivat luonteeltaan hypoteettisia. Yhteisöjen tuomioistuin lisäsi, että kansallinen tuomioistuin ei ollut toimittanut kaikkia tietoja, joita se olisi tarvinnut esitettyihin kysymyksiin vastaamiseksi. Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin jätti ennakkoratkaisukysymykset tutkimatta. [113]

110 — Ks. edellä 82 kohta.

111 — Alaviitteessä 75 mainittu tuomio, 18 kohta.

112 — Mainittu edellä alaviitteessä 97.

113 — Edellä alaviitteessä 97 mainitun tuomion 29—34 kohta.

Tämä päättely jättää monia kysymyksiä avoimeksi. Sitä on helpompi ymmärtää, kun se luetaan yhdessä julkisasiamies Tesauron selkeän esityksen kanssa. Julkisasiamies huomautti, että käsiteltäessä asiaa kansallisessa tuomioistuimessa (ja jo aikaisemminkin) Meilicke esitti, että mainittu oikeuskäytäntö oli ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa. Näin ollen Meilicke esitti sellaisen käsityksen, josta välttämättä seuraisi se, että hänen kanteensa hylättäisiin. Julkisasiamies Tesauro totesi tämän vuoksi täsmällisesti ja tiivisti, että "kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä oleva riita on selvästi Meilicken itsensä 'keinotekoisesti kehittämä'". [114]

106. Nyt käsiteltävänä oleva asia ei ole vastaava kuin edellä mainittu. Ennakkoratkaisukysymys liittyy *suoraan* Bosmanin kanteeseen. Lisäksi Bosman esittää, että kansalaisuusmääräykset ovat yhteisön oikeuden vastaisia. Se, että tämä väite on oikea, on nimenomainen edellytys sille, että Bosmanin Belgian tuomioistuimissa nostama kanne *menestyy*.

107. Olen jo esittänyt asian Foglia vastaan Novello tosiseikat. Huomio kiinnittyy kolmeen seikkaan. Ensinnäkin on selvää, että tässä asiassa selvästi *kaikki* asianosaiset olivat yhteistyössä saadakseen yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisun. Toiseksi yhteisöjen tuomioistuin piti ilmeisesti merkittävänä sitä, että tässä oikeudenkäynnissä jäsenvaltion säännökset asetettiin kyseenalaisiksi toisessa jäsenvaltiossa keinotekoisen riidan perusteella. Tätä ei mainita tuomiossa, mutta mielestäni viittaus tuomiossa jäsenvaltioiden etuihin, jotka yhteisöjen tuomioistuimen on otettava huomioon, on riittävän selkeä. [115] Kolmanneksi on selvää, että ennakkoratkaisukysymysten tutkimatta jättämisellä ei ollut mitään seurauksia sikäli, että millä tahansa tuomioistuimella, jonka käsiteltäväksi saatettaisiin näitä Ranskan säännöksiä koskeva todellinen riita, olisi aina mahdollisuus pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua näistä kysymyksistä. Siten viinierän kuljetuksesta huolehtiva yritys tai muut, joita asia koski, olisivat voineet saattaa asian Ranskan toimivaltaisten tuomioistuinten käsiteltäväksi Ranskan viranomaisten perimien tullien riitauttamiseksi. Nämä tuomioistuimet olisivat voineet pyytää tämän yhteydessä yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua.

108. Käsiteltävänä olevassa tapauksessa on ensinnäkin selvää, että Belgian tuomioistuinten käsiteltäväksi saatettu riita voi olla kuvitteellinen tai keinotekoinen ainoastaan *kantajan* nostaman kanteen osalta. *Vastaajana olevat liitot* eivät nimittäin hyväksy Bosmanin menettelyä ja esittävät väitteen siitä, että ennakkoratkaisukysymys on jätettävä tutkimatta. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuimessa pidetty suullinen käsittely osoitti selvästi, että käsiteltävänä on todellinen eikä pelkästään kuvitteellinen tai keinotekoinen (oikeudellinen) riita.

114 — Ratkaisuehdotus 8.4.1992 em. asiassa C-83/91 (Kok. 1992, s. I-4897), s. 4900.

115 — Edellä alaviitteessä 75 mainittu tuomio, 19 kohta.

109. Kysymys siitä, onko pääasian kanne nostettu jäsenvaltion tuomioistuimessa siten, että se voisi vaarantaa muiden jäsenvaltioiden tai sellaisten muiden osapuolten oikeuksia, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kansalaisia, voi koskea ainoastaan UEFA:a, jonka kotipaikka ei ole Belgiassa vaan Sveitsissä. UEFA onkin näillä perusteilla kiistänyt Belgian tuomioistuinten toimivallan pääasian käsittelyssä. Kuitenkaan ei ole mitään epäilystä siitä, että UEFA:n määräyksiä sovelletaan kaikissa yhteisön jäsenvaltioissa. Tämän vuoksi kaikkien näiden jäsenvaltioiden tuomioistuimet ovat toimivaltaisia ottamaan esille sen, ovatko nämä määräykset yhteisön oikeuden mukaisia. Lisäksi on huomautettava, että *tätä* kysymystä ei voida ollenkaan tutkia *Sveitsin* tuomioistuimissa, eivätkä ne voi pyytää siihen yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisua EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti.

110. Tämän vuoksi katson, että 177 artiklan samoin kuin yhteisöjen tuomioistuimen sitä koskevan viimeaikaisen oikeuskäytännön mukaisesti esitetyt kysymykset voidaan ottaa tutkittavaksi.

111. Vaikka tämä päätelmä haluttaisiin kiistää viimeaikaisen oikeuskäytännön perusteella, on myönnettävä, että yhteisöjen tuomioistuimella on korkeintaan oikeus mutta ei missään tapauksessa velvollisuutta jättää tutkimatta tässä tapauksessa esitetty kysymys tai esitetyt kysymykset. Näin ollen on tarkasteltava sitä, olisiko yhteisöjen tuomioistuimen käytettävä tätä oikeutta.

112. Vastaan tähän kysymykseen kielteisesti sen vuoksi, että mielestäni kysymystä kansalaisuusmääräysten yhteensoveltuvuudesta EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan kanssa (85 ja 86 artiklan osalta tilanne voi olla toinen) ei voida saattaa yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi muulla tavalla. Vaikka komissio on arvostellut näitä määräyksiä jo pitkään, se ei ole nostanut 169 artiklan mukaista kannetta jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisen vuoksi, sillä sen mukaan kanteen menestyminen olisi epävarmaa prosessuaalisista syistä. [116] Asiassa Donà vuonna 1976 annetun tuomion (jota käsitellään jäljempänä) jälkeen yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi ei ole saatettu yhtään näitä määräyksiä koskevaa kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyyntöä. Tämä ei mielestäni ole sattuma. Ne, joita asia koskee, eivät halua tai eivät voi saattaa asiaa tuomioistuinten käsiteltäväksi.

113. Tätä vahvistaa viime vuosien kokemus. Ainakin kahdessa tapauksessa kansalaisuusmääräykset ovat olleet keskeisessä asemassa, mutta ne, joita kyseiset asiat koskivat, eivät

116 — Vastauksessaan Euroopan parlamentin jäsenen kirjalliseen kysymykseen komissio on esimerkiksi 18.12.1991 ilmoittanut, että jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevaan kanteeseen jäsenvaltiota vastaan liittyy sen mukaan "erityisiä ongelmia", koska mahdollinen vapaan liikkuvuuden rajoitus on "pikemminkin yksityisten kuin valtion viranomaisten" aikaansaama (EYVL 1992 C 102, s. 41).

ryhtyneet oikeudellisiin toimiin. [117] Alankomaissa sattuneessa tapauksessa ottelu pelattiin uudelleen. [118] Toinen tapaus sattui vähän aikaa sitten Saksassa. Keväällä 1995 1. FC Nürnberg, jota uhkasi putoaminen alempaan divisioonaan, pelasi kotiottelun SV Meppeniä vastaan Saksan II divisioonassa. Muutamaa minuuttia ennen ottelun päättymistä Nürnberg, joka johti maalein 2—0, vaihtoi peliin mukaan erehdyksessä neljännen ulkomaalaisen pelaajan, joka oli Itävallan kansalainen. Tämän rikkomuksen vuoksi Saksan jalkapalloliitto määräsi Nürnbergin hyväksi maalein 2—0 päättyneen ottelun pisteet 2—0 Meppenille ja lopputulokseksi 2—0 SV Meppenin hyväksi. Nürnberg hyväksyi pisteidensä vähentämisen. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että yleensä urheilussa mukaudutaan vapaaehtoisesti voimassaoleviin sääntöihin eikä riitoja saateta kansallisten tuomioistuinten ratkaistaviksi. [119]

114. Tästä riippumatta on vaikea kuvitella, kuinka tällainen riita voisi tulla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi muulla tavalla kuin sillä, jota on käytetty tässä tapauksessa. Jos esimerkiksi 1. FC Nürnberg olisi saattanut asian kansallisen tuomioistuimen käsiteltäväksi edellä mainitussa tapauksessa ja kansallinen tuomioistuin olisi esittänyt ennakkoratkaisukysymyksen yhteisöjen tuomioistuimelle, vastauksen saaminen olisi kestänyt — kuten käsiteltävänä oleva asia osoittaa — jonkin aikaa. Tämä olisi tarkoittanut, että kysymys II divisioonasta putoamisesta (ja kaikki siitä muille joukkueille aiheutuvat seuraukset) olisivat ratkennut vasta kahden vuoden tai jopa pitemmän ajan kuluttua. On selvää, että tämä ei ole hyväksyttävää.

115. On mahdollista ajatella, että pelaaja nostaa kanteen kansallisessa tuomioistuimessa siinä tapauksessa, että seura, jossa hän haluaisi pelata, ei tee hänen kanssaan työsopimusta sen vuoksi, että hän on ulkomaalainen, eikä häntä voida palkata, koska hän ei voi pelata seuran edustajana kansalaisuusmääräysten vuoksi. Kuitenkin on hyvin epätodennäköistä, että tämä koskaan toteutuisi. Lisäksi on tuskin mahdollista kuvitella, että pelaaja voisi panna vireille tällaisen oikeudenkäynnin ja viedä sen loppuun. Bosmanin tapaus esimerkiksi osoittaa selvästi, mitä vaikeuksia tällainen pelaaja joutuu kohtaamaan.

116. Toisaalta, jos asia todellisuudessa saatetaan kansallisten tuomioistuimien käsiteltä-

117 — Näihin tapauksiin eivät kuulu ne tapaukset, joissa ulkomaalaisia pelaajia koskevien määräyksien rikkomisesta ei ollut syystä tai toisesta mitään seurauksia. Näin oli ensinnäkin 21.8.1977 pelatussa ottelussa, jossa Ajax Amsterdam voitti FC Utrechtin maalein 2—1 ja jossa Ajaxin edustajana pelasi yksi ulkomaalainen pelaaja enemmän kuin sallittua. Liitto hylkäsi valituksen, jonka FC Utrecht teki ottelun tuloksen voimassapitämistä vastaan (ks. N. J. P. Giltay Veth, *Uitsluiting van buitenlandse voetballers: mogelijk binnen de EEG?* NJB 1978, s. 504, 505). Seurauksia ei ollut kansalaisuusmääräyksien rikkomisesta, johon FC Köln syyllistyi 29.1.1977 Eintracht Frankfurtia vastaan, sillä Köln hävisi maalein 0—4 (ks. Michael Schweitzer, *Die Freizügigkeit des Berufssportlers in der Europäischen Gemeinschaft*, Dieter Reuter (toim.), Einbindung des nationalen Sportrechts in internationale Bezüge, Heidelberg 1987, s. 71). Luultavasti kuuluisin tapaus koski VfB Stuttgartia, joka voitti syksyllä 1992 Leeds Unitedin maalein 3—0 Euroopan cup-voittajien cupin ensimmäisen kierroksen ensimmäisessä osaottelussa. Toisessa osaottelussa englantilaiset voittivat maalein 4—1, mikä sääntöjen mukaan merkitsi sitä, että saksalainen seura pääsisi toiselle kierrokselle. Koska Stuttgart oli kuitenkin käyttänyt pelissä neljättä ulkomaalaista pelaaja vaihtopelaajana, UEFA määräsi toisen osaottelun tulokseksi 3—0 Leedsin hyväksi, joka voitti tämän vuoksi tarpeellisen ratkaisevan kolmannen ottelun. Tällä tapauksella ei kuitenkaan ole merkitystä käsiteltävänä olevassa asiassa, koska kyseiset ulkomaalaiset pelaajat eivät olleet minkään jäsenvaltion kansalaisia.

118 — Giltay Veth, mainittu edellä alaviitteessä 117, s. 510.

119 — Allessandra Giardini on tiivistänyt tämän sanomalla, että seurat suosivat eräänlaista "urheilullista mielenrauhaa" (quiete sportiva) (*Diritto comunitario e libera circolazione dei calciatori*, Diritto comunitario e degli scambi internazionali 1988, s. 437, 444).

väksi, osoittaa muissa urheilulajeissa saatu kokemus, että yhteisöjen tuomioistuimen puoleen ei välttämättä käännytä. [120] Tämän ennakkoratkaisuasian pääasiaa käsittelevät Liègen tuomioistuimet poikkeavat siten tästä säännöstä.

117. Edellä esitetyn perusteella voidaan päätellä, että on hyvin epätodennäköistä, että yhteisöjen tuomioistuimelta pyydettäisiin uudelleen ennakkoratkaisua, joka koskee kansalaisuusmääräysten yhteensoveltuvuutta yhteisön oikeuden kanssa. On yhtä selvää, että jalkapalloliitot katsovat kansalaisuusmääräysten olevan yhteisön oikeuden mukaisia, eivätkä ne ole valmiita luopumaan niistä. Vastaamalla ennakkoratkaisukysymykseen yhteisöjen tuomioistuin voisi selventää tätä kysymystä ja poistaa ne epävarmuudet, jotka aikaisempi oikeuskäytäntö on jättänyt. Mielestäni menettelemällä näin yhteisöjen tuomioistuin todellakin "myötävaikuttaisi lainkäyttöön jäsenvaltioissa". Joka tapauksessa ei ole mitenkään mahdollista moittia Cour d'appel de Liègeä siitä, että se olisi näissä oloissa *käyttänyt väärin* EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaista menettelyä. Jos yhteisöjen tuomioistuin sitä vastoin kieltäytyy vastaamasta ennakkoratkaisukysymykseen, tämän alan sääntely jää urheiluliittojen erioikeudeksi. Mielestäni tätä on vaikea hyväksyä.

En ymmärrä, miten kyseisillä liitoilla voisi olla perusteltu intressi siihen, että yhteisöjen tuomioistuin ei vastaa esitettyyn kysymykseen. Sen sinnikkyyden perusteella, jota nämä liitot ovat käyttäneet sen osoittamiseen, että toista kysymystä ei voida ottaa tutkittavaksi, puolueeton ulkopuolinen tarkkailija voisi helposti saada sellaisen vaikutelman, että liitot haluavat vain yksinkertaisesti, että kansalaisuusmääräyksien yhteisön oikeuden mukaisuutta ei tutkita. On selvää, että tällaista tarkoitusta — sikäli kuin sellainen todella on olemassa — ei voida ottaa huomioon.

118. Kuten olen jo selvittänyt, yhteisöjen tuomioistuimella on *oikeus* jättää ennakkoratkaisukysymys tutkimatta tietyillä edellytyksillä. Tämä ei tarkoita sitä, että sen on tehtävä näin joka tapauksessa. Käsiteltävänä olevassa tapauksessa kaikkein merkittävimmät perustelut tukevat sitä, että ennakkoratkaisukysymykseen olisi annettava vastaus. Sitä paitsi on syytä huomauttaa, että myös julkisasiamies Tesauro on katsonut asiassa Meilicke, että yhteisöjen tuomioistuimen olisi vastattava ennakkoratkaisukysymyksiin edellä kuvatuista olosuhteista huolimatta. [121]

119. Lisäksi tuomio asiassa Donà tukee sitä, että ennakkoratkaisukysymykseen olisi vastattava. Tältä osin on välttämätöntä palauttaa mieliin tämän asian tosiseikat. Tuomion antamisajankohtana oli pääsääntöisesti kokonaan kiellettyä käyttää ulkomaalaisia pelaajia Italian ammattijalkapallojoukkueiden otteluissa. Erään jalkapalloseuran puheenjohtaja oli

120 — Hot van Beroep Brysselin 16.3.1994 antamassa, koripalloiluun liittyvässä tuomiossa (Te Velde), jonka UEFA on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle, tätä kysymystä ei ilmeisesti ole käsitelty ollenkaan. Landgericht Frankfurtin antamassa tuomiossa, joka koski Saksan pöytätennisliiton kansalaisuusmääräyksiä, vahvistetaan se, että nämä määräykset ovat yhteisön oikeuden mukaisia, ja siinä kieltäydytään pyytämästä ennakkoratkaisua yhteisöjen tuomioistuimelta sillä kyseenalaisella perusteella, että yhteisöjen tuomioistuin on jo ratkaissut tämän kysymyksen "riittävän selkeästi" (tuomio 18.1.1994, EWS 1994, s. 405).

121 — Ratkaisuehdotus asiassa Meilicke, joka on mainittu edellä alaviitteessä 114, s. 4901.

kuitenkin antanut Donàn tehtäväksi selvittää ulkomaisista jalkapallopiireistä, löytyisikö sieltä sellaisia pelaajia, jotka haluaisivat pelata tässä italialaisessa seurassa. Donà laittoi belgialaiseen urheilulehteen tätä koskevan ilmoituksen. Hänen päämiehensä kuitenkin kieltäytyi korvaamasta tästä aiheutuneita kuluja sillä perusteella, että Donà oli toiminut liian hätäisesti. Päämies vetosi Italian jalkapalloliiton määräyksiin, joissa ei sallittu ulkomaalaisten pelaajien käyttöä otteluissa. Donà vaati tämän rahasumman maksamista Giudice Conciliatorelta Rovigossa. Tämä tuomari esitti yhteisöjen tuomioistuimelle kysymyksen siitä, ovatko kansalaisuusmääräykset yhteisön oikeuden mukaisia. [122]

Useat tuomiota kommentoineet epäilivät, että tämä riita oli keinotekoinen järjestely, jonka ainoana tavoitteena oli saada yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu kansalaisuusmääräyksistä. [123] Tätä epäilyä ei ole mahdollista kokonaan poistaa. Yhteisöjen tuomioistuin vastasi kuitenkin — perustellusti — sille esitettyihin kysymyksiin. Yhteisöjen tuomioistuimen on tämän vuoksi meneteltävä samoin tässä tapauksessa, eikä se saisi kieltäytyä myötävaikuttamasta lainkäyttöön jäsenvaltioissa, mitä siltä on jälleen pyydetty.

122 — Ks. asian tosiseikkoja koskeva selostus edellä (alaviitteessä 61, s. 1334 ja sitä seuraavat sivut) mainitussa tuomiossa.

123 — Ks. esim. Meinhard Hilf, *Die Freizügigkeit des Berufsfußballspielers innerhalb der Europäischen Gemeinschaft*, NJW 1984, s. 517, 520; Hans-Ulrich Marticke, *Ausländerklauseln und Spielertransfer aus europarechtlicher Sicht*, Michael R. Will (toim.), Sport und Recht in Europa, Saarbrücken 1988, s. 53, 54.

III — *Urheilua koskeva yhteisöjen tuomioistuimen aikaisempi oikeuskäytäntö*

120. Kahdessa merkittävässä 1970-luvulla antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin lausui yhteisön oikeuden soveltamisesta urheiluun. Kyseessä ovat asiassa Walrave annettu tuomio [124] ja asiassa Donà annettu tuomio, joka on edellä mainittu jo useasti. Näistä tuomioista on keskusteltu yksityiskohtaisesti tämän asian käsittelyn kuluessa. Tämän vuoksi on molempia ennakkoratkaisukysymyksiä käsiteltäessä hyödyllistä ensiksi lyhyesti tarkastella näitä kahta tuomiota.

121. Ensimmäinen asia koski kahta Alankomaiden kansalaista Walravea ja Kochia, jotka toimivat ammattimaisesti ratapyöräilyssä vauhdittajina. Tässä urheilulajissa jokaisella osallistuvalla pyöräilijällä on moottoripyörällä ajava vauhdittaja, jonka perässä pyöräilijä ajaa. Walrave ja Koch olivat osallistuneet muun muassa tämän lajin maailmanmestaruuskilpailuihin. Kansainvälinen pyöräilyliitto oli laatinut näihin maailmanmestaruuskilpailuihin säännöt, joiden mukaan vuodesta 1973 alkaen vauhdittajan ja pyöräilijän oli oltava saman valtion kansalaisia. Walrave ja Koch katsoivat, että tämä sääntö oli ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa. He saattoivat asian Arrondissementsrechtbank Utrechtin käsiteltäväksi, ja tämä tuomioistuin esitti yhteisöjen tuomioistuimelle useita kysymyksiä, jotka koskivat muun muassa ETY:n perustamissopimuksen 7, 48 ja 59 artiklaa.

124 — Asia 36/74, tuomio 12.12.1974 (Kok. 1974, s. 1405).

122. Yhteisöjen tuomioistuin tutki ensiksi sen kysymyksen, voidaanko yhteisön oikeutta soveltaa urheilun alalla:

"Kun otetaan huomioon yhteisön tavoitteet, urheilutoiminta kuuluu yhteisön oikeuden soveltamisalaan ainoastaan, jos se on perustamissopimuksen 2 artiklassa tarkoitettua taloudellista toimintaa.

Jos tällainen toiminta on luonteeltaan palkkatyötä tai palvelujen tarjoamista vastiketta vastaan, se kuuluu tapauksen mukaan perustamissopimuksen 48—51 artiklan tai 59—66 artiklan soveltamisalaan.

Näissä määräyksissä, joissa pannaan täytäntöön perustamissopimuksen 7 artiklan pääsääntö, kielletään kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä siinä toiminnassa, jota näissä määräyksissä tarkoitetaan.

Tältä osin näiden suoritusten perusteena olevan oikeudellisen suhteen tarkalla luonteella ei ole merkitystä, koska syrjintäkielto ulottuu samoin edellytyksin kaikkiin työ- ja palvelusuorituksiin.

Tämä kielto ei kuitenkaan vaikuta urheilujoukkueiden, erityisesti maajoukkueiden, kokoonpanoon, koska näiden joukkueiden muodostaminen koskee ainoastaan urheiluun liittyvää etua, eikä sillä siten ole sinänsä yhteyttä taloudelliseen toimintaan.

Tätä rajoitusta näiden määräysten soveltamisalaan ei voida kuitenkaan ulottaa yli sen, mitä sen tavoite edellyttää." [125]

Yhteisöjen tuomioistuin jätti kansallisen tuomioistuimen harkintaan sen kysymyksen, oliko tässä tapauksessa kyse yhteisön oikeuden soveltamisalaan kuuluvasta toiminnasta ja muodostivatko vauhdittaja ja pyöräilijä joukkueen. [126] Se lisäsi, että vastaukset annetaan "edellä määritellyissä yhteisön oikeuden soveltamisalan rajoissa". [127]

123. Yhteisöjen tuomioistuin tutki seuraavaksi sitä, voidaanko yhteisön oikeutta soveltaa yksityisten urheiluliittojen sääntöihin.

125 — Alaviitteessä 124 mainittu tuomio, 4—9 kohta.
126 — Alaviitteessä 124 mainittu tuomio, 10 kohta.
127 — Alaviitteessä 124 mainittu tuomio, 11 kohta.

Yhteisöjen tuomioistuin vastasi tähän kysymykseen myöntävästi.

"Tällaisen syrjinnän kieltoa ei sovelleta ainoastaan viranomaisten toimintaan, vaan sitä sovelletaan myös muunlaisiin oikeussääntöihin, joiden tarkoituksena on säännellä kollektiivisesti palkkatyötä ja palvelujen tarjontaa.

Henkilöiden vapaata liikkuvuutta ja palvelujen tarjoamisen vapautta koskevien esteiden poistaminen, joka on olennainen tavoite yhteisössä ja joka vahvistetaan perustamissopimuksen 3 artiklan c kohdassa, vaarannettaisiin, jos julkisen vallan asettamien esteiden poistamisen vaikutus tehtäisiin tyhjäksi esteillä, jotka perustuvat muiden kuin julkisoikeudellisten yhdistysten tai yhteenliittymien oikeudellisen itsemääräämisvallan käyttöön — — ." [128]

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tämä 48 artiklaa koskeva päätelmä soveltui myös 59 artiklaan:

"Perustamissopimuksen 59 artiklassa tarkoitetut toiminnat eivät eroa 48 artiklassa tarkoitetuista luonteeltaan vaan ainoastaan sen seikan vuoksi, että niitä ei suoriteta työsopimuksen perusteella.

Tämän ainoan eron vuoksi ei voi olla perusteltua se, että tämän artiklan mukaisesti turvattavan vapauden soveltamisalaa tulkittaisiin suppeammin." [129]

124. Asiassa Donà annettu tuomio, jonka tosiseikat on jo esitetty edellä [130], on vielä merkittävämpi käsiteltävänä olevan tapauksen kannalta. Tässä tuomiossaan yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut viittaamalla asiassa Walrave annettuun tuomioon, että yhteisön oikeutta sovelletaan urheiluliittojen sääntöihin. [131]

Yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa seuraavaa:

"Yhteisön tavoitteet huomioon ottaen urheilutoiminta kuuluu yhteisön oikeuden soveltamisalaan siltä osin, kuin se on

128 — Alaviitteessä 124 mainittu tuomio, 17—19 kohta.

129 — Alaviitteessä 124 mainittu tuomio, 23 ja 24 kohta.

130 — Ks. edellä 119 kohta.

131 — Alaviitteessä 61 mainittu tuomio, 17 ja 18 kohta.

perustamissopimuksen 2 artiklassa tarkoitettua taloudellista toimintaa.

Tällaista on ammatti- tai puoliammattipelaajien toiminta, joka on luonteeltaan palkkatyötä tai palvelujen tarjoamista vastiketta vastaan.

Jos tällainen pelaaja on jäsenvaltion kansalainen, häneen sovelletaan kaikissa jäsenvaltioissa henkilöiden ja palvelujen vapaata liikkuvuutta koskevia yhteisön oikeussääntöjä.

Näiden oikeussääntöjen vastaisia eivät kuitenkaan ole sellaiset säännöt tai sellainen käytäntö, joiden mukaisesti ei sallita ulkomaalaisten pelaajien osallistuvan tiettyihin otteluihin sellaisista muista kuin taloudellisista syistä, jotka liittyvät otteluiden erityiseen luonteeseen tai puitteisiin ja jotka koskevat ainoastaan urheiluun liittyvää etua, mistä esimerkkinä on eri maiden maajoukkueiden väliset ottelut.

Näiden oikeussääntöjen soveltamisalaa ei voida kuitenkaan rajoittaa enempää, kuin mitä rajoituksen varsinainen tavoite edellyttää.

Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on määritellä edellä esitetyn perusteella sen arvioitavana olevan toiminnan laatu." [132]

125. Näiden kahden tuomion perusteella on mahdollista tehdä seuraavat käsiteltävänä olevan asian kannalta merkitykselliset päätelmät:

1) Myös yksityisten urheiluliittojen säännöt kuuluvat yhteisön oikeuden soveltamisalaan.

2) Urheilutoiminta kuuluu yhteisön oikeuden soveltamisalaan ainoastaan, jos se on taloudellista toimintaa.

3) Ammattijalkapalloilijan toiminta on vastikkeellista toimintaa, ja se kuuluu yhteisön oikeuden soveltamisalaan.

4) Tähän toimintaan sovelletaan joko 48 tai 59 artiklaa, ilman että näiden soveltamisesta aiheutuisi eroja.

132 — Alaviitteessä 61 mainittu tuomio, 12—16 kohta; ks. myös 19 kohta.

5) Yhteisöjen tuomioistuin hyväksyy joitakin poikkeuksia näissä määräyksissä oleviin kieltoihin. Asiassa Walrave annetussa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on jättänyt kiellon soveltamisalan ulkopuolelle joukkueiden kokoonpanon otteluissa, mutta asiassa Donà annetussa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on rajoittanut poikkeuksen koskemaan ulkomaalaisten pelaajien poissulkemista tietyissä otteluissa. Molemmissa tuomioissa poikkeukset liittyvät sellaisiin muihin kuin taloudellisiin syihin, jotka koskevat ainoastaan urheilua.

IV — *48 artiklan tulkinta*

1. 48 artiklan soveltaminen

126. Vaikka asiassa Donà annetussa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että ammatti- ja puoliammattipelaajien toiminta on EY:n perustamissopimuksen 2 artiklassa tarkoitettua taloudellista toimintaa, minkä vuoksi se kuuluu yhteisön oikeuden soveltamisalaan, URBSFA ja UEFA ovat esittäneet erilaisia väitteitä, joiden perusteella 48 artiklaa ja Euroopan yhteisön kilpailusääntöjä ei voida soveltaa tässä tapauksessa. Mikään näistä väitteistä ei mielestäni ole vakuuttava.

127. URBSFA esittää, että ainoastaan suuret eurooppalaiset seurat harjoittavat taloudellista toimintaa. Sen mukaan tässä tapauksessa kyseessä olevat seurat eli RC Liège ja US Dunkerque eivät harjoita tällaista toimintaa. Jos näiden seurojen jotakin toimintaa kuitenkin pidettäisiin taloudellisena, sillä ei olisi suurta merkitystä. Tätä väitettä ei voida hyväksyä. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on *perustellusti todennut*, ammattijalkapalloilu on taloudellista toimintaa. Toiminnan laajuudella ei ole merkitystä, kuten ei myöskään sillä, tuottaako toiminta voittoa.

128. UEFA toteaa siirtomääräyksistä, että 48 artiklan soveltamista ja siitä aiheutuvia seurauksia olisi vaikea rajoittaa ainoastaan ammattilaisjalkapalloiluun. Koska näiden määräysten tarkoituksena oli muun muassa tukea taloudellisesti pieniä seuroja, yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu, joka koskee ainoastaan ammattilaisjalkapalloilua, vaikuttaa välttämättä jalkapalloilun koko organisaatioon. Tämä väite koskee ainoastaan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisun *seurauksia*, mutta ei yhteisön oikeuden *soveltamista*, eikä tämän väitteen perusteella voida siten katsoa, ettei yhteisön oikeutta voitaisi soveltaa. Yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisun mahdolliset seuraukset on kuitenkin otettava huomioon ennakkoratkaisukysymykseen vastattaessa.

129. Vetoamalla muun muassa siihen tosiseikkaan, että suurin osa sen jäseninä olevista jalkapalloseuroista on asemaltaan "association sans but lucratif" (aatteellinen yhdistys), URBSFA on yrittänyt osoittaa, että siirtomääräyksillä ei ole mitään yhteyttä seuran ja sen pelaajan väliseen suhteeseen, minkä vuoksi 48 artiklaa ei voida soveltaa. Jos ymmärrän oikein tämän väitteen, URBSFA

esittää, että siirtomääräykset koskisivat ainoastaan seurojen keskinäisiä suhteita, kun taas 48 artiklalla olisi merkitystä ainoastaan seuran ja pelaajan välisen työsuhteeseen kannalta. Tätä väitettä ei voida hyväksyä. URBSFA:n esittämä erottelu on keinotekoinen, eikä se vastaa todellisuutta. Kuten osoitan jäljempänä, siirtomääräyksillä on suora ja keskeinen merkitys pelaajalle, joka haluaa vaihtaa seuraa. *Käsiteltävänä oleva tapaus osoittaa tämän nimenomaisesti: jos siirtomääräyksiä ei olisi ollut, mikään ei olisi estänyt Bosmania siirtymästä US Dunkerqueen.* Ei siten ole mahdollista väittää vakavasti, että nämä määräykset koskevat ainoastaan seurojen välisiä oikeudellisia suhteita. Tämä ei kuitenkaan vielä tarkoita sitä, että nämä määräykset olisivat 48 artiklan vastaisia. Tätä seikkaa on tarkasteltava seuraavassa. Lisäksi on tarkasteltava sitä, ovatko nämä määräykset luonteeltaan yksinomaan urheilua koskevia, kuten UEFA väittää.

130. UEFA esittää lisäksi joitakin poliittisluonteisia väitteitä. Se esittää muun muassa sen kysymyksen, onko 48 artiklan, jossa ei sallita poikkeuksia, perusteella asianmukaista ratkaista urheilua koskevia ongelmia. Mielestäni tällainen kysymys ei kuitenkaan ole aiheellinen. Ammattilaisjalkapalloilu on taloudellista toimintaa, ja siihen sovelletaan siten yhteisön oikeutta. Tämän alan erityispiirteet voidaan ottaa huomioon tulkittaessa asiaa koskevia oikeussääntöjä. Sama koskee UEFA:n viittausta toissijaisuusperiaatteeseen, joka nykyään sisältyy EY:n perustamissopimuksen 3 b artiklaan. Tämän artiklan mukaisesti toissijaisuusperiaatetta ei sovelleta aloilla, jotka kuuluvat yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan, kuten esimerkiksi perusvapauksien alalla. Tästä periaatteesta ei myöskään ole mahdollista tehdä sitä päätelmää, että yhteisön oikeutta ei voitaisi soveltaa ammattilaisjalkapalloiluun.

131. UEFA esittää lopuksi, että kyseessä on kokonaisuudessaan valtion sisäinen tilanne, johon ei tunnetusti voida soveltaa 48 artiklaa. Se painottaa tässä yhteydessä, että kyseessä on jalkapalloilijan, joka on Belgian kansalainen, ja belgialaisen liiton välinen riita, jossa on kyse sellaisen siirtotodistuksen antamisesta, jonka perusteella tämä pelaaja olisi voinut lähteä seurastaan. Tämä väite ei ole vakuuttava. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan vapaata liikkuvuutta koskevia perustamissopimuksen määräyksiä ei voida "soveltaa toimintaan, joka kokonaisuudessaan tapahtuu ainoastaan yhden jäsenvaltion alueella". [133] Kuitenkin pääasian oikeudenkäynnin perustana on *belgialaisesta* seurasta *ranskalaiseen* seuraan suunnitellun pelaajasiirron epäonnistuminen. Tämän epäonnistumisen vuoksi Bosman ei voinut siirtyä ranskalaiseen seuraan eikä voinut käyttää vapaata liikkuvuutta koskevaa oikeuttaan. Kyse on selvästi tosiseikoista, jotka ulottuvat yhden jäsenvaltion rajojen yli. Kansalaisuusmääräysten osalta tämä on itsestään selvää.

132. Seuraavaksi tarkastelen sitä, ovatko siirtomääräykset ja kansalaisuusmääräykset sopusoinnussa 48 artiklan kanssa. Mielestäni on tarkoituksenmukaista käsitellä ensin kansalaisuusmääräyksiä.

133 — Ks. esim. asia C-332/90, Steen, tuomio 28.1.1992 (Kok. 1992, s. I-341, 9 kohta).

2. 48 artikla ja kansalaisuusmääräykset

a) 48 artiklaan sisältyvän syrjintäkiellon rikkominen

133. EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan kahdessa ensimmäisessä kohdassa määrätään seuraavaa:

"1. Turvataan työntekijöiden vapaa liikkuvuus yhteisössä viimeistään siirtymäkauden päättyessä.

2. Se merkitsee, että kaikki kansalaisuuteen perustuva jäsenvaltioiden työntekijöiden syrjintä työsopimusten tekemisessä sekä palkkauksessa ja muissa työehdoissa poistetaan."

Perustamissopimuksen 48 artiklan 3 kohdan mukaisesti työntekijöiden vapaa liikkuvuus sisältää "yleisen järjestyksen tai turvallisuuden taikka kansanterveyden vuoksi perustelluin rajoituksin" oikeuden hakea tosiasiallisesti tarjottua työtä, liikkua tässä tarkoituksessa vapaasti jäsenvaltioiden alueella, oleskella jäsenvaltion alueella työn tekemiseksi ja tarvittaessa työsuhteen päätyttyä jäädä jäsenvaltion alueelle. Saman artiklan 4 kohdalla, jossa määrätään julkishallinnon palvelussuhteita koskevasta poikkeuksesta, ei ole merkitystä käsiteltävänä olevassa tapauksessa.

134. Asiassa Donà antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin ei ole ottanut kantaa siihen, sovelletaanko ammattijalkapalloilijoiden toimintaan työntekijöitä koskevia 48 artiklan määräyksiä vai palvelujen tarjoamista koskevia määräyksiä (59 artikla ja sitä seuraavat artiklat). Ennakkoratkaisukysymykset koskevat yksinomaan 48 artiklaa. Vaikuttaa oikealta pitää jalkapalloseuraan palkattuja ammattijalkapalloilijoita tässä artiklassa tarkoitettuina työntekijöinä. Seuraavassa esitettävät näkökohdat koskevat siten ainoastaan tätä artiklaa. Lopputulos ei kuitenkaan olisi erilainen, vaikka tarkastelu perustuisi 59 artiklaan ja sitä seuraaviin artikloihin.

135. Perinpohjainen tarkastelu ei ole tarpeen sen päättelemiseksi, että kansalaisuusmääräykset ovat luonteeltaan syrjiviä. Kyseessä on täysin tavanomainen kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää koskeva tapaus. Näillä määräyksillä rajoitetaan niiden pelaajien määrää, jotka ovat toisen jäsenvaltion kansalaisia ja joita tietyn jäsenvaltion alueelle sijoittautunut seura voi peluuttaa kussakin ottelussa. Nämä pelaajat ovat siten työhönotossa epäedullisemmassa asemassa kuin ne pelaajat, jotka ovat kyseisen jäsenvaltion kansalaisia. Tältä osin komissio viittaa perustellusti työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella annetun asetuksen

(ETY) N:o 1612/68 [134] 4 artiklan 1 kohtaan, jonka mukaan jäsenvaltioiden lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä, joilla "lukumääräisesti tai suhteellisesti" rajoitetaan ulkomaisten työntekijöiden työhönottoa, ei sovelleta muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin. Kansalaisuusmääräykset ovat siten 48 artiklan 2 kohdassa olevan syrjintäkiellon kanssa ristiriidassa, siltä osin kuin ne koskevat jäsenvaltioiden kansalaisia. [135]

136. UEFA esittää, että nämä määräykset eivät olisi 48 artiklan kanssa ristiriidassa, koska ne koskevat ainoastaan niiden ulkomaalaisten pelaajien määrää, joita seura voi *peluuttaa* ottelussa. Kukin seura voi kuitenkin vapaasti tehdä sopimuksen niin monen ulkomaalaisen pelaajan kanssa, kuin se haluaa. Bosman ja komissio katsovat perustellusti, että tämä ei mitenkään muuta sitä tosiasiaa, että riidanalaiset määräykset loukkaavat oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen. Kaikki seurat, jotka suunnittelevat toimintaansa ja toimivat järkevästi, ottavat huomioon kansalaisuusmääräykset henkilöstöpolitiikassaan. Mikään seuroista ei ota palvelukseensa suurempaa määrää — tai huomattavasti suurempaa määrää — ulkomaalaisia pelaajia kuin se voi peluuttaa ottelussa. [136] Ainoastaan muutamat isot seurat voivat sallia itselleen sen ylellisyyden, että ne palkkaavat enemmän ulkomaalaisia pelaajia, kuin ne voivat peluuttaa. [137] Myös 48 artiklan 3 kohdan c alakohtaan on viitattu perustellusti; tämän kohdan mukaisesti työntekijät, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kansalaisia, voivat oleskella jäsenvaltion alueella työn tekemiseksi "tämän valtion *kotimaisten työntekijöiden työsuhdetta* koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten mukaisesti". [138] Nykyisin voimassa olevat määräykset, joissa rajoitetaan ainoastaan niiden ulkomaalaisten pelaajien määrää, joita seura voi peluuttaa, eikä niiden ulkomaalaisten pelaajien määrää, joiden kanssa seura voi tehdä sopimuksen, ovat varmasti edistys aikaisempaan tilanteeseen verrattuna, mutta näissä määräyksissä ei edelleenkään oteta huomioon 48 artiklaa. [139] Sama koskee UEFA:n vuonna 1991 tekemiä muutoksia, joissa sallitaan aikaisempaa useamman ulkomaalaisen pelaajan peluuttaminen.

b) Mahdollinen poikkeus tai perustelu

137. On kuitenkin tarkasteltava sitä, voidaanko kansalaisuusmääräyksiä pitää laillisina yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti. Kuten olen jo maininnut,

134 — EYVL L 257, s. 2 (oikaisu EYVL L 295, s. 12).

135 — Hans Arno Petzold ja Athanese Safaris päättelevät näin, *Europäische Freizügigkeit von Berufsfußballspielern aus deutscher und griechischer Sicht*, EuR 1982, s. 76, 80; José Luis Ruiz-Navarro Pinar, *La libre circulación de deportistas en la Comunidad Europea*, Boletín de Derecho de las Comunidades Europeas 1989, s. 169, s. 180-181; Stephen Weatherill, *Discrimination on grounds of Nationality in Sport*, Yearbook of European Law 9 (1989), Oxford 1990, s. 55 ja 66 ("plainly in breach of Article 48").

136 — Ks. vastaavasti myös Hilf (alaviite 123), s. 521; Marticke (alaviite 123), s. 65; Maria Castellaneta, *Libera circolazione dei calciatori e disposizioni della FIGC*, Diritto comunatario e degli scambi internazionali 1994, s. 635, 643.

137 — Myöskään näiden seurojen mahdollisuudet eivät ole rajattomat. Siten Saksan Bundesliigan taloudellisesti vahvimmat seurat FC Bayern München ja Borussia Dortmund ovat tähän mennessä tehneet kaudeksi 1995/96 sopimuksen Bayern München 6:n ja Borussia Dortmund 5:n ulkomaalaisen pelaajan kanssa (mukaan lukien sopimuksen tehneet amatöörit). Vertailuna: Borussia Dortmundilla on tänä kautena kokonaisuudessaan 25 pelaajaa ja Bayern Münchenillä 21 pelaajaa (ks. urheilulehti *Kicker*in erityispainos Bundesliga 1995/96, s. 67 ja 71).

138 — Hilf (alaviite 123), s. 521 (kursivointi kirjoittajan).

139 — Samoin esim. Castellaneta (alaviite 135), s. 644 ("solo un mutamento della violazione del Trattato").

yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Walrave ratkaissut ennakkoratkaisukysymyksen siten, että 48 artiklassa vahvistettu syrjintäkiellon periaate ei koske "urheilujoukkueiden, erityisesti maajoukkueiden, kokoonpanoa". Sitä vastoin asiassa Donà yhteisöjen tuomioistuin *on vastannut ennakkoratkaisukysymykseen*, että tätä kieltoa ei rikota, jos ulkomaalaisten pelaajien ei sallita osallistua "tiettyihin otteluihin muista kuin taloudellisista syistä, jotka liittyvät otteluiden erityiseen luonteeseen tai puitteisiin ja jotka koskevat ainoastaan urheiluun liittyvää etua, mistä esimerkkinä on eri maiden maajoukkueiden väliset ottelut". [140]

138. Mielestäni on ensiksi huomautettava, että käsiteltävänä olevassa asiassa on otettava huomioon se, miten tuomioistuimen kanta on muotoiltu asiassa Donà. Tätä ei tue ainoastaan se, että tämä tuomio on annettu asiassa Walrave annetun tuomion jälkeen ja että se koski nimenomaan jalkapalloilua, toisin kuin asiassa Walrave annettu tuomio. Tämä on selvää pelkästään sen vuoksi, että asiassa Donà annetussa tuomiossa oli nimenomaan kyse joukkueiden kokoonpanosta. Jos joukkueiden kokoonpano koskisi tosiasiassa "ainoastaan urheiluun liittyvää etua", kuten yhteisöjen tuomioistuin vaikuttaa katsovan asiassa Walrave, yhteisöjen tuomioistuin olisi voinut asiassa Donà antamassaan tuomiossa yksinkertaisesti vain viitata tähän tuomioon. Se ei tehnyt näin perustellusta syystä, sillä se oli oletettavasti havainnut, että joukkueiden kokoonpanoon voivat vaikuttaa hyvinkin muut kuin urheiluun liittyvät perusteet.

139. Yhteisöjen tuomioistuinta on kuitenkin aiheellisesti arvosteltu siitä, että se ei vastannut selvästi asiassa Walrave eikä asiassa Donà annetussa tuomiossa esitettyihin kysymyksiin. [141] Näistä tuomioista ei ole mahdollista päätellä tämän "poikkeuksen" perustaa eikä laajuutta. Näiden kahden tuomion — joissa oli kyse yhteisön oikeuden "soveltamisalan rajoittamisesta" — sanamuodon mukaan vaikuttaa siltä, että kyseessä on tätä alaa koskeva rajoitettu poikkeus. [142] Joka tapauksessa on selvää, että näissä tuomioissa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että yhteisön oikeuden mukaisia ovat sellaiset määräykset, joiden mukaan tietyn valtion maajoukkueessa voivat pelata ainoastaan sellaiset pelaajat, jotka ovat kyseisen valtion kansalaisia. Tämä päätelmä vaikuttaa ilmeiseltä ja vakuuttavalta, mutta sitä ei ole helppo perustella. Jos otetaan huomioon erityisesti se seikka, että nykyisin maajoukkueiden välisillä otteluilla — esimerkiksi maailmanmestaruuskilpailuissa — on huomattava taloudellinen merkitys, on hyvin vaikea katsoa, että tällöin ei ole kyse taloudellisesta toiminnasta (tai osittain taloudellisesta toiminnasta). [143] Yhteisöjen tuomioistuimen hyväksymää poikkeusta ei

140 — Ks. edellä kohta 124.

141 — Erityisen kriittisiä ovat esim. Laura Forlati Picchio, *Discriminazioni nel settore sportivo e Comunità Europee*, Rivista di Diritto Internazionale 59 (1976, s. 745); tämä kirjoittaja käyttää ilmaisua "escamotage" (s. 757); Hilf (alaviite 123), s. 520, huomauttaa, että kyseessä ovat "arvoitukselliset ratkaisut"; Christoph Palme, Hermann Hepp-Schwab ja Stephan Wilske, *Freizügigkeit im Profisport — EG-rechtliche Gewährleistungen und prozessuale Durchsetzbarkeit*, JZ 1994, s. 343, 344, puhuvat "erittäin epämääräisistä ja epäselvistä toteamuksista".

142 — Näin esim. Schweitzer (alaviite 117), s. 83.

143 — Ks. Marticke (alaviite 123), s. 58.

voida perustaa 48 artiklan 3 kohtaan. [144] Koska tämän kysymyksen ratkaiseminen ei ole käsiteltävänä olevassa asiassa tarpeellista, on tarpeetonta käsitellä tätä kysymystä enempää tässä yhteydessä. [145]

140. Riippumatta siitä, miten tämä poikkeus perustellaan, katson, että sitä ei voida soveltaa tässä tapauksessa. Asiassa Donà annetussa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin rajoitti ulkomaalaisten poissulkemisen nimenomaisesti *tiettyihin* otteluihin, jotka erottuvat *erityisen* luonteensa ja *erityisten* puitteittensa vuoksi, ja se huomautti nimenomaisesti, että tätä rajoitusta ei voida ulottaa yli sen, mitä sen tavoite edellyttää. Jos halutaan sallia se, että sellaiset pelaajat, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kansalaisia, voidaan sulkea myös kansallisten jalkapallosarjojen otteluiden ulkopuolelle, näiden pelaajien oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen heikennettäisiin tai äärimmäisissä tapauksissa tämä oikeus poistettaisiin täysin. [146] Näin ei voi olla. On tosin totta, että näissä kahdessa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin mainitsi maajoukkueet ainoastaan esimerkkinä. Tästä ei kuitenkaan voida tehdä sitä päätelmää, että yhteisöjen tuomioistuin katsoi kansalaisuusmääräysten olevan sallittuja kansallisissa jalkapallosarjoissa. Julkisasiamies Trabucchi tosin oli asiassa Donà antamassaan ratkaisuehdotuksessa sitä mieltä, että tämä on mahdollista. [147] Katson kuitenkin, että tällainen käsitys on ristiriidassa yhteisöjen tuomioistuimen tästä poikkeuksesta asiassa Donà antaman hyvin suppean määritelmän kanssa samoin kuin 48 artiklan tehokkaan vaikutuksen (*effet utile*) kanssa. Perustellusti on huomautettu, että yhteisöjen tuomioistuimen mainitessa esimerkkinä maajoukkueiden väliset ottelut, se on voinut tarkoittaa myös osavaltioita tai sitä pienempiä alueita edustavien joukkueiden välisiä otteluita. [148]

141. Useita muita näkökohtia on esitetty kansalaisuusmääräysten perustelemiseksi, ja niitä tarkastellaan seuraavaksi. On mahdollista erottaa kolmenlaisia perusteluja. Ensinnäkin korostetaan sitä, että kansallisuuskysymys on jalkapalloilussa merkittävä. Katsojan samastuminen joukkueeseen voidaan taata ainoastaan, jos joukkue koostuu ainakin pääosin kyseisen jäsenvaltion kansalaisista. Lisäksi joukkueet, jotka menestyvät kansallisissa jalkapallosarjoissa edustavat valtiotaan kansainvälisissä kilpailuissa. Toiseksi esitetään, että kansalaisuusmääräykset ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että maajoukkueen käytössä on tarvittava määrä pelaajia. Ilman kansalaisuusmääräyksiä myös nuorten pelaajien kouluttaminen vaikeutuisi. Kolmanneksi väitetään, että kansalaisuusmääräysten tarkoituksena on tietyn tasapainon säilyttäminen seurojen välillä, koska muutoin suuret seurat voisivat houkutella itselleen kaikki parhaimmat pelaajat.

144 — Castellaneta (alaviite 135) toteaa perustellusti näin, s. 653. Samoin Manfred Zuleeg, *Der Sport im europäischen Gemeinschaftsrecht*, Michael R. Will (toim.), Sportrecht in Europa, Heidelberg 1993, s. 1, 6.

145 — Ks. kuitenkin jäljempänä 214 kohta ja sitä seuraavat kohdat. Viittaan esim. julkisasiamies Warnerin perusteluyrityksiin asiassa Walrave (ratkaisuehdotus 24.10.1974, Kok. 1974, s. 1423, 1428 — "kiinnostuneen sivullisen" teksti) ja Hilfin (alaviite 123) perusteluyrityksiin, s. 521 ("urheiluun liittyvät näkökohdat" ovat yhä tärkeimpiä).

146 — Näin katsoo perustellusti Hans Georg Fischer, *EG-Freizügigkeit und Sport. Zur EG-rechtlichen Zulässigkeit von Ausländerklauseln im bezahlten Sport*, SpuRT 1994, s. 174, 176.

147 — Ratkaisuehdotus 6.7.1976 em. asiassa Donà (Kok. 1976, s. 1343, 1344).

148 — Näin huomauttaa jo Ernst Steindorff, *Berufssport im Gemeinsamen Markt*, Recht der Internationalen Wirtschaft, 1975, s. 253, 254.

142. Ensin mainitut perustelut liittyvät mitä ilmeisemmin yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Donà tekemään huomioon, jonka mukaan ne ottelut, joista ulkomaalaiset voidaan sulkea pois, erottuvat *erityisen* luonteensa ja *erityisten* puitteittensa vuoksi. Saksan hallituksen edustaja painotti erityisesti tätä näkökohtaa yhteisöjen tuomioistuimessa pidetyssä suullisessa käsittelyssä. Hänen mukaansa "suorituksen kansallinen luonne" oli ominaista ammattilaisjalkapalloilulle ylimmissä divisioonissa. Tarkasteltaessa nykyisen jalkapalloilun todellisuutta havaitaan, että tämä väite ei vastaa tosiseikkoja. Suurin osa jäsenvaltioiden ylimmän divisioonan joukkueista peluuttaa ulkomaalaisia pelaajia. Esimerkiksi Saksan Bundesliigassa ei tietääkseni ole yhtään joukkuetta, joka ei käyttäisi yhtään ulkomaalaista pelaajaa. Viime vuosina kaikkein menestyneimmillä eurooppalaisilla joukkueilla on melkein aina ollut ulkomaalaisia pelaajia riveissään. Useissa tapauksissa juuri nämä ulkomaalaiset pelaajat ovat olleet kyseisen joukkueen merkittävimpiä pelaajia. Esimerkiksi riittää AC Milano 1990-luvun alussa; tämän joukkueen tukipylväitä olivat tuolloin alankomaalaiset pelaajat Gullit, Rijkaard ja Van Basten. Esimerkiksi pelaamistapa ja pelaajien ajattelutapa voivat tosin vaihdella maasta toiseen. Tämä ei kuitenkaan ole mitenkään estänyt ulkomaalaisten pelaajien pelaamista kansallisissa jalkapallosarjoissa.

143. Katsojan samastumista joukkueeseen ei ole tarpeen käsitellä yksityiskohtaisesti tämän perustelun heikkouden osoittamiseksi. Kuten komissio ja Bosman ovat perustellusti esittäneet, suurinta osaa seurojen kannattajista kiinnostaa paljon enemmän seuran menestys kuin sen kokoonpano. [149] Ulkomaalaisten jalkapalloilijoiden osallistuminen ei myöskään estä tietyn joukkueen kannattajia samastumasta siihen. Päinvastoin ei ole harvinaista, että nämä pelaajat saavat erityistä ihailua ja sympatiaa jalkapallofaneilta. TSV 1860 Münchenin kaikkien aikojen suosituimpiin pelaajiin kuuluu epäilemättä entisen Jugoslavian kansalainen Petar Radenkovic. Englantilainen Kevin Keegan oli vuosia Hamburger SV:n kannattajien suosikki. Eric Cantonan suosio Manchester Unitedissa ja Jürgen Klinsmannin suosio entisessä seurassaan Tottenham Hotspurissa on laajasti tunnettu.

Vaikka kansallisuuskysymyksellä olisi se merkitys, joka sillä eräiden mielestä on, kansalaisuusmääräykset eivät voisi tämän vuoksi olla perusteltuja. Oikeus vapaaseen liikkuvuuteen ja toisten jäsenvaltioiden kansalaisten syrjinnän kielto ovat yhteisön oikeusjärjestyksen perusperiaatteita. Kansalaisuusmääräyksillä loukataan näitä periaatteita niin ilmeisesti ja vakavasti, että mitään sellaista vetoamista kansallisiin etuihin, joka ei perustu 48 artiklan 3 kohtaan, ei voida näiden periaatteiden vastaisena hyväksyä.

Tämän perustelun esittävien epäjohdonmukaisuus paljastuu myös tarkasteltaessa URBSFA:n tästä aiheesta esittämää näkö-

149 — Forlati Picchio (alaviite 141) huomauttaa näin, s. 759.

kohtaa. URBSFA katsoo, että koska seuroilla on usein jonkin paikkakunnan nimi, katsojilla pitäisi olla oikeus nähdä sellaisten pelaajien pelaavan tässä joukkueessa, jotka ovat kyseisen valtion kansalaisia. Jos seura valitsee nimekseen jonkin paikkakunnan nimen, voitaisiin siten äärimmäisessä tapauksessa jopa odottaa tai vaatia, että tämän seuran pelaajat ovat kotoisin kyseiseltä alueelta. Kaikki tietävät kuitenkin, että esimerkiksi FC Bayern Münchenin pelaajista ainoastaan muutamat ovat kotoisin Baijerista (Münchenistä puhumattakaan). Jos hyväksytään kyseisen jäsenvaltion muista osista kotoisin olevat pelaajat ilman ongelmia, en ymmärrä, miksei hyväksyttäisi myös muiden jäsenvaltioiden kansalaisia.

Lopuksi on huomautettava, että joukkueen menestyksen ja pelitavan kannalta joukkueen valmentaja on huomattavan tärkeä. Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin jo katsonut, että jalkapallovalmentajilla on 48 artiklan mukainen oikeus vapaaseen liikkuvuuteen. [150] Se ei harkinnut lainkaan sitä, että valmentajia voisivat koskea muut kuin 48 artiklassa nimenomaisesti sallitut rajoitukset. Käytännössä tätä oikeutta käytetään usein. Tunnetuin esimerkki on luultavasti FC Barcelona, jolla on ollut kauan alankomaalainen valmentaja. Hamburger SV saavutti suurimman menestyksensä itävaltalaisen valmentajan kanssa, ja FC Bayern Münchenillä on ollut viime vuosikymmeninä useita ulkomaalaisia valmentajia. Maajoukkueidenkaan valmentajana ei aina ole kyseisen valtion kansalainen. Siten esimerkiksi Irlannin maajoukkueen valmentaja on englantilainen. Tämä tukee sitä päätelmää, että on tuskin mahdollista väittää jalkapalloilun olevan luonteeltaan "kansallista" siinä merkityksessä, että pelaajien ja valmentajien olisi oltava sen valtion kansalaisia, jonka alueella kyseinen seura toimii.

144. Lisäksi on esitetty se perustelu, että kansallisissa jalkapallosarjoissa menestyvät seurat edustavat kyseistä jäsenvaltioita eurooppalaisissa kilpailuissa ja että tämän vuoksi niiden pelaajista ainakin suurimman osan pitäisi olla kyseisen valtion kansalaisia. Esimerkiksi "Saksan mestariksi" voisi siten tulla ainoastaan sellaisten joukkueiden välisessä kilpailussa, "joiden pelaajista ainakin tietty vähimmäismäärä on saksalaisia". [151] Myöskään tämä perustelu ei ole vakuuttava. Ensinnäkin tätä näkemystä kannattavat eivät kykene selittämään, miksi juuri nykyisin voimassa olevat säännöt olisivat tarpeen tämän takaamiseksi. Jos ratkaisevaa olisi se, että joukkueen pelaajista suurin osa on kyseisen valtion kansalaisia, olisi riittävää yleisesti sallia enintään viisi ulkomaalaista pelaajaa, koska joukkueessa on 11 pelaajaa. Jos ainoastaan tietyn vähimmäismäärän pelaajista olisi oltava kyseisen valtion kansalaisia, olisi sallittava jopa suurempi määrä ulkomaalaisia pelaajia. Lisäksi on huomautettava, että käsitettä "Saksan mestari" voidaan tulkita toisella tavalla, kuin tämän näkemyksen kannattajat esittävät. Ei ole mitään syytä, miksei tämän käsitteen voitaisi katsoa tarkoittavan seuraa,

150 — Asia 222/86, Heylens, tuomio 15.10.1987 (Kok. 1987, s. 4112).

151 — Ks. esim. Harald Kahlenberg, *Zur EC-rechtlichen Zulässigkeit von Ausländerklauseln im Sport*, EWS 1994, s. 423, 429.

joka sijoittuu ensimmäiseksi *Saksassa pelattujen* otteluiden perusteella. [152]

Tämä perustelu ei toisestakaan syystä ole vakuuttava. Kansalaisuusmääräykset eivät esimerkiksi Saksassa koske amatöörijoukkueita. Jotkin näistä joukkueista osallistuvat Saksassa Saksan jalkapalloliiton järjestämään cup-kilpailuun. Siten on teoreettisesti mahdollista, että amatöörijoukkue, jossa pelaa 11 ulkomaalaista pelaajaa, voittaa Saksan jalkapalloliiton järjestämän cupin ja saa siten oikeuden osallistua Euroopan cup-voittajien cupiin. Tämä ei ole pelkästään hypoteettinen mahdollisuus, mistä on osoituksena esimerkiksi Hertha BSC Berlinin amatöörit, jotka vuonna 1993 pääsivät Saksan cupin loppuotteluun. Esitetyn perustelun heikkous on sitäkin ilmeisempi, kun otetaan huomioon se, että Skotlannin jalkapalloliitto ei sovella kansalaisuusmääräyksiä ja että muut Iso-Britannian liitot ovat ottaneet käyttöön keskinäisiä suhteitaan koskevia erityisiä sääntöjä. [153] Siten on mahdollista, että näiden liittojen seurat peluuttavat liittojen järjestämissä jalkapallosarjoissa ja kilpailuissa suurta määrää sellaisia pelaajia, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kansalaisia, mutta niiden on vähennettävä tällaisten pelaajien määrää, jos ne osallistuvat UEFA:n kilpailuihin. En ymmärrä, miten tällaisessa tapauksessa voitaisiin edellä esitetyllä tavalla perustella se, että kielletään sellaisia pelaajia, jotka ovat *Euroopan* yhteisön jäsenvaltioiden kansalaisia, osallistumasta *Euroopan* cupien otteluihin.

145. Toiseksi esitetyt perustelut eivät myöskään ole vakuuttavia. Ei ole mitään todistetta siitä, että kansalaisuusmääräysten poistaminen vaikeuttaisi nuorten pelaajien kouluttamista jäsenvaltiossa. Ainoastaan muutamat huippuseurat painottavat omien nuorten pelaajien kouluttamista siten kuin esimerkiksi Ajax Amsterdam. Suurin osa lahjakkaista pelaajista nousee huipulle pienten seurojen kautta, joihin kansalaisuusmääräyksiä ei sovelleta. [154] Lisäksi on paljon todisteita siitä, että ulkomaalaisten huippupelaajien osallistuminen kehittää osaltaan jalkapalloilua. [155] Varhainen kontakti ulkomaalaisiin huippuihin "voi olla ainoastaan eduksi nuorelle pelaajalle". [156]

On kuitenkin totta, että niille pelaajille, jotka ovat kyseisen valtion kansalaisia, tarjolla oleva työpaikkojen määrä vähenee sitä mukaan, kun seurat tekevät sopimuksia ulkomaalaisten pelaajien kanssa. Tämä on kuitenkin välttämätön seuraus oikeudesta vapaaseen liikkuvuuteen. Lisäksi on vähän näyttöä siitä, että kansalaisuusmääräysten poistaminen voisi aiheuttaa sen, että pelaajista, jotka ovat kyseisen valtion kansalaisia,

152 — Ks. Roger Zäch, *Wettbewerbsrecht und Freizügigkeit für Arbeitnehmer im Bereich des Sports nach dem Recht der EG*; Walter R. Schluep ym. (toim.), Festschrift für Arnold Koller, Bern, Stuttgard, Wien 1993, s. 837, 847 ja sitä seuraavat sivut.

153 — Ks. edellä 40 kohta.

154 — Esimerkkinä voi mainita kaksi tunnettua pelaajaa, joiden ura on alkanut pienissä amatööriseuroissa: Franz Beckenbauer aloitti jalkapallon pelaamisen seurassa SC München 1906; Gerd Müller teki ensimmäiset maalinsa TSV 1861 Nördlingenille.

155 — Tätä mieltä on esimerkiksi Giardini (alaviite 119), s. 454.

156 — Palme, Hepp-Schwab ja Wilske (alaviite 141), s. 345.

tulisi pieni vähemmistö jossakin jalkapallosarjassa. Kansalaisuusmääräysten poistamisen vuoksi seurojen ei olisi välttämätöntä palkata (enemmän) ulkomaalaisia, vaan ne voisivat tehdä näin, jos ne arvioivat saavansa sen vuoksi menestystä.

146. Myöskään perustelu, jonka mukaan kansalaisuusmääräykset ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että maajoukkueen käytössä on tarpeeksi pelaajia, ei ole vakuuttava. Vaikka tätä näkökohtaa pidettäisiin perusteltuna ottaen huomioon yhteisöjen tuomioistuimen asioissa Walrave ja Donà antamat tuomiot, sillä ei voitaisi perustella kansalaisuusmääräyksiä. Kuten olen jo maininnut, ei ole todennäköistä, että ulkomaalaisten pelaajien määrä olisi niin suuri, että pelaajilla, jotka ovat kyseisen valtion kansalaisia, ei olisi enää mahdollisuuksia jalkapalloilussa. Tältä osin on merkittävää myös se, että maajoukkueen tappio tai menestys vaikuttaa kyseisen valtion seurojen pelejä kohtaan tunnettuun kiinnostukseen. Esimerkiksi maailmanmestaruuskilpailujen voitto saa yleisön kiinnostumaan enemmän myös kansallisten jalkapallosarjojen otteluista. Siten on seurojen edun mukaista edistää maajoukkueen menestystä kouluttamalla hyviä pelaajia ja asettamalla heitä maajoukkueen käyttöön. Näiden pelaajien maajoukkueessa saavuttama maine hyödyttää myös seuraa itseään. Lisäksi on syytä huomata esimerkkinä Skotlanti, jossa kansalaisuusmääräysten puuttuminen ei ole selvästikään aiheuttanut sitä, että maajoukkueelta puuttuisi pelaajia. [157]

157 — Tämän osalta ei voida esittää sitä vastaväitettä, että Skotlannin maajoukkue ei ole menestynyt erityisen hyvin viime aikoina. Myöskään Skotlannin seurat eivät ole viime vuosina saavuttaneet suurta menestystä Euroopan cupien otteluissa. Tämä tilanne muuttuu varmasti taas jonakin päivänä.

Lisäksi yhteisön jäsenvaltioiden maajoukkueissa on nykyään hyvin usein pelaajia, jotka harjoittavat ammattiaan ulkomailla, eikä tästä aiheudu erityisiä epäkohtia. Riittää, että pelaajat on asetettava maajoukkueen käyttöön sen otteluita varten, kuten nykyisin voimassa olevissa liittojen säännöissä määrätään. Tanskan maajoukkue, joka voitti Euroopan mestaruuden vuonna 1992, on tästä ehkä paras esimerkki. Vuoden 1990 maailmanmestarin Saksan maajoukkuessa oli useita pelaajia, jotka pelasivat jalkapallosarjoissa ulkomailla. En siten ymmärrä, miksi kansalaisuusmääräykset olisivat tarpeen maajoukkueen vahvuuden takaamiseksi.

147. Kolmanneksi on väitetty, että kansalaisuusmääräykset olisivat tarpeen seurojen välisen tasapainon säilyttämiseksi. URBSFA:n mukaan isot seurat voisivat ilman näitä määräyksiä hankkia itselleen parhaat pelaajat koko yhteisön alueelta ja voisivat näin lisätä niiden ja muiden seurojen välistä taloudellista ja urheiluun liittyvää eroa. Tässä ilmaistu huoli on perusteltu, kuten selvitän jäljempänä. Mielestäni on kuitenkin olemassa, kuten Bosman on katsonut, muita keinoja tämän tavoitteen saavuttamiseksi siten, ettei oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen loukata. Lisäksi nämä määräykset eivät missään tapauksessa sovellu erityisen hyvin seurojen välisen tasapainon säilyttämiseen. Kaikista rikkaimmat seurat kykenevät aina hankkimaan itselleen parhaimmat ulkomaalaiset tähtipelaajat, jotka ovat yleensä myös kaikkein kalleimpia. Tällainen seura voi samanaikaisesti palkata parhaimmat kotimaiset pelaajat ilman, että missään vastaavassa määräyksessä asetettaisiin rajoituksia.

148. Ainoastaan esitykseni tyhjentävyyden varmistamiseksi huomautan, että sillä seikalla, että nykyisin voimassa olevat kansalaisuusmääräykset on mahdollisesti laadittu komission kanssa ja että komissio on ehkä jopa hyväksynyt nämä määräykset, ei ole mitään oikeudellista merkitystä. Komissio ei ole toimivaltainen muuttamaan EY:n perustamissopimuksen määräysten soveltamisalaa tai merkitystä, eikä se voi tehdä tällaista muutosta. Ainoastaan yhteisöjen tuomioistuin on toimivaltainen tulkitsemaan sitovasti näitä määräyksiä.

3. 48 artikla ja siirtomääräykset

a) Sovellettavat määräykset

149. Tarkastelen seuraavaksi sitä, ovatko siirtomääräykset 48 artiklan kanssa sopusoinnussa. Ensiksi on selvitettävä se, *mitä* siirtomääräyksiä on arvioitava. Jos pelaajan edellinen ja uusi seura kuuluvat samaan liittoon, pelaajasiirtoon sovelletaan tämän liiton siirtomääräyksiä. Siten esimerkiksi Belgian sisäisiin siirtoihin sovelletaan URBSFA:n siirtomääräyksiä. Sitä vastoin ei ole yhtä selvää, mitä määräyksiä on sovellettava yhteisön alueella, jos edellinen ja uusi seura kuuluvat eri liittoihin. Tämä kysymys vaikuttaa ratkaistun UEFA:n vuoden 1993 siirtomääräyksissä, joiden mukaisesti, kuten olen jo maininnut, FIFA:n määräyksiä sovelletaan kansainvälisiin pelaajasiirtoihin UEFA:n alueella. Ainoastaan siirtokorvauksen suuruuden laskemiseen sovelletaan UEFA:n vuoden 1993 siirtomääräyksiä, jos kyseiset seurat eivät pääse sopimukseen siirtokorvauksen suuruudesta. [158] Bosmanin siirto US Dunkerqueen epäonnistui kuitenkin vuonna 1990, eli ennen kuin UEFA:n vuoden 1993 siirtomääräykset tulivat voimaan. Erilaisia näkemyksiä on esitetty siitä, mitä määräyksiä tuolloin sovellettiin kansainvälisiin siirtoihin. UEFA väittää, että sen kyseisenä ajankohtana voimassa olevia määräyksiä oli sovellettava. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin arvioi kuitenkin, että tosiasiassa on sovellettu FIFA:n tuolloin voimassa olleita määräyksiä.

150. Katson kuitenkin, kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, että tällä kysymyksellä ei ole merkitystä käsiteltävänä olevassa asiassa. On tietenkin totta, että UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräyksien mukaisesti siirtokorvauksia koskevilla seurojen välisillä taloudellisilla suhteilla ei ole vaikutusta pelaajan urheilemiseen. [159] Tämä on varmasti edistys FIFA:n vuoden 1986 määräyksiin nähden, jotka olivat voimassa kyseisenä ajankohtana ja joiden mukaisesti edelliseltä seuralta saatava siirtotodistus, joka oli pelaajan edustusoikeuden edellytys, vahvisti sen, että siirtokorvauksen maksamisesta ei ollut riitaa. [160] Toisin kuin FIFA:n määräyksissä UEFA:n määräysten mukaisesti pelaaja sai pelata, ennen kuin kyseiset seurat olivat päässeet sopimukseen siirtokorvauksen suuruudesta. Tämä edistys on ainoastaan näen-

158 — Ks. edellä 19 kohta.

159 — Ks. edellä 15 kohta.

160 — Ks. edellä 21 kohta ja FIFA:n vuoden 1986 määräysten kyseisen kohdan sanamuoto, jota on lainattu alaviitteessä 37.

näinen. Myös UEFA:n määräyksien mukaisesti siirtokorvaus oli maksettava. Jos seurat eivät päässeet sopimukseen siirtokorvauksen suuruudesta, UEFA vahvisti korvauksen suuruuden, samoin kuin nykyisin voimassa olevien määräysten mukaisesti. Jos uusi seura ei maksanut tätä siirtokorvausta, siihen voitiin kohdistaa vakavia seuraamuksia. Siten on ilmeistä, että järkevästi ja huolellisesti suunnitteleva seura ei halunnut palkata pelaajaa, ennen kuin siirtokorvauksen suuruus oli täsmennetty, tai ei ainakaan, ennen kuin se oli varmistunut sen maksettavaksi tulevan siirtokorvauksen enimmäissuuruudesta. Seura palkkaa pelaajan ainoastaan, jos se on valmis maksamaan siirtokorvauksen ja kykenee maksamaan sen. [161] Siten vaikka sovellettaisiinkin UEFA:n uusia määräyksiä, siirtokorvauksen suuruudella on ratkaiseva merkitys siihen, voiko pelaaja vaihtaa seuraa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on näin ollen aiheellisesti kieltäytynyt muuttamasta ennakkoratkaisukysymyksen sanamuotoa UEFA:n ehdotusten mukaiseksi. [162]

b) 48 artikla syrjintäkieltona

151. EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan mukaisesti työntekijöiden vapaa liikkuvuus merkitsee, että "kaikki kansalaisuuteen perustuva jäsenvaltioiden työntekijöiden syrjintä työsopimusten tekemisessä sekä palkkauksessa ja muissa työehdoissa poistetaan". Yhteisöjen tuomioistuin on soveltanut tätä syrjintäkieltoa useissa tuomioissa, ja se on huomauttanut, että tällä määräyksellä pannaan täytäntöön sillä erityisellä alalla, jota se koskee, EY:n perustamissopimuksen 6 artiklassa (aikaisemmin ETY:n perustamissopimuksen 7 artikla) asetettu kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän yleinen kielto. [163] Tätä kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoa on tulkittava laajentavasti. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti 48 artiklassa "ei kielletä ainoastaan kansalaisuuteen perustuvaa avointa syrjintää, vaan kaikki peitellyn syrjinnän muodot, jotka muita erotteluperusteita soveltamalla johtavat samaan lopputulokseen". [164]

152. Siten on tarkasteltava sitä, aiheutuuko tässä käsiteltävinä olevista kansalaisuusmääräyksistä muiden jäsenvaltioiden kansalaisten syrjintää jollakin tavoin.

153. URBSFA kiistää tämän sillä perusteella, että sen siirtomääräyksiä sovelletaan yhdenmukaisesti kaikkiin pelaajiin ilman kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää. Myös UEFA kiistää sen, että sen siirtomääräysten soveltaminen johtaisi kansalaisuuteen perustuvaan syrjintään. Näitä määräyksiä sovelletaan yhdenmukaisesti kaikkiin pelaajiin, joita ne koskevat. Italian, Ranskan ja Saksan hallituk-

161 — Heiko Herrlichin siirto Borussia Mönchengladbachista Borussia Dortmundiin kesällä 1995 ei ole ristiriidassa tämän käsityksen kanssa. Tämä pelaaja oli tosin allekirjoittanut sopimuksen uuden seuransa kanssa, ennen kuin kyseiset seurat aloittivat neuvottelut mahdollisesta pelaajasiirrosta. Erityispiirteenä tässä oli kuitenkin se, että pelaajan entisen seuran mukaan hän oli edelleen sopimussuhteessa seuraan, minkä vuoksi hän oli rikkonut sopimusta allekirjoittamalla uuden sopimuksen.

162 — Ks. edellä 52 kohta.

163 — Ks. esim. asia 305/87, komissio v. Kreikka, tuomio 30.5.1989 (Kok. 1989, s. 1461, 12 kohta).

164 — Asia C-419/92, Scholz, tuomio 23.2.1994 (Kok. 1994, s. I-505, 7 kohta).

set katsovat samoin, että siirtomääräyksistä ei aiheudu 48 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua syrjintää. Komissio on esittänyt kirjallisissa huomautuksissaan, että siirtomääräykset eivät johda syrjintään. Sitä vastoin suullisessa käsittelyssä se arvioi, että syrjintä on mahdollista. Bosmanin näkemyksen mukaan siirtomääräykset eivät periaatteessa ole luonteeltaan syrjiviä. Hän on kuitenkin kiinnittänyt huomiota näiden siirtomääräysten soveltamisen tiettyihin puoliin, jotka osoittavat hänen mukaansa, että syrjintä on mahdollista. Tanskan hallitus on ilmoittanut suullisen käsittelyn aikana, että ei ole selvitetty, johtavatko siirtomääräykset tällaiseen syrjintään vai eivät.

154. Mielestäni on selvää, että siirtomääräysten soveltaminen yhteisössä voi *periaatteessa* johtaa syrjintään. Tältä osin on erotettava kolme erilaista tosiasiatilannetta.

155. *Ensimmäinen tilanne vaikuttaa ensi silmäykseltä kaikista selvimmältä.* Kyseessä ovat tapaukset, joissa jonkin liiton määräykset joko yksin tai yhdessä UEFA:n ja FIFA:n määräysten kanssa välttämättä johtavat siihen, että siirto ulkomaille on epäedullisemmassa asemassa kuin siirto tämän liiton sisällä. Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyn aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että näin on esimerkiksi Tanskassa. Kun tarkastellaan siirtokorvauksen laskemista Tanskan sisäisissä siirroissa ja siirroissa ulkomaille, havaitaan, että siirtokorvaus viimeksi mainitussa tapauksessa on todennäköisesti huomattavasti suurempi. [165] Tämä on vieläkin selvempää edellä mainittujen Ranskan liiton sääntöjen osalta, joiden mukaisesti siirtokorvaus on kaksinkertainen siirroissa ulkomaille. [166]

Näissä tapauksissa siis jonkin liiton määräykset *yksin* johtavat siihen, että pelaajia, jotka haluavat siirtyä ulkomaille, kohdellaan epäedullisemmin kuin pelaajia, jotka haluavat siirtyä saman liiton toiseen seuraan. Kyseessä on kuitenkin syrjintä, joka ei ole yhteydessä (ainakaan suoraan) pelaajan kansalaisuuteen. Ei ole tarpeen vastata siihen kysymykseen, onko tällaisessa tilanteessa kyseessä peitelty kansalaisuuteen perustuva syrjintä, sillä on selvää, että tällainen erilainen kohtelu voi estää pelaajaa käyttämästä 48 artiklan mukaista oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Tällainen syrjintä on siten vastoin 48 artiklaa, jonka tarkoituksena on nimenomaisesti antaa työntekijöille mahdollisuus siirtyä toiseen jäsenvaltioon ilman, että tästä aiheutuu hänelle haittaa. *Yhteisöjen tuomioistuin* on useasti perustanut tuomionsa tähän näkökohtaan, esimerkiksi siirtotyöläisten sosiaaliturvan alalla. [167] Yhdessä uudehkossa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin viittasi aikaisempaan oikeuskäytäntöönsä ja totesi

165 — Ks. edellä 30 kohta.

166 — Ks. 33 kohta.

167 — Ks. esim. yhdistetyt asiat C-45/92 ja C-46/92, Lepore ja Scamuffa, tuomio 9.12.1993 (Kok. 1993, s. I-6497, 21 kohta).

yleisesti, "että henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevien kaikkien perustamissopimuksen määräysten tarkoituksena on helpottaa yhteisön jäsenvaltioiden kansalaisten kaikenlaista ansiotyötä koko yhteisön alueella, ja näiden määräysten vastaisia ovat kaikki sellaiset toimenpiteet, joiden vuoksi he olisivat epäedullisessa asemassa halutessaan harjoittaa taloudellista toimintaa toisen jäsenvaltion alueella". [168]

156. Vastaavia ovat ne tapaukset, joissa liiton määräykset *yhdessä* UEFA:n tai FIFA:n määräysten kanssa johtavat eriarvoiseen kohteluun. Myös tässä tapauksessa Ranskan liiton säännöt voidaan ottaa esimerkiksi. Kuten on jo todettu, näiden sääntöjen mukaisesti siirtokorvaus voidaan vaatia siirron yhteydessä ainoastaan, jos kyseessä on ammattipelaajan *ensimmäinen* seuran vaihto. [169] Seuraavat siirrot Ranskassa ovat mahdollisia ilman siirtokorvauksen maksamista. Siirtoihin ulkomaille sovelletaan kuitenkin UEFA:n ja FIFA:n määräyksiä, jotka perustuvat siihen, että siirtokorvaus on maksettava. Pelaajasta, joka voi vapaasti siirtyä toiseen ranskalaiseen seuraan, on maksettava siirtokorvaus, jos hän siirtyy ulkomaille. Komissio ja Bosman ovat aiheellisesti huomauttaneet tästä seikasta. Jos Ranskan jalkapallosarjassa pelannut pelaaja olisi ollut Bosmania vastaavassa tilanteessa, hän olisi voinut vapaasti siirtyä toiseen ranskalaiseen seuraan. Jos hän olisi kuitenkin halunnut siirtyä belgialaiseen seuraan, tämän seuran olisi pitänyt maksaa siirtokorvaus. Kansallisen ja kansainvälisen jalkapalloliiton sääntöjen yhteisvaikutuksena on siten se, että Ranskassa pelaava jalkapalloilija voi helpommin siirtyä toiseen ranskalaiseen seuraan kuin ulkomaille. Myös tässä tapauksessa rikotaan 48 artiklaa.

Espanjassa voimassa olevista siirtomääräyksistä aiheutunee samanlaisia vaikutuksia. Ammattipelaajat, jotka ovat alle 25-vuotiaita, voivat vapaasti siirtyä seurasta toiseen Espanjassa ilman siirtokorvauksen maksamista. [170] UEFA:n ja FIFA:n määräyksissä vahvistetaan, että vanha seura voi sitä vastoin ulkomaille siirron yhteydessä vaatia siirtokorvauksen UEFA:n ja FIFA:n määräysten mukaisesti.

157. Näillä syrjintätapauksilla ei kuitenkaan ole merkitystä käsiteltävänä olevassa tapauksessa, koska URBSFA:n säännöillä, joista on kyse tässä tapauksessa, ei ole yksin eikä yhdessä UEFA:n tai FIFA:n määräyksien kanssa vastaavia vaikutuksia, joiden vuoksi siirto ulkomaille olisi epäedullisemmassa asemassa kuin siirto Belgian liiton sisällä.

158. Toisin voi olla toisen syrjintätilanteen osalta. Pelaajat, jotka haluavat siirtyä ulkomaille, voivat nimittäin joutua epäedulliseen

168 — Asia C-370/90, Singh, tuomio 7.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4265, 16 kohta).

169 — Ks. edellä 32 kohta.

170 — Ks. edellä 31 kohta.

asemaan, jos tällaisessa tapauksessa maksettavat siirtokorvaukset ovat aina suurempia kuin ne, jotka on maksettava saman liiton toiseen seuraan tapahtuvan siirron yhteydessä. Koska siirtokorvauksista neuvotellaan yleensä vapaasti, voidaan tämän vuoksi vertailla ainoastaan niitä siirtokorvauksia, jotka on maksettava kyseisten määräysten mukaisesti siinä tapauksessa, että seurat eivät pääse sopimukseen korvauksen suuruudesta. Käsiteltävänä olevassa tapauksessa oli URBSFA:n sääntöjen perusteella siirtokorvauksen suuruudeksi määritetty 11 743 000 BEF pakollisen siirron osalta. [171] Bosman esitti suullisen käsittelyn aikana, että kun siirtokorvauksen suuruus määritetään UEFA:n perusteiden mukaisesti, päädytään välttämättä rahamäärään, joka on huomattavasti suurempi kuin pelaajan todellinen markkina-arvo. Bosman esitti kirjallisissa huomautuksissaan, että UEFA:n määräysten mukaisesti lasketun siirtokorvauksen suuruus olisi hänen tapauksessaan ollut 14 000 000 BEF. Suullisen käsittelyn aikana hän puhui jopa yli 20 000 000 BEF:n summasta.

159. Jos määritettäessä siirtokorvauksen suuruus UEFA:n ja FIFA:n perusteiden mukaisesti se on todellakin aina tai useimmiten *suurempi kuin se korvaus, joka olisi maksettava* tämän pelaajan siirtyessä saman liiton toiseen seuraan, kyseessä on niiden pelaajien syrjintä, jotka haluavat käyttää oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Edellä esitetyn mukaisesti tällainen syrjintä on kiellettyä 48 artiklan mukaisesti. UEFA:n valiokunnan kokouksessa 24.11.1976 ilmeisesti esitetyillä näkökohdilla voidaan tietyllä tapaa tukea sitä päätelmää, että UEFA:n määräysten tarkoituksena on voinut olla se, että siirto liitosta toiseen tehdään vaikeammaksi kuin siirto saman liiton sisällä. [172] Ratkaisevaa on kuitenkin se, onko UEFA:n ja FIFA:n kyseisillä määräyksillä tällainen vaikutus. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarvittaessa selvitettävä tämä kysymys.

160. Kolmannesta ja viimeisestä tilanteesta, jossa voidaan loukata syrjintäkieltoa, on keskusteltu ainoastaan suullisen käsittelyn aikana. Tarkasteltaessa UEFA:n ja FIFA:n riidanalaisia määräyksiä voidaan todeta, että kaikissa tapauksissa, joissa pelaaja siirtyy toisen liiton seuraan, vaaditaan *siirtotodistus* liitolta, josta pelaaja siirtyy. Vaikuttaa siltä, että tällaista vaatimusta ei ole asetettu, jos kysymyksessä on siirto saman liiton sisällä. Suullisen käsittelyn aikana kysyin komissiolta, aiheutuuko tästä se, että siirto ulkomaille on vaikeampaa tai, että siitä on enemmän kustannuksia kuin siirrosta saman liiton sisällä. Komission asiamies vastasi myönteisesti tähän kysymykseen viittaamalla Bosmanin antamiin tietoihin. Suullisen käsittelyn aikana UEFA ei ilmaissut kantaansa tähän kysymykseen.

171 — Ks. edellä 43 kohta.

172 — *Bosman esitti yhteisöjen tuomioistuimelle "ammattilaisten ja ei-amatöörien valiokunnan" kokouksen pöytäkirjan, jonka oikeellisuutta UEFA ei ole kiistänyt. Tämän pöytäkirjan mukaan eräs läsnäolleista oli sitä mieltä, että yhteisöjen tuomioistuimen tuomiot olivat selventäneet oikeustilan kansalaisuusmääräysten osalta. Yhteydestä ilmenee, että kyseinen henkilö katsoi, että 48 artiklan mukaisesti pelaajat voivat yksinkertaisesti siirtyä muihin jäsenvaltioihin. Hän teki tästä sen päätelmän, että nyt oli kierrettävä lakia ("tourner la loi").*

161. Tämän vuoksi on helposti havaittavissa, että siirto ulkomaille on erilaisessa asemassa kuin siirto liiton sisällä ja että ensimmäisessä tapauksessa liiton, josta pelaaja siirtyy, on suostuttava siirtoon. Ainoastaan siinä tapauksessa, että kyseessä olisi pelkkä muodollisuus, joka aiheutuu yksinomaan siitä, että siirto ulkomaille edellyttää samalla siirtymistä liitosta toiseen, olisi mahdollista katsoa, että tällä erilaisella kohtelulla ei olisi vaikutusta käsiteltävänä olevassa asiassa tehtävään arviointiin. UEFA esittää, että kyse on tällaisesta tapauksesta. Kuitenkin voidaan epäillä sitä, onko todellisuudessa kyse tällaisesta muodollisuudesta.

UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräyksien 16 kohdan 1 alakohdassa tosin määrätään, että siirtokorvauksella ei ole mitään vaikutusta pelaajan urheilemiseen. On kuitenkin huomattava, että seuraava virke on futuurissa ("voi vapaasti pelata", saksaksi "wird — — spielen können"). [173] Tätä voidaan tulkita siten, että kyseinen pelaaja voidaan palkata uuteen seuraan heti *sen jälkeen*, kun liitto, josta hän siirtyy, on antanut siirtotodistuksen. UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräyksien mukaisesti siirtotodistus on annettava viipymättä. Näissä määräyksissä ei kuitenkaan ilmeisesti käsitellä sitä, mitä tapahtuu, jos todistusta ei jostain syystä anneta.

UEFA:n vuoden 1993 siirtomääräyksien 2 kohtaan sisältyy määräys, joka vastaa UEFA:n vuoden 1990 siirtomääräysten 16 kohtaa. Myös tämän mukaisesti pelaaja voi vapaasti pelata uuden seuransa edustajana. Kuten olen jo maininnut, UEFA:n vuoden 1993 siirtomääräyksissä viitataan suurelta osin vastaaviin FIFA:n määräyksiin. FIFA:n vuoden 1994 määräysten mukaisesti pelaaja ei voi pelata toisen liiton seuran edustajana, ellei viimeksi mainittu liitto ole saanut kansainvälistä siirtotodistusta liitolta, josta pelaaja haluaa siirtyä. Tämän todistuksen antamisesta voidaan kieltäytyä, jos pelaaja "ei ole täyttänyt" edellisen seuransa kanssa tekemänsä sopimuksen ehtoja tai jos pelaajan siirrosta on "muu kuin taloudellista laatua oleva kiista". [174] Siten on varmasti ilmeistä, että pelaajaa, jonka sopimus entisen työnantajan kanssa ei ole vielä päättynyt ja joka ei siten vielä ole täyttänyt kaikkia tämän seuran kanssa tekemänsä sopimuksen ehtoja, voidaan estää pelaamasta uuden seuran edustajana. Tämä FIFA:n vuoden 1994 määräysten kohta, jota edellä lainataan, on kuitenkin laadittu sanamuodoltaan niin väljäksi, että siihen voi sisältyä suuri joukko muitakin tilanteita.

Ei ole syytä käsitellä sitä seikkaa, miten tämä soveltuu yhteen pelaajan oletetun oikeuden kanssa pelata "vapaasti" uuden seuransa edustajana. Näistä määräyksistä ilmenee mielestäni joka tapauksessa, että siirtotodistus ei ole pelkkä muodollisuus. FIFA:n vuoden 1994 määräysten 7 kohdassa säännellään se kysymys, mitä tapahtuu, jos pelaajan edellinen liitto kieltäytyy — mistä tahansa syystä

173 — Ks. sanamuotoa 15 kohdassa.

174 — Ks. edellä 23 kohta.

— antamasta siirtotodistusta. Tässä tapauksessa FIFA:n toimivaltaiset elimet "voivat" määrätä edellisen liiton antamaan tämän todistuksen, tai ne "voivat" itse tehdä päätöksen, joka korvaa siirtotodistuksen. Jos edellinen liitto ei anna 60 päivän määräajassa siirtotodistusta, uusi liitto "voi" itse laatia tilapäisen todistuksen. [175] Siirtotodistus tai vastaava FIFA:n tekemä päätös vaaditaan siten kaikissa tapauksissa. Lisäksi pelaajan on luotettava siihen, että hänen edellinen liittonsa, FIFA tai hänen uusi liittonsa ryhtyvät siirtotodistuksen antamiseksi tarvittaviin toimiin. Edellinen liitto on velvollinen antamaan tämän todistuksen, mutta se voi kuitenkin tarvittaessa vedota sanamuodoltaan väljään ja melko epäselvään poikkeukseen. FIFA ja uusi liitto *voivat* toimia. Selvää ei ole se, onko heillä myös *velvollisuus* toimia, jotta pelaaja voisi pelata uuden seuransa edustajana.

Jos kuitenkin edellä esitetystä huolimatta vaadittaisiin lisää näyttöä siitä, että siirtotodistus ei ole pelkkä muodollisuus, riittää vilkaisu FIFA:n vuoden 1994 määräysten erääseen määräykseen. Tämä määräys koskee sitä tapausta, jossa edellinen liitto ei anna siirtotodistusta ja uusi liitto laatii itse tilapäisen todistuksen edellä mainitun 60 päivän määräajan kuluttua. Määräyksen mukaisesti "pelaaja ei *missään tapauksessa* saa pelata virallisissa otteluissa uuden seuransa edustajana ennen edellä mainitun 60 päivän määräajan päättymistä". [176]

162. Koska siirtotodistus vaaditaan ainoastaan toiseen liittoon tapahtuvan siirron yhteydessä eli siten — lukuun ottamatta Yhdistyneen kuningaskunnan liittoja — ulkomaille siirron yhteydessä, siirtoon ulkomaille sovelletaan epäedullisempia sääntöjä kuin saman liiton sisäisiin siirtoihin. Tämä syrjivä kohtelu *voi* johtaa siihen, että pelaajaa estetään käyttämästä oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Myös tätä voidaan pitää edellä esitetyn mukaisesti 48 artiklassa vahvistetun syrjintäkiellon loukkaamisena. Merkitystä ei ole sillä, että siirtomääräyksistä on käytännössä tällaisia seurauksia ainoastaan poikkeuksellisissa tapauksissa. Riittää, että tämä syrjivä kohtelu saattaa rajoittaa vapaata liikkuvuutta.

163. Esityksen tyhjentävyyden vuoksi lisään, että toisin kuin Bosman on esittänyt, 48 artiklassa tarkoitettuna syrjintänä ei mielestäni voida pitää sitä, että siirtokorvauksen suuruus vaihtelee pelaajan mukaan. Kohtelu on kieltämättä erilaista. Koska eri määräyksissä viitataan maksettavan siirtokorvauksen määrittelemisen osalta pelaajan palkkaan, maksettava siirtokorvaus on suurempi

175 — Ks. edellä 23 kohta.

176 — FIFA:n vuoden 1994 määräysten 7 kohdan 4 alakohdan 3 alakohta (kursivointi kirjoittajan).

silloin, kun kyseessä on hyvin palkatun (ja siten yleensä lahjakkaan) pelaajan siirto, kuin silloin, kun kyseessä on vähemmän palkatun pelaajan siirto. Tältä osin ei ole kuitenkaan kyse suoraan tai välillisesti kansalaisuuteen perustuvasta erottelusta tai sellaisesta erottelusta, joka erityisesti vaikuttaa pelaajiin, jotka haluavat käyttää oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen.

164. Edellä esitetyn perusteella voidaan katsoa, että siirtomääräyksillä rikotaan tavalla tai toisella 48 artiklan 2 kohdassa vahvistettua syrjintäkiellon periaatetta. Yhteisöjen tuomioistuimen olisi kuitenkin tarkasteltava näitä kysymyksiä ainoastaan, jos 48 artiklassa rajoitettaisiin syrjintäkielto koskemaan kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää. Mielestäni näin ei ole. Mielestäni 48 artiklassa kielletään *periaatteessa kaikki vapaan liikkuvuuden rajoitukset*. Perustelen tämän kantani seuraavaksi, ja aloitan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöllä.

c) 48 artikla kieltona rajoittaa vapaata liikkuvuutta

aa) 48 ja 52 artiklaa koskeva oikeuskäytäntö

165. Tarkasteltaessa 48 artiklaa koskevaa oikeuskäytäntöä sen kysymyksen osalta, kielletäänkö tässä määräyksessä ainoastaan kansalaisuuteen perustuva syrjintä vai myös vapaan liikkuvuuden esteenä olevat erotuksetta sovellettavat säännöt, on tarkasteltava samalla 52 artiklaa koskevaa oikeuskäytäntöä. Tämä on perusteltua ensinnäkin sen vuoksi, että näillä kahdella määräyksellä on sama perusta, eli EY:n perustamissopimuksen 3 artiklan c kohta. Tämän määräyksen mukaisesti yhteisöön kuuluvat "sisämarkkinat, joille on ominaista, että tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaata liikkuvuutta rajoittavat esteet poistetaan jäsenvaltioiden väliltä". Henkilöiden vapaata liikkuvuutta säännellään nimenomaan 48 artiklassa ja 52 artiklassa; ensiksi mainittu artikla koskee työntekijöitä ja 52 artikla itsenäisiä ammatinharjoittajia. [177] Näiden kahden artiklan välillä on siten selvä vastaavuus, minkä vuoksi voidaan olettaa, että niissä määrätään yhdenmukaiset ratkaisut tiettyihin tosiasiatilanteisiin. Toisaalta yhteisöjen tuomioistuin on monesti esittänyt oikeuskäytännössään lausumia, jotka ovat koskeneet sekä 48 artiklaa että 52 artiklaa. Tämän vuoksi on syytä tarkastella myös näitä molempia artikloja koskevia tuomioita.

Joissakin tapauksissa yhteisöjen tuomioistuin on kehittänyt ratkaisuja, jotka koskevat 48 artiklan ja 52 artiklan lisäksi 59 artiklaa. Tässä yhteydessä voidaan mainita esimerkkeinä jo useasti mainitut, asioissa Walrave ja Donà annetut tuomiot. Käsittelen 59 artiklaa koskevaa oikeuskäytäntöä kuitenkin vasta myöhemmin. Tämä vaikuttaa järkevimmältä,

177 — 58 artiklassa rinnastetaan tietyt yhtiöt luonnollisiin henkilöihin, jotka ovat jäsenvaltion kansalaisia.

koska minua tässä kiinnostava kysymys on tämän artiklan osalta jo selvitetty.

166. Kuten olen jo maininnut, useissa tuomioissa 48 artikla ymmärretään määräykseksi, jossa kielletään kansalaisuuteen perustuva syrjintä. Seuraavassa tarkastelen kuitenkin niitä tapauksia, joissa tätä artiklaa on tulkittu laajemmin.

167. *Ensimmäinen tässä yhteydessä mainittava tuomio on asiassa Rutili vuonna 1975 annettu tuomio.* [178] Tässä päätöksessä oli kyseessä Ranskan viranomaisten Italian kansalaiselle asettama kielto oleskella tietyissä Ranskan osissa. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tällaisten oleskelukieltojen antaminen muiden jäsenvaltioiden kansalaisille oli sallittua ainoastaan siinä tapauksessa, että tällaisia kieltoja voitiin antaa kyseisen valtion kansalaisille. Tämä päätelmä voidaan helposti tehdä 48 artiklan 2 kohdasta. On mielenkiintoista todeta, että yhteisöjen tuomioistuin totesi tässä päätöksessä, että ennakkoratkaisukysymykset koskivat "vapaan liikkuvuuden ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteita" [179]. Ei kuitenkaan ole varmaa, että yhteisöjen tuomioistuin on halunnut tällä todeta, että vapaa liikkuvuus ei tarkoita pelkästään kieltoa olla syrjimättä kansalaisuuden perusteella.

178 — Asia 36/75, Rutili, tuomio 28.10.1975 (Kok. 1975, s. 1219).
179 — Ks. edellä alaviite 178, 7 kohta.

168. Asiassa Thieffry vuonna 1977 annettu tuomio [180] koski asianajajien sijoittautumisvapautta. Kysymys oli belgialaisesta asianajajasta, joka oli tehnyt hakemuksen Pariisin asianajajayhteisön lakimiesharjoittelijoiden luetteloon kirjoittautumiseksi. Thieffry oli suorittanut belgialaisen tutkinnon, jonka vastaavuuden ranskalaisen licence en droit -tutkinnon kanssa eräs ranskalainen yliopisto oli tunnustanut. Hän oli lisäksi suorittanut ranskalaisten määräysten mukaisesti kokeen, jonka perusteella hän sai todistuksen pätevyydestään harjoittaa asianajajan ammattia. Hänen hakemuksensa Pariisin asianajajayhteisöön kirjoittautumiseksi hylättiin kuitenkin siksi, että hänellä ei ollut *ranskalaista* tutkintoa. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että sijoittautumisvapautta rajoitettiin kielletyllä tavalla, jos sellainen henkilö kuin Thieffry ei päässyt asianajajayhteisöön tietyssä jäsenvaltiossa pelkästään siitä syystä, että hänellä ei ollut tässä jäsenvaltiossa suoritettua tutkintoa. Yhteisöjen tuomioistuin ei lausunut tässä yhteydessä siitä, olivatko ranskalaiset säännökset syrjiviä, vaan perusti tuomionsa EY:n perustamissopimuksen 5 ja 52 artiklaan. [181] Tosin tässä on mainittava se, että julkisasiamies Mayrasin mukaan kysymyksessä oli peitelty syrjintä. [182]

169. Asiassa Kenny vuonna 1978 annetusta tuomiosta [183], johon on viitattu käsiteltävänä olevassa asiassa, on löydettävissä toteamuksia, joista näyttää ilmenevän selvästi, että yhteisöjen tuomioistuimen mukaan 48 artiklassa määrätään ainoastaan syrjintäkiellosta.

180 — Asia 71/76, Thieffry, tuomio 28.4.1977 (Kok. 1977, s. 765).
181 — Alaviitteessä 180 mainittu tuomio, 15—19 kohta.
182 — Em. asia 71/76, julkisasiamiehen ratkaisuehdotus 29.3.1977 (Kok. 1977, s. 780, 791).
183 — Asia 1/78, Kenny v. Insurance Officer, tuomio 28.6.1978 (Kok. 1978, s. 1489).

Tämän tuomion mukaan sellainen erilainen kohtelu, joka johtuu eri jäsenvaltioiden lainsäädännön eroista, on sallittua, "jos kyseisiä säännöksiä sovelletaan kaikkiin henkilöihin objektiivisin perustein ja ottamatta huomioon heidän kansalaisuuttaan" [184]. Mielestäni on kuitenkin kyseenalaista, onko tämä tuomio todella ymmärrettävä näin. Jos 48 artiklan sisältönä olisi ainoastaan "syrjintäkiellon periaate", on kysyttävä, miksi yhteisöjen tuomioistuin toteaa lisäksi välttämättömäksi sen, että kyseisiä säännöksiä sovelletaan "objektiivisin perustein".

170. Mielestäni tärkeänä on pidettävä asiassa Choquet vuonna 1978 annettua tuomiota [185]. Tämä asia koski Ranskan kansalaista, joka asui ja työskenteli Saksassa. Choquet'lla oli ranskalainen ajokortti. Saksan viranomaiset käynnistivät kuitenkin ajokortitta ajamisen vuoksi rikosprosessin häntä vastaan, koska saksalaisten säännösten mukaan jokaisen ulkomaalaisen, joka oli asunut Saksassa yli vuoden, oli hankittava saksalainen ajokortti. Kyseisenä ajankohtana Euroopan yhteisö ei ollut vielä antanut mitään tätä asiaa koskevia säännöksiä.

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että koska ajokortin myöntämisen edellytyksiä koskevia jäsenvaltioiden säännöksiä ei ollut vielä yhdenmukaistettu, vapaata liikkuvuutta, sijoittautumisvapautta ja palvelujen tarjoamisen vapautta koskevien perustamissopimuksen määräysten vastaisena ei ollut pidettävä sitä, että jäsenvaltio vaati edelleen, että toisessa jäsenvaltiossa myönnetyn ajokortin haltijoiden, jotka asuivat ensin mainitun jäsenvaltion alueella, oli täytettävä ne edellytykset, jotka koskivat kyseisen jäsenvaltion omia kansalaisia. Näiden säännösten oli katsottava olevan yhteisön oikeuden vastaisia ainoastaan silloin, jos niiden soveltaminen kyseisiin henkilöihin "aiheuttaisi sellaista haittaa, että tällä tosiasiassa loukattaisiin perustamissopimuksen 48, 52 ja 59 artiklassa näille henkilöille taattujen, henkilöiden vapaata liikkuvuutta, sijoittautumisvapautta ja palvelujen tarjoamisen vapautta koskevien oikeuksien vapaata käyttämistä" [186]. Näin olisi esimerkiksi siinä tapauksessa, että henkilöiltä edellytettäisiin toistamiseen sellaisen kokeen suorittamista, joka olisi samanlainen kuin jo suoritetut kokeet, tai jos heille aiheutettaisiin "kohtuuttomia taloudellisia rasituksia" [187].

Yhteisöjen tuomioistuin ei siten käsitellyt sitä kysymystä, olivatko kyseiset säännökset epäedullisempia muiden jäsenvaltioiden kansalaisille kuin Saksan kansalaisille. Sen sijaan se tutki, olivatko nämä säännökset suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Merkille pantavaa on myös, että yhteisöjen tuomioistuin viittasi yhtä aikaa 48, 52 ja 59 artiklaan, vaikka Choquet oli työntekijä.

171. Erityisen merkityksellinen on asiassa Klopp vuonna 1984 annettu tuomio [188]. Tämä asia koski saksalaista asianajajaa, joka halusi perustaa asianajotoimiston Pariisiin.

184 — Alaviitteessä 183 mainittu tuomio, 18 kohta.

185 — Asia 16/78, Choquet, tuomio 28.11.1978 (Kok. 1978, s. 2293).

186 — Alaviitteessä 185 mainittu tuomio, 7 ja 8 kohta.

187 — Alaviitteessä 185 mainittu tuomio, 8 kohta.

188 — Asia 107/83, Klopp, tuomio 12.7.1984 (Kok. 1984, s. 2971).

Tämän vuoksi hän teki hakemuksen Pariisin asianajajayhteisön lakimiesharjoittelijoiden luetteloon kirjoittautumiseksi. Tämän yhteydessä hän totesi, että hän haluaa säilyttää myös asianajotoimistonsa Saksassa. Kloppin hakemus hylättiin niiden ranskalaisten säännösten perusteella, joiden mukaan asianajajalla saa olla vain yksi asianajotoimisto.

Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että ei ollut osoitettu, että nämä ranskalaiset säännökset olisivat syrjiviä, minkä vuoksi ennakkoratkaisukysymykseen vastattaessa oli lähdettävä siitä, että näin ei todellakaan ollut. [189] Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan Ranskassa voimassa olevan kaltaisen lainsäädännön seurauksena oli, että yhteen jäsenvaltioon sijoittautunut asianajaja pystyi käyttämään oikeuttaan sijoittautua toiseen jäsenvaltioon ainoastaan sillä edellytyksellä, että hän luopui siihenastisesta toimipaikastaan. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tällä rikottiin perustamissopimuksen 52 artiklaa, jonka mukaan *sijoittautumisvapaus koskee nimenomaisesti* myös kauppaedustajan liikkeiden, sivuliikkeiden ja tytäryhtiöiden perustamista toiseen jäsenvaltioon. [190] Tuomioistuin myönsi, että jäsenvaltiot voivat säännellä asianajajien toimintaa "hyvän oikeudenhoidon turvaamiseksi". Tämä ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että muiden jäsenvaltioiden kansalaisia estetään "tosiasiassa käyttämästä heille perustamissopimuksessa taattua sijoittautumisoikeutta" [191]. Kyseisessä tapauksessa voitiin ranskalaisilla säännöksillä tavoitellut lailliset tavoitteet — asiakkaisiin ja tuomioistuimiin pidettävän riittävän yhteydenpidon ja ammattikunnan sääntöjen noudattamisen takaaminen — voitiin varmistaa myös muilla tavoilla. [192]

172. Jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevassa asiassa komissio vastaan Ranska vuonna 1986 annettu tuomio [193] koski samankaltaista tapausta. Asiassa olivat kyseessä ranskalaiset säännökset, joissa edellytettiin muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneilta lääkäreiltä ja hammaslääkäreiltä, että he luopuvat aikaisemmasta toimipaikastaan, jos he aikoivat harjoittaa ammattiaan Ranskassa toisen palveluksessa, tehdä sijaisuuksia tai perustaa oman vastaanoton. Yhteisöjen tuomioistuin perusteli tuomiotaan kuitenkin seikalla, joka poikkesi asiassa Klopp käytetystä perustelusta. Se totesi yleisesti, että työntekijöiden vapaan liikkuvuuden, sijoittautumisvapauden ja palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitukset ovat ainoastaan silloin EY:n perustamissopimuksen mukaisia, jos ne ovat "perusteltuja sellaisten yleisten velvollisuuksien vuoksi, jotka ovat ominaisia kyseisten ammattien asianmukaiselle harjoittamiselle, ja jos niitä sovelletaan erotuksetta kaikkiin kansalaisiin" [194]. Yhteisöjen tuomioistuimen tätä seuraavat lausumat osoittavat, että kysymyksessä on todellakin kaksi eri edellytystä. Se totesi nimittäin ensinnäkin, että kyseisiä säännöksiä sovelletaan tiukemmin muista jäsenvaltioista tuleviin lääkäreihin kuin ranskalaisiin lääkäreihin. [195] Tämän jälkeen se totesi, että muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneita lääkäreitä ja hammaslääkäreitä koskeva yleinen kielto harjoittaa ammattiaan samanaikaisesti myös Ranskassa oli "suhteeton". [196]

Yhteisöjen tuomioistuin on esittänyt samanlaiset perustelut jäsenyysvelvoitteiden nou-

189 — Alaviitteessä 188 mainittu tuomio, 14 kohta.
190 — Alaviitteessä 188 mainittu tuomio, 18 ja 19 kohta.
191 — Alaviitteessä 188 mainittu tuomio, 20 kohta.
192 — Alaviitteessä 188 mainittu tuomio, 21 kohta.
193 — Asia 96/85, komissio v. Ranska, tuomio 30.4.1986 (Kok. 1986, s. 1475).
194 — Alaviitteessä 193 mainittu tuomio, 11 kohta.
195 — Alaviitteessä 193 mainittu tuomio, 12 kohta.
196 — Alaviitteessä 193 mainittu tuomio, 13 kohta.

dattamatta jättämistä koskevassa asiassa komissio vastaan Luxemburg vuonna 1992 antamassaan tuomiossa, joka koski samankaltaista tapausta. [197]

173. Yhteisöjen tuomioistuin ratkaisi sitä vastoin vuonna 1987 aivan toisin komission Belgiaa vastaan nostaman jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan kanteen. [198] Tämä oikeudenkäynti koski lainsäädäntöä, jonka mukaan tiettyjen laboratorioiden tarjoamia palveluja ei korvattu sosiaaliturvavakuutusten perusteella, jos laboratoriotoimintaa harjoittivat sellaiset oikeushenkilöt, joiden kaikilla yhtiömiehillä, osakkailla tai johtajilla ei ollut oikeutta suorittaa lääketieteellisiä analyysejä. Komissio väitti, että tällainen lainsäädäntö oli ristiriidassa 52 artiklan kanssa. Komissio esitti nimenomaisesti, että 52 artiklassa kiellettyihin sijoittautumisoikeuden rajoituksiin eivät kuuluneet ainoastaan syrjivät toimenpiteet vaan myös erotuksetta sovellettavat toimenpiteet, jotka olivat muiden jäsenvaltioiden kansalaisille asetettuja "perusteettomia esteitä". [199]

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kuitenkin, että 52 artiklalla on tarkoitus taata muiden jäsenvaltioiden kansalaisille "kansallinen kohtelu". Koska yhteisöjen tuomioistuimen mukaan kyseisessä tapauksessa ei ollut merkkejä siitä, että muiden jäsenvaltioiden kansalaisia oli syrjitty, se hylkäsi komission kanteen. [200] Yhteisöjen tuomioistuin ei maininnut tässä yhteydessä edellä mainitussa asiassa komissio vastaan Ranska annettua tuomiota.

174. Asiassa Heylens vuonna 1987 annetulla tuomiolla [201] ei ole käsiteltävänä olevassa asiassa merkitystä pelkästään sen vuoksi, että se koski jalkapalloilua. Ranskalainen seura oli palkannut jalkapallovalmentajaksi Heylensin, joka oli Belgian kansalainen ja joka oli suorittanut jalkapallovalmentajan tutkinnon Belgiassa. Ranskan lainsäädännön mukaan tämän ammatin harjoittamisen edellytyksenä oli jalkapallovalmentajan tutkinnon suorittaminen Ranskassa tai se, että toimivaltaiset viranomaiset olivat tunnustaneet ulkomaisen tutkinnon vastaavuuden. Heylensin tekemää tutkinnon tunnustamista koskevaa hakemusta ei kuitenkaan hyväksytty, eikä hakemuksen hylkäämiselle esitetty mitään asiallisia perusteita.

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että työntekijöiden vapaa liikkuvuus on yksi EY:n perustamissopimuksen "perustavaa laatua olevista tavoitteista". [202] Viitaten asiassa Thieffry annettuun tuomioon se katsoi, että jäsenvaltioiden oli tutkittava kyseisten tutkintojen vastaavuuden tunnustamista koskevassa menettelyssä objektiivisesti, todistaako ulkomaalainen tutkintotodistus sen saaneella olevan samat tai ainakin vastaavat tiedot ja sama tai vastaava pätevyys kuin kansallisen tutkintotodistuksen saaneilla. Lisäksi oli turvattava mahdollisuus valittaa tässä menettelyssä tehdystä päätöksestä tuomioistui-

197 — Asia C-351/90, komissio v. Luxemburg, tuomio 16.6.1992 (Kok. 1992, s. I-3945, 14 kohta). Erotuksena asiaan komissio vastaan Ranska tämä oikeudenkäyntiasia koski myös eläinlääkäreiden toimintaa. Asiaa tutkittiin tosin ainoastaan 48 ja 52 artiklan perusteella.

198 — Asia 221/85, komissio v. Belgia, tuomio 12.2.1987 (Kok. 1987, s. 719).

199 — Alaviitteessä 198 mainittu tuomio, 5 kohta.

200 — Alaviitteessä 198 mainittu tuomio, 10—12 kohta.

201 — Alaviitteessä 150 mainitussa asiassa 222/86 15.10.1987 annettu tuomio.

202 — Alaviitteessä 201 mainittu tuomio, 12 kohta.

meen. [203] Yhteisöjen tuomioistuin huomautti tässä yhteydessä, että vapaa pääsy työsuhteisiin on "perusoikeus, joka on taattu perustamissopimuksessa yksilöllisesti jokaiselle yhteisön työntekijälle" [204].

175. Asiassa Gullung vuonna 1988 annettu tuomio [205] koski lakimiestä, joka oli sekä Ranskan että Saksan kansalainen ja joka toimi Saksassa asianajajana; hän vetosi EY:n perustamissopimuksessa taattuihin perusvapauksiin voidakseen harjoittaa ammattiaan Ranskassa, jossa hänen hakemuksensa asianajajayhteisöön pääsemiseksi oli hylätty sen vuoksi, että hänen rehellisyytensä oli kyseenalainen.

Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että 52 artiklan 2 kohdan mukaan sijoittautumisvapauteen kuuluu oikeus ryhtyä harjoittamaan ja harjoittaa itsenäistä ammattia "niillä edellytyksillä, jotka sijoittautumisvaltion lainsäädännön mukaan koskevat sen kansalaisia". Vaatimus, jonka mukaan asianajajan ammatin harjoittaminen edellyttää hyväksyntää asianajajayhteisöön, on siten yhteisön oikeuden mukainen sillä edellytyksellä, että pääsy kyseiseen yhteisöön on mahdollinen "ilman syrjintää" kaikkien jäsenvaltioiden kansalaisille. Samalla yhteisöjen tuomioistuin totesi kuitenkin, että kyseisellä vaatimuksella on "suojelemisen arvoinen tarkoitus" [206]. Vaikuttaa siten siltä, että säännösten on täytettävä syrjintäkieltoa koskevan edellytyksen lisäksi tämä toinen edellytys.

176. Asiassa Stanton samoin vuonna 1988 annettu tuomio [207] koski belgialaista säännöstä, jonka mukaan Belgian sosiaaliturvajärjestelmässä itsenäiset ammatinharjoittajat voitiin tietyin edellytyksin vapauttaa velvollisuudesta maksaa itsenäisiä ammatinharjoittajia koskevaan sosiaaliturvajärjestelmään liittyviä sosiaaliturvamaksuja. Yksi näistä edellytyksistä oli se, että he olivat päätyönään palkkatyössä. Belgian viranomaiset katsoivat, että kysymyksessä täytyi olla sellainen työskentely, joka kuului Belgian sosiaaliturvajärjestelmän alaisuuteen. Stanton sitä vastoin työskenteli Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja maksoi siellä sosiaaliturvamaksuja.

Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että Belgian lainsäädäntöä ei voinut pitää syrjivänä. [208] Viitaten asiassa Klopp annettuun tuomioon se totesi kuitenkin, että sijoittautumisvapauteen kuuluu mahdollisuus pitää enemmän kuin vain yhtä toimipaikkaa yhteisön alueella. Se ulotti tämän tulkinnan koskemaan myös työntekijöitä, jotka työskentelevät yhdessä jäsenvaltiossa ja haluavat tämän ohella toimia toisessa jäsenvaltiossa itsenäisenä ammatinharjoittajana. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan kaikkien yhteisön kansalaisten vapaata liikkuvuutta koskevien perustamissopimuksen määräysten tarkoituksena on "helpottaa kaikenlaisen ansiotyön harjoittamista koko yhteisön alueella". Näiden määräysten vastaisena on siksi pidettävä "sellaista kansallista lainsäädäntöä, joka voi olla epäedullinen sellaisille yhteisön kansalaisille, jotka haluavat ulottaa toimintansa yhden jäsenvaltion alueen ulkopuolelle". Koska Belgian lainsäädäntö oli epäedullinen niille henkilöille, jotka halusivat harjoittaa toimintaansa Belgian ulkopuolella, kyseistä lainsäädäntöä oli pidettävä 48 ja 52 artiklan vastaisena. [209] Sen lisäksi, että yhteisöjen

203 — Alaviitteessä 201 mainittu tuomio, 13 ja 14 kohta.

204 — Alaviitteessä 201 mainittu tuomio, 14 kohta.

205 — Asia 292/86, Gullung, tuomio 19.1.1988 (Kok. 1988, s. 111).

206 — Alaviitteessä 205 mainittu tuomio, 28 ja 29 kohta.

207 — Asia 143/87, Stanton, tuomio 7.7.1988 (Kok. 1988, s. 3877).

208 — Alaviitteessä 207 mainittu tuomio, 9 kohta.

209 — Alaviitteessä 207 mainittu tuomio, 11—14 kohta.

tuomioistuin ei maininnut mahdollista syrjintää, merkille pantavaa on, että 48 ja 52 artiklaa tulkittiin samalla tavalla.

Yhteisöjen tuomioistuin antoi vastaavan sisältöisen tuomion samana päivänä asiassa Wolf antamassaan tuomiossa [210].

177. Asiassa Daily Mail vuonna 1988 annettu tuomio [211] koski kysymystä, voiko yhtiö, jonka kotipaikka on tietyssä jäsenvaltiossa, siirtää kotipaikkansa toiseen jäsenvaltioon siten, että sen oikeushenkilöllisyys säilyy samana. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että sijoittautumisvapautta koskevien määräysten tarkoituksena on "erityisesti taata kansallinen kohtelu vastaanottavassa jäsenvaltiossa", mutta että niillä kielletään samalla se, että kotivaltio "estää" kansalaisensa sijoittautumisen "toiseen jäsenvaltioon". Perustamissopimuksen 52 artiklassa ja sitä seuraavissa artikloissa annetut oikeudet olisivat "merkityksettömiä, jos yritysten kotipaikan valtio voisi kieltää yrityksiä lähtemästä maasta tarkoituksessa sijoittautua toiseen jäsenvaltioon" [212]. Kyseisessä tapauksessa yhteisöjen tuomioistuin katsoi kuitenkin, että mainittuja perustamissopimuksen määräyksiä ei ollut rikottu.

178. Asiassa Groener vuonna 1989 annettu tuomio [213] koski säännöstä, jonka mukaan opettajilla, jotka työskentelivät ammatillista koulutusta antavissa julkisissa laitoksissa, oli oltava tyydyttävät taidot iirin kielessä. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että perustamissopimuksen kanssa ei ollut ristiriidassa sellainen jäsenvaltion politiikka, jonka tarkoituksena oli puolustaa jäsenvaltion kieltä ja edistää sen käyttämistä. Tämä ei kuitenkaan saanut olla ristiriidassa työntekijöiden vapaan liikkuvuuden kanssa. Kyseiset toimenpiteet eivät siksi saaneet olla "epäsuhteessa toimenpiteen tavoitteeseen eivätkä johtaa siihen, että niillä syrjitään toisten jäsenvaltioiden kansalaisia" [214]. Yhteisöjen tuomioistuin ei siten tutkinut pelkästään sitä, syrjittiinkö kyseisellä säännöksellä toisten jäsenvaltioiden kansalaisia, vaan ilmeisesti myös sitä, oliko kyseinen säännös suhteellisuusperiaatteen mukainen.

179. Asiassa Corsica Ferries France samoin vuonna 1989 annettu tuomio [215] koski palvelujen tarjoamisen vapautta, minkä vuoksi sitä ei ole syytä tarkastella tässä lähemmin. Nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta merkitystä on kuitenkin seuraavalla kyseisen tuomion kohdalla:

"Kuten yhteisöjen tuomioistuin on useasti todennut, tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääoman vapaata liikkuvuutta koskevat perustamissopimuksen määräykset ovat yhteisön kannalta perustavaa laatua olevia, ja kaikki — ja siten myös merkitykseltään

210 — Yhdistetyt asiat 154/87 ja 155/87, Wolf, tuomio 7.7.1988 (Kok. 1988, s. 3897).

211 — Asia 81/87, The Queen v. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, tuomio 27.9.1988 (Kok. 1988, s. 5483).

212 — Alaviitteessä 211 mainittu tuomio, 16 kohta.

213 — Asia C-379/87, Groener, tuomio 28.11.1989 (Kok. 1989, s. 3967).

214 — Alaviitteessä 213 mainittu tuomio, 19 kohta.

215 — Asia C-49/89, Corsica Ferries France, tuomio 13.12.1989 (Kok. 1989, s. 4441).

vähäiset — tämän vapauden rajoitukset ovat kiellettyjä" [216].

180. Asiassa Biehl vuonna 1990 annettu tuomio [217] koski Luxemburgin säännöksiä ennakolta liikaa pidätetyn tuloveron palauttamisesta. Liikaa pidätetty määrä palautettiin vain silloin, kun verovelvollinen oli asunut Luxemburgissa koko verovuoden ajan. Saksan kansalainen Biehl oli työskennellyt työntekijänä Luxemburgissa vuodesta 1973 lähtien. Hän palasi Saksaan 1.11.1983. Luxemburgin veroviranomaiset kieltäytyivät palauttamasta vuoden 1983 ensimmäisen kymmenen kuukauden aikana pidätetystä verosta määrää, joka ylitti lopullisessa verotuksessa Biehlin maksettavaksi tulevan määrän. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tällaista edellytystä pysyvästä asumisesta sovelletaan tosin kansalaisuudesta riippumatta, mutta vaarana on kuitenkin, että tällaisesta edellytyksestä aiheutuu haittaa erityisesti muiden jäsenvaltioiden kansalaisille. Nämä henkilöt ovat tuomioistuimen mukaan nimittäin usein juuri niitä, jotka verovuoden kuluessa muuttavat kyseisestä maasta tai kyseiseen maahan. [218]

Tämän tuomion osalta on perustellusti esitetty vastaväitteenä, että kyseiset yhteisöjen tuomioistuimen käyttämät perustelut, jotka perustuvat peitellyn syrjinnän käsitteeseen, eivät olisi riittäneet tuomion perusteeksi, jos kysymyksessä ei olisi ollut Saksan vaan Luxemburgin kansalainen. Molemmissa tapauksissa oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen olisi kuitenkin rajoitettu samalla tavalla. [219]

181. Asiassa Vlassopoulou vuonna 1991 annettu tuomio [220] koski jälleen asianajajien sijoittautumisvapautta. Ateenan asianajajayhteisöön hyväksytty asianajaja, joka oli Kreikan kansalainen, oli suorittanut Tübingenin yliopistossa oikeustieteen tohtorin (Doktor der Rechte) tutkinnon ja oli työskennellyt asianajotoimistossa Saksassa vuodesta 1983 lähtien. Vuonna 1988 hän haki Saksassa lupaa toimia asianajajana. Tämä hakemus hylättiin siksi, että Vlassopoulou ei täyttänyt saksalaisissa säännöksissä asetettuja edellytyksiä.

Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että "kansalliset pätevyyttä koskevat säännökset saattavat estää toisten jäsenvaltioiden kansalaisia käyttämästä heille perustamissopimuksen 52 artiklassa taattua sijoittautumisoikeutta, vaikka näitä säännöksiä sovellettaisiin syrjimättä ketään kansalaisuuden perusteella". Tällaisesta tapauksesta on kysymys silloin, kun toisessa jäsenvaltiossa hankittuja tietoja *ja pätevyyttä ei oteta huomioon.* [221] Siksi kyseisen jäsenvaltion on arvioitava nämä tiedot ja pätevyys. Jos arvioitaessa näitä seikkoja ilmenee, että kyseinen henkilö täyttää vain osittain jäsenvaltion asettamat vaatimukset, "kyseinen jäsenvaltio voi edellyttää,

216 — Alaviitteessä 215 mainittu tuomio, 8 kohta.

217 — Asia C-175/88, Biehl, tuomio 8.5.1990 (Kok. 1990, s. I-1779).

218 — Alaviitteessä 217 mainittu tuomio, 14 kohta.

219 — Ks. Brigitte Knobbe-Keuk, *Niederlassungsfreiheit: Diskriminierungs- oder Beschränkungsverbot?*, DB 1990, s. 2573, 2576.

220 — Asia C-340/89, Vlassopoulou, tuomio 7.5.1991 (Kok. 1991, s. I-2357).

221 — Alaviitteessä 220 mainittu tuomio, 15 kohta.

että kyseinen henkilö osoittaa sen, että hän on hankkinut puuttuvat tiedot ja pätevyyden" [222].

182. Asiassa Ramrath vuonna 1992 annettu tuomio [223] koski tilintarkastajan ammattia koskevia Luxemburgin säännöksiä. Voimassa olleiden säännösten mukaan tilintarkastajalla oli oltava toimipaikka Luxemburgissa, eikä hän saanut harjoittaa tämän ohella toimintaa, joka saattoi asettaa kyseenalaiseksi hänen ammatillisen riippumattomuutensa. Ramrath oli saanut vuonna 1985 luvan harjoittaa tilintarkastustoimintaa Luxemburgissa. Hän työskenteli tuolloin yhtiössä, jonka kotipaikka oli Luxemburgissa ja jolla myös oli kyseinen toimilupa. Vuonna 1988 Ramrath ilmoitti viranomaisille, että hän oli nykyään työntekijänä Saksassa toimiluvan saaneessa tilintarkastusyhtiössä ja että hän oli sijoittautunut ammatillisesti Saksaan. Ramrathin mukaan hänen nykyinen työnantajansa ei kuitenkaan vaikuttanut millään tavalla häneen silloin, kun hän suoritti tarkastuksia Luxemburgissa. Luxemburgilainen yhtiö ilmoitti puolestaan, että Ramrathia oli edelleen pidettävä sen työntekijänä silloin, kun hän harjoitti toimintaansa Luxemburgissa. Silti Luxemburgin viranomaiset peruuttivat Ramrathin toimiluvan.

Yhteisöjen tuomioistuin totesi ensiksi, että Luxemburgin lainsäädännössä asetetun kaltaisia edellytyksiä oli tarkasteltava "kaikkien henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevien perustamissopimuksen määräysten perusteella", eikä tällöin ollut tarpeen määrittää sitä, oliko häntä pidettävä työntekijänä, itsenäisenä ammatinharjoittajana vai palvelun tarjoajana. [224] Tämän jälkeen se muistutti näitä aloja koskevasta aikaisemmasta oikeuskäytännöstään ja teki tämän perusteella sen päätelmän, että "ETY:n perustamissopimuksen 48 ja 59 artiklan tarkoituksena on helpottaa kaikenlaisen ansiotyön harjoittamista koko yhteisön alueella" ja että näiden artiklojen vastaisena on pidettävä sellaisia kansallisia säännöksiä, jotka aiheuttavat haittaa kyseisille henkilöille silloin, kun he haluavat ulottaa toimintansa toiseen jäsenvaltioon. [225] Tiettyjen toimintojen erityispiirteiden vuoksi saattoi olla kuitenkin tarpeellista asettaa niitä koskevia erityisiä vaatimuksia. "Henkilöiden vapaata liikkuvuutta saa perustamissopimuksen perustavaa laatua olevana periaatteena kuitenkin rajoittaa vain säännöksillä, jotka ovat perusteltuja yleisen edun vuoksi ja joita sovelletaan kaikkiin niihin henkilöihin ja yrityksiin, jotka harjoittavat tällaista toimintaa kyseisen jäsenvaltion alueella", ja vain sillä edellytyksellä, että sen valtion säännöksillä, josta henkilö on kotoisin, ei jo ole turvattu yleistä etua. [226] Lisäksi näiden vaatimusten on oltava "objektiivisesti tarpeellisia" [227]. Siksi on osoitettava, että "on olemassa yleistä etua koskevia pakottavia syitä, joilla voidaan perustella vapaan liikkuvuuden rajoitukset" ja että kyseistä tavoitetta "ei voida saavuttaa oikeussäännöillä, jotka rajoittavat vähemmän liikkuvuutta". [228]

Ramrath oli esittänyt Luxemburgin tuomioistuimissa, että kyseisillä säännöksillä syrji-

222 — Alaviitteessä 220 mainittu tuomio, 19 kohta.

223 — Asia C-106/91, Ramrath, tuomio 20.5.1992 (Kok. 1992, s. I-3375).

224 — Alaviitteessä 223 mainittu tuomio, 24 kohta.

225 — Alaviitteessä 223 mainittu tuomio, 28 kohta.

226 — Alaviitteessä 223 mainittu tuomio, 29 kohta.

227 — Alaviitteessä 223 mainittu tuomio, 30 kohta.

228 — Alaviitteessä 223 mainittu tuomio, 31 kohta.

tään häntä. Tuskin on sattumaa, että yhteisöjen tuomioistuin ei käsitellyt tuomion perusteluissa tätä kysymystä. Huomattavaa on myös, että yhteisöjen tuomioistuin ei käsitellyt sitä kysymystä, minkä valtion kansalainen Ramrath oli. [229]

183. Bosman on vedonnut samoin vuonna 1992 asiassa Singh annettuun tuomioon [230]. Tämä tuomio koski sitä haittaa, joka jäsenvaltion kansalaisen puolisolle aiheutui siitä, että hänen puolisonsa oli käyttänyt oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Tässä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin vahvisti jo asiassa Stanton tekemänsä toteamuksen, jonka mukaan vapaan liikkuvuuden vastaisena on pidettävä sellaisia kansallisia säännöksiä, jotka ovat epäedullisia sellaisille kansalaisille, jotka haluavat ulottaa taloudellisen toimintansa toisen jäsenvaltion alueelle. Muuten tällä tuomiolla ei mielestäni ole suurta merkitystä käsiteltävänä olevassa asiassa.

184. Suuri merkitys on sitä vastoin asiassa Kraus vuonna 1993 annetulla tuomiolla [231]. Tämä asia koski Saksan kansalaista, joka oli saanut yliopistollisten jatko-opintojen perusteella yliopistollisen oppiarvon Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Asiaa koskevien Saksan säännösten mukaan hän sai käyttää saamaansa oppiarvoa Saksassa vain sillä edellytyksellä, että hän sai tähän luvan. Seuraamuksena näiden säännösten rikkomisesta oli sakko tai enintään yhden vuoden vankeusrangaistus.

Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että perustamissopimuksen 48 ja 52 artiklassa toteutettiin kyseisen sopimuksen 3 artiklan c kohdassa vahvistettu "perustavaa laatua oleva periaate" eli henkilöiden vapaata liikkuvuutta rajoittavien esteiden poistaminen jäsenvaltioiden väliltä. [232] Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin viittasi niihin velvollisuuksiin, joita jäsenvaltioille on asetettu perustamissopimuksen 5 artiklassa. [233] Tämän perusteella yhteisöjen tuomioistuin totesi seuraavaa:

"Tämän vuoksi 48 ja 52 artiklan kanssa ovat ristiriidassa kaikki sellaiset kansalliset säännökset, joissa säädetään toisessa jäsenvaltiossa saadun täydentävän yliopistollisen oppiarvon käyttöedellytyksistä, jotka ovat — vaikka niitä sovellettaisiinkin ilman kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää — omiaan haittaamaan yhteisön kansalaisten ja siten myös toimenpiteen toteuttaneen jäsenvaltion kansalaisten perustamissopimuksessa taattujen perusvapauksien käyttämistä tai tekemään niiden käytön heille vähemmän houkuttelevaksi. Toisin olisi ainoastaan silloin, kun tällaisella toimenpiteellä pyrittäisiin toteuttamaan laillinen tavoite, joka on perustamissopimuksen mukainen ja perusteltu yleistä etua koskevan pakottavan syyn vuoksi (ks. myös asia 71/76, Thieffry, tuomio 28.4.1977, Kok. 1977, s. 765, 12 ja 15 kohta). Lisäksi tällaisessa tapauksessa kansallisten säännösten soveltamisen on oltava sovelias takaamaan kyseisen tavoitteen toteutumisen, eikä niillä voida ylittää sitä, mikä on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi (ks. asia C-106/91, Ramrath, tuomio 20.5.1992, Kok. 1992, s. I-3351, 29 ja 30 kohta)." [234]

229 — Ramrath oli ilmeisesti saksalainen.

230 — Alaviitteessä 168 mainittu tuomio.

231 — Asia C-19/92, Kraus, tuomio 31.3.1993 (Kok. 1993, s. I-1663).

232 — Alaviitteessä 231 mainittu tuomio, 29 kohta.

233 — Alaviitteessä 231 mainittu tuomio, 31 kohta.

234 — Alaviitteessä 231 mainittu tuomio, 32 kohta.

bb) Tähänastisesta oikeuskäytännöstä tehtävät päätelmät

185. On kysyttävä, mitä päätelmiä yhteisöjen tuomioistuimen tähänastisesta oikeuskäytännöstä voidaan tehdä. Tämän osalta on otettava huomioon, että edellä juuri mainitut tapaukset — kuten jo alussa mainitsin — ovat valikoima oikeustapauksia, eikä niitä voida pitää millään tavalla edustavana kokoelmana tämän alan oikeuskäytännöstä. On kuitenkin selvää, että suurin osa kuvailluista tapauksista viittaa siihen, että 48 artiklan sisältönä ei ole enää pelkkä kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kielto, kuten perinteisesti on oletettu.

186. Jo asiassa *Thieffry* annettu tuomio viittaa tähän suuntaan, koska yhteisöjen tuomioistuin ei käsittele sitä kysymystä, onko kysymyksessä mahdollisesti syrjintätapaus. [235] Tosin voitaisiin katsoa myös, että itse asiassa kysymys oli kuitenkin (välillisestä) syrjinnästä, koska Ranskan kansalaiset pystyvät luultavasti useammin esittämään *ranskalaisen* tutkintotodistuksen kuin muiden jäsenvaltioiden kansalaiset. Silti asiassa *Choquet* annettua tuomiota tuskin pystyy enää selittämään tällä tavalla. [236] Yhteisöjen tuomioistuin totesi kyseisessä tuomiossa, että 48, 52 ja 59 artiklaa rikotaan mahdollisesti silloin, jos jäsenvaltio aiheuttaa tietylle henkilölle "kohtuuttomia taloudellisia rasituksia" tutkiessaan sitä, vastaako tämän henkilön ulkomailla hankkima ajokortti kyseisessä maassa sovellettavia edellytyksiä; tosin tämän lausuman perusteella kyseistä tapausta voidaan vielä pitää peitellyn syrjinnän tapauksena. [237] Yhteisöjen tuomioistuin ei kuitenkaan tutkinut asiaa tältä kannalta, vaan — kuten edellä juuri lainattu toteamus osoittaa — tutki kyseisiä säännöksiä suhteellisuusperiaatteen perusteella. [238] Myös asiassa *Vlassopoulou* annettu tuomio koski edellytyksiä, joiden täyttäminen oli helpompaa kyseisen jäsenvaltion kuin muiden jäsenvaltioiden kansalaisille. Tässäkään tapauksessa tällä ei kuitenkaan ollut merkitystä tuomion kannalta. Yhteisöjen tuomioistuin lähti nimenomaisesti siitä, että kysymyksessä ei ollut syrjintä.

187. Vielä olennaisesti selvempi on asiassa *Klopp* annettu tuomio. Myös tässä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin lähti siitä olettamasta, että kysymyksessä ei ollut syrjintä. Yhteisöjen tuomioistuin käsitteli asiaa pikemminkin siten, että se tutki, oliko sijoittautumisvapautta rajoitettu ja oliko rajoittaminen perusteltua tietyistä ensisijaisen tärkeistä syistä. [239] Samalla tavalla yhteisöjen tuomioistuin toimi asiassa *Stanton* ja asiassa *Wolf* antamissaan tuomioissa. Vastaus kysymykseen, oliko vapaan liikkuvuuden rajoitus

235 — Näin esim. Ernst Steindorff, *Reichweite der Niederlassungsfreiheit*, EuR 1988, s. 19, 24.

236 — Näin myös Albert Bleckmann, *Die Personenverkehrsfreiheit im Recht der EG*, DVBl 1986, s. 69, 71.

237 — Toisin tosin José Carlos de Carvalho Moitinho de Almeida, *La libre circulation des travailleurs dans la jurisprudence de la Cour de justice (art. 48 CEE/art. 28 EEE)*, Olivier Jacot-Guillarmod (toim.), Accord EEE, Zürich 1992, s. 179, 188, jonka mukaan kyseiset säännökset eivät olleet suoraan tai välillisesti syrjiviä.

238 — Näin on oikein todennut José Carlos Moitinho de Almeida, *Les entraves non discriminatoires à la libre circulation des personnes; leur compatibilité avec les articles 48 et 52 du traité CE*, Festskrift til Ole Due, Kopenhagen 1994, s. 241, 247.

239 — Näin myös Wulf-Henning Roth, *Grundlagen des gemeinsamen europäischen Versicherungsmarktes*, RabelsZ 54 (1990), s. 63, 81.

perusteltu, oli näissä tuomioissa niukasti muotoiltu. Yhteisöjen tuomioistuin totesi ainoastaan, että kyseiset henkilöt oli jo vakuutettu toisissa jäsenvaltioissa ja että belgialainen vakuutus ei laajentanut heidän sosiaaliturvaansa. [240]

Tässä ei ole syytä vastata siihen kysymykseen, olisiko kyseiset asiat voitu ratkaista laajasti ymmärretyn syrjintäkiellon perusteella. [241] Ratkaisevaa on, että yhteisöjen tuomioistuin *ei* ole ratkaissut kyseisiä asioita tällä tavalla. Se, että yhteisöjen tuomioistuimen valitsema lähestymistapa on perusteltu, ilmenee jo silloin, kun asiassa Stanton annetun tuomion perustana olevia tosiseikkoja muutetaan. Jos Belgian kansalainen, joka toimi itsenäisenä ammatinharjoittajana Belgiassa, olisi lisäksi aloittanut palkkatyön toisessa jäsenvaltiossa, hän olisi ollut kyseisten säännösten soveltamisen kannalta samassa asemassa kuin Stanton. Häntä olisi kohdeltu epäedullisemmin sen takia, että hän oli käyttänyt oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Tämä tapaus voidaan kuitenkin ratkaista syrjintäkiellon perusteella vain silloin, jos syrjintä ymmärretään niin, että kyseistä oikeutta käyttäneet kansalaiset ovat huonommassa asemassa kuin ne kansalaiset, jotka eivät ole näin tehneet. Tällainen tulkinta vastaa mielestäni 48 artiklan 2 kohdan tarkoitusta. [242] Tosin on selvää, että tällöin merkitystä ei enää ole sillä, perustuuko epäedullisempi kohtelu kansalaisuuteen.

188. Asiassa Klopp viitoitettua tulkintalinjaa jatketaan ja selvennetään asiassa *komissio vastaan Ranska* ja asiassa *komissio vastaan Luxemburg* annetuissa tuomioissa [243]. Niissä yhteisöjen tuomioistuin tutki, oliko henkilöiden vapaan liikkuvuuden (ja palvelujen tarjoamisen vapauden) rajoittaminen perusteltua ja oikeassa suhteessa rajoituksen tavoitteeseen. Asiassa *Gullung* annettu tuomio on tässä suhteessa epäselvempi, mutta myös siinä viitataan siihen, että kyseisellä rajoituksella pyritään "suojelemisen arvoiseen tavoitteeseen". Asiassa *Groener* annetussa tuomiossa ei tutkita ainoastaan sitä, onko rajoituksella pyritty suojelemisen arvoiseen tavoitteeseen, vaan myös sitä, onko rajoitus oikeassa suhteessa kyseiseen tavoitteeseen nähden.

189. Myös asiassa *Daily Mail* annettu tuomio osoittaa, että vapaan liikkuvuuden sisältönä ei voi olla pelkästään kansallisen kohtelun periaate, koska kyseisestä tuomiosta ilmenee, että myös se valtio, josta henkilö on lähtöisin, voi rikkoa 52 artiklaa ja että jos tämä valtio rajoittaa vapautta sijoittautua toiseen jäsenvaltioon, tämän rajoituksen sallittavuutta on tutkittava kyseisen artiklan perusteella.

190. Asiassa *Ramrath* ja asiassa *Kraus* annetut tuomiot poistavat mielestäni kaikki edellä mainittujen tuomioiden jälkeen vielä vallinneet epäilykset siitä, etteikö 48 artiklalla aseteta pelkkää kansallisen kohtelun periaatetta laajempia velvollisuuksia. Yhteisöjen tuomioistuin totesi näissä tuomioissa selvästi, että vapaan liikkuvuuden rajoitukset ovat yhteisön oikeuden mukaisia ainoastaan silloin, kun ne ovat perusteltuja "yleistä etua koskevasta pakottavasta syystä" ja jos ne ovat suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Kun otetaan huomioon nämä yhteisöjen tuomioistuimen yksiselitteiset lausumat, merkitystä

240 — Alaviitteessä 207 mainittu tuomio asiassa Stanton, 15 kohta; alaviitteessä 210 mainittu tuomio asiassa Wolf, 15 kohta.

241 — Näin esim. Ulrich Everling, *Das Niederlassungsrecht in der Europäischen Gemeinschaft*, DB 1990, s. 1853, 1855 (asiassa Klopp annetusta tuomiosta); Andreas Nachbaur, *Art. 52 EWGV — Mehr als nur ein Diskriminierungsverbot?*, EuZW 1991, s. 470, 471.

242 — Ks. esim. edellä kohdassa 155 ja sen jälkeisissä kohdissa esitetyt syrjintätapaukset.

243 — Ks. ed. 172 kohta.

ei ole sillä, oliko kyseisten säännösten osalta mahdollisesti kysymys (peitellystä) syrjinnästä. [244] Jos nimittäin 48 artiklassa rajoituttaisiin ainoastaan asettamaan jäsenvaltioille velvollisuus kohdella samalla tavalla kyseisen jäsenvaltion ja muiden jäsenvaltioiden kansalaisia, sen kysymyksen tutkiminen, ovatko kyseiset kansalliset säännökset *perusteltuja*, ei olisi tarpeen eikä edes sallittua. Yhteisöjen tuomioistuin tutkii kuitenkin nimenomaisesti tämän kysymyksen. Tämä osoittaa, että yhteisöjen tuomioistuimen käsityksen mukaan 48 artiklaa voidaan soveltaa myös sellaisiin jäsenvaltion säännöksiin, joita sovelletaan erotuksetta sen omiin ja muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin.

191. Kuten olen jo maininnut, yhteisöjen tuomioistuimen tähänastisessa oikeuskäytännössä on paljon tuomioita, joissa tutkitaan 48 artiklan soveltamisen osalta ainoastaan sitä, onko kysymyksessä syrjintä kansalaisuuden perusteella. Näissä tuomioissa ei tavallisesti mainita mitään siitä, voiko 48 artiklan sisältö olla laajempi kuin pelkkä tällaisen syrjinnän kielto. Jos en erehdy, yhteisöjen tuomioistuin käsitteli tätä kysymystä ainoastaan kahdessa näistä tuomioista. Ensimmäinen on asiassa Kenny annettu tuomio ja toinen vuonna 1987 asiassa komissio vastaan Belgia annettu, jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskeva tuomio. Olen jo todennut, miksi ensiksi mainitun tuomion perusteella ei voida tehdä mitään kovin pitkälle meneviä päätelmiä. [245] Jälkimmäinen, 52 artiklaa käsittelevä tuomio voitaisiin sitä vastoin hyvinkin ymmärtää tuomiona, jossa hylätään tässä esittämäni käsitys. Komissio oli kyseisessä tapauksessa nimenomaisesti esittänyt, että 52 artikla voisi ulottua myös toimenpiteisiin, jotka eivät ole syrjiviä, mutta yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tällä artiklalla haluttiin taata kansallinen kohtelu. Silmiinpistävää on kuitenkin, että yhteisöjen tuomioistuin ei hylännyt nimenomaisesti tätä komission esittämää väitettä ja että se ei maininnut ollenkaan vähän aikaisemmin asiassa komissio vastaan Ranska [246] antamaansa tuomiota, joka tuki komission käsitystä. Joka tapauksessa on viitattava siihen, että asiassa Ramrath ja asiassa Kraus annetut tuomiot annettiin useita vuosia kyseisen tuomion antamisen *jälkeen*.

192. Näistä kahdesta rinnakkaisesta tulkintalinjasta voidaan mielestäni päätellä ainoastaan, että yhteisöjen tuomioistuimen mukaan nämä kaksi tulkintalinjaa eivät välttämättä ole ristiriidassa keskenään. Rinnakkaisuus voidaan selittää yksinkertaisella tavalla. Ernst Steindorff on todennut 52 artiklaa koskevasta oikeuskäytännöstä, että kyseinen artikla on yleensä tulkittu syrjintäkielloksi "ratkaistavana olleiden ongelmien vuoksi". "Nämä ongelmat voitiin ratkaista syrjintäkiellon perusteella". Uusien ja erilaisten tosiseikastojen vuoksi uudenlainen lähestymistapa voi kuitenkin olla tarpeen. [247] Mielestäni tämä tarkastelutapa on sekä asianmukainen että vakuuttava.

244 — Asiassa Kraus esim. julkisasiamies Van Gerven esitti 13.1.1993 antamassaan ratkaisuehdotuksessa, että kyseisessä asiassa oli kyse 48 artiklan 2 kohdassa kielletystä syrjinnästä (Kok. 1993, s. I-1674, I-1677).

245 — Ks. ed. 169 kohta.

246 — Ks. ed. 172 kohta.

247 — Alaviitteessä 235 mainittu artikkeli, s. 20—21.

193. Tämän vuoksi on tutkittava, mitkä syyt puhuvat sen puolesta, että 48 artiklassa ei ole määrätty pelkästään syrjintäkiellosta vaan yleisestä vapaan liikkuvuuden rajoittamisen kiellosta.

cc) Syyt sille, miksi 48 artiklaa on pidettävä yleisenä vapaan liikkuvuuden rajoittamisen kieltona

1) Sanamuoto

194. Jo 48 artiklan sanamuoto viittaa siihen, että kyseisen artiklan sisältöä ei ole ymmärrettävä pelkäksi kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kielloksi. Kyseisen 48 artiklan *1 kohdan* mukaan työntekijöiden vapaa liikkuvuus yhteisössä turvataan viimeistään siirtymäkauden päättyessä. Lisäksi 48 artiklan *2 kohdan* mukaan tämä "merkitsee" (saksaksi: "umfaßt" eli "sisältää sen"), että kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä poistetaan. Tämän vuoksi mikään ei estä sitä, että 48 artiklan 2 kohta ymmärretään osaksi laajempaa vapaan liikkuvuuden sääntelyä. [248] Kyseiseen 2 kohtaan sisältyvä erityinen syrjintää koskeva maininta voidaan selittää sillä, että syrjintä on vapaan liikkuvuuden "ilmeisin ja vakavin" rajoitus. [249]

Tämän osalta on myös perustellusti viitattu siihen, että pääoman ja maksujen vapaata liikkuvuutta koskevassa 67 artiklan 1 kohdassa tehdään ero "rajoitusten" ja "syrjinnän" välillä. [250]

195. Myös 48 artiklan 3 kohdan sanamuodosta voidaan löytää tukea sille, että 48 artiklan sisältönä ei ole pelkkä syrjintäkielto. Siinä annetaan nimittäin työntekijöille nimenomaisesti tiettyjä oikeuksia, joiden edellytykseksi ei aseteta sitä, että kyseinen jäsenvaltio antaa omille kansalaisilleen samat oikeudet. [251]

2) Systeemiyhteys

196. Systematiikan kannalta 48 artiklan sisällön laajentaminen yli perinteisen käsityksen vaikuttaa perustellulta jo siitä syystä, että tämä artikla perustuu 3 artiklan c

248 — Ernst Steindorff, alaviitteessä 235 mainittu artikkeli, s. 21 (52 artiklan 2 kohdan osalta).

249 — Brigitte Knobbe-Keuk, alaviitteessä 219 mainittu artikkeli, s. 2574 (myös 52 artiklan 2 kohdan osalta).

250 — Albert Bleckmann, alaviitteessä 236 mainittu artikkeli, s. 72.

251 — Poikkeuksena tästä on kuitenkin 48 artiklan 3 kohdan c alakohta, jonka mukainen oikeus annetaan "kotimaisten työntekijöiden työsuhdetta koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten mukaisesti".

kohtaan, jossa määrätään tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääoman vapaata liikkuvuutta "rajoittavat esteet poistettavaksi". Jos 48 artiklaa olisi tosiaankin pidettävä pelkästään kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltona, tätä artiklaa — tai ainakaan sen 2 kohtaa — ei olisi tarvittu, kun otetaan huomioon EY:n perustamissopimuksen 6 artikla, jossa kielletään yleisesti tällainen syrjintä.

197. Tämän lisäksi on otettava huomioon, että 48 artiklan lisäksi myös tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevat perustamissopimuksen määräykset (30 artikla ja sitä seuraavat artiklat) ja palvelujen tarjoamisen vapautta koskevat määräykset (59 artikla ja sitä seuraavat artiklat) perustuvat 3 artiklan c kohtaan. *Tavaroiden vapaan liikkuvuuden* osalta on katsottu asiassa "Cassis de Dijon" annetusta tuomiosta [252] lähtien, että periaatteessa myös sellaiset kansalliset säännökset, jotka koskevat erotuksetta kotimaisia ja maahantuotuja tavaroita, voivat olla 30 artiklassa kiellettyjä vaikutukseltaan vastaavia toimenpiteitä, jos niitä ei voida perustella yleistä etua koskevilla pakottavilla vaatimuksilla. Tätä periaatetta on rajoitettu yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annetulla tuomiolla [253], mutta sitä ei silti ole kumottu. Sama koskee myös *palvelujen tarjoamisen vapautta*. Asiassa Gouda annetun tuomion [254] ja asiassa Säger annetun tuomion [255] jälkeen on ollut selvää, että "ETY:n perustamissopimuksen 59 artiklassa ei edellytetä ainoastaan sen poistamista, että palvelujen tarjoajaa syrjitään kansalaisuuden perusteella, vaan kaikkien rajoitusten poistamista, vaikka niitä sovellettaisiin erotuksetta kotimaisiin ja muista jäsenvaltioista oleviin palvelujen tarjoajiin, jos ne voivat estää palvelujen tarjoajan toiminnan tai haitata sitä muuten — —". Tällaiset rajoitukset ovat sallittuja ainoastaan, jos ne ovat "perusteltuja yleistä etua koskevista pakottavista syistä". Niillä ei saa myöskään rajoittaa liikkuvuutta enempää, kuin "mikä on tarpeen näiden tavoitteiden saavuttamiseksi". [256]

198. Jos tätä tarkastelutapaa ei otettaisi perustaksi tulkittaessa 48 artiklaa (ja 52 artiklaa), tätä olisi mielestäni pidettävä vaikeasti hyväksyttävissä olevana ristiriitaisuutena eri artiklojen tulkinnassa.

199. Aluksi on viitattava siihen, että palvelujen tarjoamisen vapautta koskevien määräysten rakenne on verrattavissa 48 artiklan rakenteeseen. Perustamissopimuksen 59 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että palvelujen tarjoamisen vapautta koskevat rajoitukset poistetaan siirtymäkauden aikana. Lisäksi 60 artiklan kolmannen kohdan mukaan palvelujen tarjoaja saa harjoittaa toimintaansa jäsenvaltiossa, jossa palvelu tarjotaan, niillä edellytyksillä, "jotka tämä valtio asettaa kansalaisilleen". Sanamuodon mukaan näissä määräyksissä vahvistetaan siten kansallisen kohtelun periaate. Tätä voidaan verrata 48 artiklan 1 kohdan ja 48 artiklan 2 kohdan väliseen suhteeseen. Siksi ei tarvitse ihmetellä, että myös 59 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen tulkittiin aluksi sisäl-

252 — Asia 120/78, Rewe, tuomio 20.2.1979 (Kok. 1979, s. 649).

253 — Yhdistetyt asiat C-267/91 ja C-268/91, Keck ja Mithouard, tuomio 24.11.1993 (Kok. 1993, s. I-6097).

254 — Asia C-288/89, Collectieve Antennevoorziening Gouda, tuomio 25.7.1991 (Kok. 1991, s. I-4007).

255 — Asia C-76/90, Säger, tuomio 25.7.1991 (Kok. 1991, s. I-4221).

256 — Alaviitteessä 255 mainittu tuomio, 12 ja 15 kohta.

tävän syrjintäkiellon. [257] Jo tämän vuoksi se kehitys, joka on tapahtunut 59 artiklan tulkinnassa uudemmassa oikeuskäytännössä, voitaisiin siirtää koskemaan myös 48 artiklaa.

200. Tällaisella tulkinnalla edistetty "Euroopan yhteisön oikeuden taloudellisten vapauksien lähentyminen toisiaan" [258] on myös asiallisesti perusteltu. Yhteismarkkinoiden perusvapauksien perusta on sama. Lisäksi ne muodostavat mielestäni kokonaisuuden, jota on käsiteltävä niin pitkälle kuin mahdollista samojen periaatteiden mukaisesti. [259] Ei ole esimerkiksi mitään järkevää syytä, miksi tavaroiden vapaata liikkuvuutta olisi suojeltava enemmän kuin henkilöiden vapaata liikkuvuutta, koska molempien merkitys on sisämarkkinoiden kannalta olennainen. [260] Perustamissopimuksessa asetetaan perusvapaudet tietynlaiseen tärkeysjärjestykseen vain siltä osin, kuin 60 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että 59 artiklaa ja sitä seuraavia artikloja sovelletaan vain, jos määräykset tavaroiden, pääomien tai henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta eivät koske kyseistä tosiseikastoa. Olisi siten outoa, jos *näiden* jälkimmäisten määräysten tulkinnassa soveltuisivat erilaiset periaatteet, kun taas niille kaikille yhteisiä toissijaisia määräyksiä eli palvelujen tarjoamisen vapautta koskevia perustamissopimuksen määräyksiä olisi tulkittava yhdenmukaisesti niiden kanssa.

Olen lisäksi joka tapauksessa sitä mieltä, että kun tutkitaan sitä, ovatko kansalliset säännökset yhteisön oikeuden perusvapauksia koskevien määräysten mukaisia, kovin suurta merkitystä ei ole sillä, minkä yksittäisen perusvapauden perusteella tiettyä tosiseikastoa tutkitaan. Ratkaisevaa pitäisi paremminkin olla sen, estetäänkö kyseisillä säännöksillä valtioiden rajat ylittävää taloudellista *toimintaa ja — jos näin on — ovatko nämä* rajoitukset perusteltuja. Tämä ei estä sitä, että rajoitusten perusteluiden on oltava erilaisia sen mukaan, onko kysymyksessä syrjivä vai syrjimätön este. Myös sillä seikalla, onko kysymyksessä pysyvä vai ainoastaan tilapäinen toiminta toisessa jäsenvaltiossa, voidaan perustella tiettyjä eroja, mikä on jo hyväksytty oikeuskäytännössä.

201. Tämä asia ei ole missään nimessä pelkästään akateemisesti kiinnostava. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että erottelu eri perusvapauksien alaan kuuluvien tosiseikastojen välillä aiheuttaa useimmiten suuria ongelmia. Käsiteltävänä oleva asia on tästä hyvä esimerkki. Tavallisesti lienee — kuten olen jo todennut — perusteltua määritellä ammattijalkapalloilija 48 artiklassa tarkoitetuksi työntekijäksi. Perustamissopimuksen 60 artiklan kolmannen kohdan mukaan olennaisena erotteluperusteena 48 artiklan ja 59 artiklan välillä on se, että 59 artiklalla tarkoitetaan vain toimintaa, jota

257 — Vrt. edellä 122 kohdassa lainattu, asiassa Walrave annetun tuomion katkelma.

258 — Peter Behrensin artikkelin julistava otsikko *Konvergenz der wirtschaftlichen Freiheiten im europäischen Gemeinschaftsrecht*, EuR 1992, s. 145.

259 — Vastaavasti myös Alfonso Mattera, *La libre circulation des travailleurs à l'intérieur de la Communauté européenne*, Revue du Marché Unique Européen 4/1993, s. 47, 68.

260 — Ohimennen voisi huomauttaa, että tämä seikka vaikuttaa erityisen merkitykselliseltä tutkittaessa siirtomääräyksiä.

harjoitetaan "tilapäisesti" toisessa jäsenvaltiossa. Mitä merkitystä tällä on esimerkiksi sellaisen sopimuksen kannalta, jolla seura palkkaa pelaajan vain muutaman ottelun ajaksi? [261] Voitaisiin kiistellä siitä, pitäisikö tällaisessa tapauksessa paremminkin puhua palvelun tarjoamisesta. Tällä hetkellä voimassa oleviin siirtomääräyksiin sisältyvien määräaikojen vuoksi pelaajasopimusten kesto on luultavasti useimmiten kokonainen pelikausi tai puolet siitä. Tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä, kuten muita urheilulajeja koskevat esimerkit osoittavat. [262]

Yhteisöjen tuomioistuin on siksi perustellusti jättänyt useissa tapauksissa avoimeksi, soveltuuko tietyssä asiassa esimerkiksi 48 vai 59 artikla. Näin se teki esimerkiksi asioissa Walrave ja Donà, jotka ovat nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta erityisen merkityksellisiä. [263] Yhteisöjen tuomioistuin on näin ilmaissut selkeästi, että näissä molemmissa artikloissa asetetaan vastaavanlaiset edellytykset ja että niiden soveltaminen johtaa tietyssä tapauksessa samaan lopputulokseen. Tämä vahvistaa edellä esitettyä käsitystäni.

202. Perustamissopimuksen 48 artiklan tulkitseminen tässä ehdotetulla tavalla tekisi samalla mahdolliseksi niiden epäjohdonmukaisuuksien poistamisen, joita on löydettävissä tähänastisesta oikeuskäytännöstä. Jos nimittäin katsotaan, että 48 artiklassa suojatun vapaan liikkuvuuden sisältönä on pelkästään tässä artiklassa mainittu syrjintäkielto, tämän seurauksena olisi se, että syrjintää voitaisiin perustella pelkästään 48 artiklan 3 kohdassa mainituilla perusteilla eli yleisen järjestyksen, yleisen turvallisuuden ja kansanterveyden suojaamisella. Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin katsonut jo useasti, että *välillisen* syrjinnän osalta vapaan liikkuvuuden rajoittamista voidaan perustella myös muilla "objektiivisilla perusteilla". [264] Se, että tässä on kysymys samanlaisesta asian tutkimisesta kuin tutkittaessa 59 artiklan osalta palvelujen tarjoamisen vapauden rajoituksia, jotka eivät ole syrjiviä, ilmenee nimenomaisesti vuonna 1992 asiassa Bachmann annetusta tuomiosta [265] ja asiassa komissio vastaan Belgia annetusta tuomiosta [266]. Tässä esittämäni tulkinnan perusteella kyseinen ristiriita voitaisiin poistaa.

3) 48 artikla perusoikeutena

203. Vaikuttaa myös siltä, että ainoastaan esittämäni tulkinta on sellainen, että sillä otetaan asianmukaisesti huomioon henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevan oikeuden

261 — Siten esim. FC Bayern München vuokrasi tämän vuoden alussa pelaajan espanjalaisesta seurasta Bundesliigan pelikauden 1994/95 kevätkierroksen ajaksi, koska useat sen pelaajista olivat loukkaantuneet.

262 — Kun viime syksynä Pohjois-Amerikan jääkiekkoliigaa ei pelattu lakon vuoksi, saksalaisten seurojen kekseliäät johtajat palkkasivat muutamia tämän liigan tähtipelaajia yhtä tai muutamaa Saksan jääkiekkoliigan peliä varten.

263 — Vrt. edellä 122 kohta ja alaviitteessä 61 mainittu tuomio asiassa Donà, 19 kohta.

264 — Ks. esim. asia C-272/92, Spotti, tuomio 20.10.1993 (Kok. 1993, s. I-5185, 18 kohta). Vrt. tämän kysymyksen osalta Denis Martin, *Réflexions sur le champ d'application matériel de l'article 48 du traité CE (à la lumière de la jurisprudence récente de la Cour de justice)*, CDE 1993, s. 555, 577 ja sitä seuraavat sivut.

265 — Asia C-204/90, Bachmann, tuomio 28.1.1992 (Kok. 1992, s. I-249, 27 kohta yhdessä 32 ja 33 kohdan kanssa).

266 — Asia C-300/90, tuomio 28.1.1992 (Kok. 1992, s. I-305, 20 kohta yhdessä 23 kohdan kanssa).

luonne "perusoikeutena, joka on taattu perustamissopimuksessa yksilöllisesti jokaiselle yhteisön työntekijälle" [267]. Jokainen henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevan oikeuden rajoittaminen loukkaa kyseisen henkilön perusoikeutta, ja siksi rajoittamisen on oltava perusteltua. Koska kysymys on perusoikeuden loukkaamisesta, en voi — kuten ei myöskään julkisasiamies Jacobs asiassa Konstantinidis antamassaan ratkaisuehdotuksessa — ymmärtää, miksi sillä, että toimenpide ei ole syrjivä, olisi sellainen vaikutus, että toimenpide ei kuuluisi 48 artiklan soveltamisalaan. [268] Myös tästä syystä olen siten sillä kannalla, että 48 artiklaa on voitava soveltaa myös sellaisiin henkilöiden vapaan liikkuvuuden rajoituksiin, jotka eivät ole syrjiviä. Näin on oltava ainakin silloin, kun rajoitus koskee *pääsyä* muiden jäsenvaltioiden työmarkkinoille.

dd) Mahdolliset väitteet tätä käsitystä vastaan

204. Tässä esittämääni käsitystä vastaan voidaan esittää tiettyjä väitteitä, joita on käsiteltävä tässä. Vastaväitteistä merkityksellisin on varmasti se, joka perustuu perustamissopimuksen 30 artiklaa koskevaan yhteisöjen tuomioistuimen viimeaikaiseeen oikeuskäytäntöön. Yhteisöjen tuomioistuin on tunnetusti muuttanut aikaisempaa 30 artiklaa koskevaa oikeuskäytäntöään yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard antamallaan tuomiolla. Tämän tuomion mukaan "tähänastisesta oikeuskäytännöstä poiketen — — tiettyjä myyntijärjestelyjä rajoittavien tai ne kieltävien" kansallisten säännösten soveltaminen ei ole 30 artiklan vastaista, "jos niitä sovelletaan kaikkiin jäsenvaltion alueella toimiviin toimijoihin ja jos niillä on oikeudellisesti ja tosiasiallisesti sama vaikutus sekä kotimaisten tuotteiden että muista jäsenvaltioista maahantuotujen tuotteiden markkinointiin" [269]. Tämä tulkinta on vahvistettu tämän jälkeen useassa tuomiossa. [270] Näistä tuomioista ilmenee, että tulkinta koskee ainoastaan *myyntijärjestelyjä*. Kansallisiin säännöksiin, jotka koskevat tavaran *pakkausta* tai muita tällaisia seikkoja, sovelletaan samoin kuin ennenkin 30 artiklaa myös silloin, kun näitä kansallisia säännöksiä sovelletaan erotuksetta kotimaisiin tavaroihin ja maahantuotuihin tavaroihin. [271] Silti yhteisöjen tuomioistuin rajoitti tällä tulkinnalla 30 artiklan soveltamisalaa. Siksi on kysyttävä, onko tämän vuoksi ollenkaan soveliasta *laajentaa* 48 artiklan soveltamisalaa. Useat tähän menettelyyn osallistuneet ovat viitanneet tähän seikkaan.

205. Mielestäni 30 artiklaa koskeva viimeaikainen oikeuskäytäntö ei ole este 48 artiklan tulkitsemiselle siten, kuin olen tässä esittänyt. Olen myös sitä mieltä, että 30 artiklan soveltamisala oli aikaisemmin määritelty liian laajaksi. [272] Viimeaikaisen oikeuskäytännön

267 — Ks. edellä alaviitteessä 174 lainattu asiassa Heylens annetun tuomion kohta.

268 — Asia C-168/91, Konstantinidis, ratkaisuehdotus 9.12.1992 (Kok. 1993, s. I-1198, I-1212).

269 — Alaviitteessä 253 mainittu tuomio, 16 kohta.

270 — Ks. viimeksi asia C-63/94, Belgacom, tuomio 11.8.1995 (ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa, 12 kohta).

271 — Ks. esim. asia C-470/93, Mars, tuomio 6.7.1995 (ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa, 12—14 kohta).

272 — Riittää, kun muistutetaan niistä vaikeuksista, joita sunnuntaimyyntiä koskevan kiellon käsittely on aiheuttanut oikeuskäytännössä.

mukaisella tulkinnalla on korjattu tätä epäkohtaa, vaikka voidaankin hyvällä syyllä kysyä, onko yhteisöjen tuomioistuimen valitsema lähestymistapa paras mahdollinen. On kuitenkin muistettava, että 48 artiklan osalta tilanne on lähtökohtaisesti aivan toinen, koska 48 artiklan osalta ei ole vakiintunutta oikeuskäytäntöä siitä, että kyseinen artikla koskisi myös erotuksetta kaikkiin työntekijöihin sovellettavia toimenpiteitä. Ehdottamani tämän artiklan laajentava tulkinta ei merkitse missään tapauksessa, että *kaikkiin* toimenpiteisiin, jotka eivät ole syrjiviä ja jotka rajoittavat tosiasiallisesti tai mahdollisesti henkilöiden vapaata liikkuvuutta, olisi välttämättä sovellettava samoja tiukkoja edellytyksiä kyseisiä toimenpiteitä perusteltaessa. Jos tässä suhteessa halutaan ottaa vastaavasti huomioon 30 artiklaa koskeva oikeuskäytäntö, voitaisiin ajatella, että tehtäisiin jaottelu sellaisiin säännöksiin, jotka sääntelevät *mahdollisuuksia työhön*, ja säännöksiin, jotka koskevat kyseisen toiminnan *harjoittamista* [273].

206. Uskon kuitenkin pystyväni perustelemaan kantaani tässä suhteessa myös yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöllä. Esittämäni 48 artiklan tulkinta perustuu — kuten edellä olen esittänyt — suurimmaksi osaksi kyseisen artiklan samankaltaisuuteen 59 artiklan ja sitä koskevan oikeuskäytännön kanssa. Koska tämä oikeuskäytäntö on puolestaan kehitetty tukeutuen 30 artiklaa koskevaan oikeuskäytäntöön, olisi voinut olettaa, että yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annetulla tuomiolla on välttämättä vaikutuksia siihen. Näin ei kuitenkaan ole ollut vielä tähän mennessä.

Asiassa Schindler vuonna 1994 antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin vahvisti jälleen kerran, että 59 artiklan soveltamisalaan voivat kuulua myös toimenpiteet, jotka eivät ole syrjiviä. [274] Nimenomaisesti 30 artiklaa koskevaa uutta oikeuskäytäntöä käsitellään äskettäin asiassa *Alpine Investments* annetussa tuomiossa. [275] Kyseinen asia koski alankomaalaista toimenpidettä, jolla kiellettiin tavaratermiinikauppaan erikoistunutta yritystä ottamasta puhelimitse yhteyttä mahdollisiin koti- ja ulkomaisiin asiakkaisiin, jos asiakkaat eivät olleet antaneet tähän etukäteen kirjallista suostumusta. Tämän osalta nousi esille kysymys siitä, rikottiinko tällä cold calling -menettelyn kiellolla 59 artiklaa. Alankomaat ja Yhdistynyt kuningaskunta esittivät yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annetun tuomion perusteella, että kyseinen kielto ei kuulunut 59 artiklan soveltamisalaan, koska sitä sovellettiin yleisesti ja syrjimättä ketään ja koska sillä ei ollut tarkoitus suosia kotimaan markkinoita eikä sillä ollut tällaista suosivaa vaikutusta.

Yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi tämä väitteen. Sen mukaan yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annettu tuomio perustuu siihen, että siinä käsitellyt säännökset olivat sellaisia, että niillä ei "rajoiteta" ulkomailta tuotavien tuotteiden *pääsyä markkinoille* tai ei ainakaan "rajoiteta tätä markkinoille pääsyä enemmän" kuin kotimaisten tuotteiden osalta. Asiassa Alpine Investments kysymyksessä oleva kielto sitä vastoin "rajoittaa

273 — Tämä jaottelu voitaisiin ehkä perustaa siihen erotteluun, joka on tehty 48 artiklan 3 kohdan a ja c alakohdassa.

274 — Asia C-275/92, Schindler, tuomio 24.3.1994 (Kok. 1994, s. I-1039, 43 kohta).

275 — Asia C-384/93, Alpine Investments, tuomio 10.5.1995 (Kok. 1995, s. I-1141).

välittömästi pääsyä toisen jäsenvaltion palvelumarkkinoille. Kielto voi siten haitata yhteisönlaajuista palvelujen kauppaa." [276]

Nämä perustelut voidaan siirtää koskemaan myös 48 artiklaa. Tällöin on erityisesti otettava huomioon, että käsiteltävänä olevassa asiassa kysymyksessä olevat siirtomääräykset vaikuttavat suoraan pääsyyn toisten jäsenvaltioiden työmarkkinoille. [277]

207. Lisäperuste 48 ja 52 artiklan laajentavaa tulkintaa vastaan tukeutuu 34 artiklaan, jossa kielletään viennin määrälliset rajoitukset ja niitä vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet. Kuten tunnettua, yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että 34 artikla koskee toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on "rajoittaa *erityisesti* vientiä" ja taata tällä "*erityisiä* etuja" kotimaiselle tuotannolle. [278] Jos oletettaisiin, että 48 artiklan soveltamisalaan kuuluvat erotuksetta sovellettavat jäsenvaltion säännökset, jotka vaikeuttavat sitä, että sen omat kansalaiset tai kolmannet henkilöt käyttävät oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, tämä olisi monen kirjoittajan mielestä ristiriidassa 34 artiklaa koskevan oikeuskäytännön kanssa. [279] Vaikka olisikin näin, ei tästä voitaisi mielestäni tehdä sitä päätelmää, että 48 artiklaa on tulkittava suppeasti. Sen sijaan pitäisi paremminkin 34 artiklan tulkintaa oikeuskäytännössä harkita uudelleen. Jos henkilöiden oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen rajoitetaan, tätä rajoitusta on siten aina tutkittava 48 artiklan perusteella. [280]

208. Toissijaisuusperiaatteen merkitykseen käsiteltävänä olevassa asiassa olen ottanut jo edellä kantaa. [281]

ee) Soveltaminen siirtomääräyksiin

209. Vaikka katsottaisiin, että siirtomääräyksiä sovelletaan koko yhteisön alueella erotuksetta sekä jäsenvaltion sisäisiin pelaajasiirtoihin että siirtoihin toiseen jäsenvaltioon, tämä ei muuttaisi mitään sen suhteen, että siirtomääräyksillä rajoitetaan henkilöiden vapaata liikkuvuutta. Vastoin 48 artiklassa asetettuja vaatimuksia ammattijalkapalloilija ei nimittäin voi näiden määräysten vuoksi siirtyä pelaajasopimuksensa päättymisen jälkeen vapaasti toiseen jäsenvaltioon pelatakseen siellä toisessa jalkapalloseurassa. Sitä vastoin vaaditaan, että pelaajan entiselle seuralle maksetaan aina siirtokorvaus. Kuten olen jo todennut, tähän ei vaikuta mitenkään

276 — Alaviitteessä 275 mainittu tuomio, 37 ja 38 kohta.

277 — Ks. jäljempänä 210 kohta.

278 — Asia 15/79, Groenveld, tuomio 8.11.1979 (Kok. 1979, s. 3409, 7 kohta); kursivointi kirjoittajan.

279 — Näin esim. Moitinho de Almeida, alaviitteessä 238 mainittu artikkeli, s. 251 ja sitä seuraavat sivut.

280 — Samanlaiseen lopputulokseen päätyi myös julkisasiamies Jacobs käsitellessään 59 artiklan sovellettavuutta asiassa Alpine Investments 26.1.1995 antamassaan erinomaisessa ratkaisuehdotuksessa (Kok. 1995, s. I-1141, I-1144, 52 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

281 — Ks. ed. 130 kohta.

se, että voimassa olevien UEFA:n ja FIFA:n määräysten mukaan uutta seuraa koskevan edustusoikeuden saamisen edellytyksenä ei enää ole siirtokorvauksen maksaminen. [282] Kysymyksessä on siten yksiselitteinen henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevan oikeuden rajoittaminen, joka kuuluu 48 artiklan soveltamisalaan. Se, että näillä määräyksillä rajoitetaan samalla mahdollisuutta vapaaseen seuran vaihtoon yksittäisen jäsenvaltion sisällä, ei vaikuta tähän mitenkään tässä esittämäni käsityksen mukaisesti.

210. Siirtomääräyksillä rajoitetaan suoraan *pääsyä* toisen jäsenvaltion työmarkkinoille. Siksi ne poikkeavat aivan olennaisesti muista erotuksetta sovellettavista säännöksistä, jotka koskevat ammatin harjoittamista. Yksi esimerkki riittää selventämään tätä eroa. Äskettäin esitettiin taas ajatus siitä, olisiko ammattilaisliigassa oltava esimerkiksi 16, 18 tai tätä enemmän seuroja. On täysin selvää, että liigassa pelaavien seurojen määrä vaikuttaa pelaajan mahdollisuuksiin löytää töitä jostakin seurasta. Mitä vähemmän seuroja on, sitä vaikeampaa on tavallisesti löytää töitä. Kuitenkaan *tällaisten* säännösten yhteensopivuus 48 artiklan kanssa ei ole kyseenalainen. Ne eivät koske sinänsä ulkomaalaisten pelaajien pääsyä pelaajamarkkinoille vaan ainoastaan heidän ansiotyön harjoittamista. Aivan toisin on siirtomääräysten osalta. Voimassa olevien siirtomääräysten mukaan pelaaja voi nimittäin siirtyä vain silloin ulkomaille, kun uusi seura (tai pelaaja itse) kykenee maksamaan vaaditun siirtokorvauksen. Jos näin ei tapahdu, pelaaja *ei voi* siirtyä ulkomaille. Siirtomääräyksillä rajoitetaan siten *suoraan* pääsyä työmarkkinoille. Koska siirtokorvausta vaatii pelaajan entinen seura ja koska pelaajasiirron esteen syy on pelaajan lähtövaltiossa — vaikkakin este aiheutuu samanaikaisesti myös kansainvälisten liittojen määräyksistä —, tilannetta voidaan selvästi verrata asian Alpine Investments kanssa.

211. Sen väitteensä tueksi, että 48 artikla ei sovellu tässä tapauksessa, URBSFA on muun muassa viitannut tiettyyn Euroopan ihmisoikeustoimikunnan päätökseen vuodelta 1983. [283] Kyseinen tapaus koski alankomaalaista ammattijalkapalloilijaa, joka väitti, että siirtomääräykset ovat erityisesti ristiriidassa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi 4 päivänä marraskuuta 1950 tehdyn yleissopimuksen 4 artiklan 2 kappaleen kanssa. Tämän määräyksen mukaan ketään ei saa vaatia tekemään "pakkotyötä tai muuta pakollista työtä". Toimikunta ei hyväksynyt tätä valitusta. [284] Se perusti ratkaisunsa kahteen seikkaan. Ensiksi, valituksen tehnyt henkilö oli vapaaehtoisesti ryhtynyt ammattijalkapalloilijaksi, ja hän oli tällöin tiennyt, että häneen sovellettaisiin kyseisiä siirtomääräyksiä. Toiseksi, näillä määräyksillä ei ollut välitöntä vaikutusta pelaajan sopimusvapauteen.

282 — Ks. ed. 150 kohta.

283 — Asiassa nro 9322/81 (X v. Alankomaat) 3.5.1983 tehty päätös, European Commission of Human Rights, Decisions and Reports 32, s. 180.

284 — Valitus jätettiin tutkimatta, koska se oli ilmeisen perusteeton (ks. Nederlandse Jurisprudentie 1984, s. 977, 978 — ei julkaistu virallisessa kokoelmassa tältä osin).

Käsiteltävänä olevan asian kannalta näillä seikoilla ei ole merkitystä. Siirtomääräyksillä ei todellakaan "suoraan" velvoiteta pelaajaa ryhtymään "pakkotyöhön tai muuhun pakolliseen työhön". Yhteisön oikeussäännöillä pyritään kuitenkin aivan erilaisiin tavoitteisiin. EY:n perustamissopimuksen 48 artiklalla suojellaan yleisesti valtioiden rajat ylittävää työntekijöiden vapaata liikkuvuutta yhteisössä. Lisäksi kyseenalaisena on mielestäni pidettävä sitä ihmisoikeustoimikunnan lausumaa, jonka mukaan yleissopimusta ei rikottu, koska asianomainen henkilö on valitessaan ammattinsa samalla suostunut mahdollisesti ammattiin liittyviin rajoituksiin. Paljon vakuuttavampi on se ratkaisu, jonka Landesarbeitsgericht Berlin teki vuonna 1979 Saksan oikeuden perusteella samankaltaisessa tapauksessa. Kyseinen tuomioistuin katsoi, että siirtomääräyksillä rajoitetaan pelaajien vapautta valita työpaikkansa, minkä vuoksi niitä on pidettävä Saksan perustuslain 12 pykälän vastaisina. Kyseisen tuomioistuimen mukaan myöskään yksityisillä sopimuksilla ei voida rikkoa kyseistä säännöstä, minkä vuoksi merkitystä ei ole sillä, suostuuko pelaaja siirtomääräysten soveltamiseen. [285]

212. Olen samaa mieltä kuin Bosman siitä, että siirtomääräykset ovat 48 artiklan vastaisia ja että ne ovat lainmukaisia ainoastaan niillä edellytyksillä, että ne ovat perusteltuja *yleistä etua koskevista pakottavista syistä* ja niillä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Tanskan hallituksen asiamies on myös esittänyt näin asian suullisessa käsittelyssä yhteisöjen tuomioistuimessa. Komissio on tosin aluksi kirjallisissa huomautuksissaan jättänyt vahvistamatta kantansa tähän kysymykseen. Asian suullisessa käsittelyssä yhteisöjen tuomioistuimessa se on kuitenkin ilmaissut yhtyvänsä tässä esitettyyn mielipiteeseen viitaten asiassa C-340/90 esittämiinsä huomautuksiin, jossa se oli jo ollut tällä kannalla.

213. Myös suurin osa niistä muista asian käsittelyyn osallistuneista osapuolista, jotka ovat katsoneet, että 48 artiklaa voidaan soveltaa ainoastaan sellaisiin vapaan liikkuvuuden rajoituksiin, jotka ovat syrjiviä, ovat esittäneet, että siirtomääräysten on oltava joka tapauksessa tietyistä syistä perusteltuja. [286] Seuraavaksi tarkastelen tällaisia mahdollisia oikeutusperusteita.

ff) Mahdolliset oikeutusperusteet

1) Yleistä

214. Aluksi on kuitenkin palattava siihen jo aikaisemmin kansalaisuusmääräysten osalta käsiteltyyn kysymykseen, miltä kannalta näitä mahdollisia oikeutusperusteita on käsiteltävä. Kuten olen jo todennut, yhteisöjen

285 — NJW 1979, s. 2582, 2583.

286 — Näitä ovat URBSFA, UEFA ja Italia. Saksa ei ole lausunut tästä seikasta, mutta se on esittänyt, että kansalaisuusmääräysten osalta voidaan vedota tällaisiin perusteisiin. Ainoastaan Ranska ei ottanut kantaa tähän seikkaan.

tuomioistuin on asiassa Walrave ja asiassa Donà antamissaan tuomioissa todennut perusteluina voitavan käyttää muita kuin taloudellisia syitä, jotka koskevat yksinomaan urheilua. [287] Perustamissopimuksen 30 ja 59 artiklaa koskevasta oikeuskäytännöstä ilmenee kuitenkin, että rajoitukset, joihin kyseisiä artikloja voidaan soveltaa, voivat olla perusteltuja myös *taloudellisista* syistä. Myös taloutta koskevat syyt voivat olla merkityksellisiä, jos niitä on pidettävä yleistä etua koskevina pakottavina syinä. Tämä ilmenee erityisesti edellä mainituista tuomioista asiassa Bachmann ja asiassa komissio vastaan Belgia, joissa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että henkilöiden vapaan liikkuvuuden rajoitukset voivat olla sallittuja, jos ne ovat tarpeen "verojärjestelmän johdonmukaisuuden" takaamiseksi. [288]

215. Asiassa Walrave ja asiassa Donà annetuissa tuomioissa käytetyillä sanamuodoilla on luultavasti jokin muu tarkoitus. Mielestäni yhteisöjen tuomioistuin käsittelee näissä tuomiossa asioita, jotka koskevat *yksinomaan* urheilua ja jotka eivät siksi kuulu yhteisön oikeuden soveltamisalaan. Perustamissopimuksen 48 artiklassa annetun oikeuden kannalta on todellakin merkityksetöntä esimerkiksi se, kestääkö jalkapallo-ottelu 90 vai 80 minuuttia tai saako voitosta kaksi vai kolme pistettä. Toisin on siirtomääräysten osalta. Niillä rajoitetaan suoraan oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen, ja ne ovat sallittuja ainoastaan silloin, kun ne ovat perusteltuja yleistä etua koskevista pakottavista syistä.

287 — Ks. ed. 122 ja 124 kohta.

288 — Alaviitteessä 265 mainittu tuomio asiassa Bachmann, 21 ja sitä seuraavat kohdat, alaviitteessä 266 mainittu tuomio asiassa komissio v. Belgia, 14 ja sitä seuraavat kohdat.

216. Tässä yhteydessä on soveliasta käsitellä erästä periaatteellista perustetta, jota käytetään tällaisten ja muiden säännösten perustelemiseen. On nimittäin esitetty, että urheiluliitot voisivat vedota yhdistymisvapauteen. Tämä vapaus voisi olla ristiriidassa yksittäisen urheilijan sen oikeuden kanssa, joka hänellä on henkilöiden vapaaseen liikkuvuuteen, ja siksi nämä kaksi olisi saatettava tasapainoon keskenään. [289] On varmasti kiistatonta, että urheiluliitoilla on oikeus laatia urheilulajien harjoittamista ja organisaatiota koskevia määräyksiä ja että tämä on niiden tehtävien mukaista; tällainen toiminta on osa niiden perusoikeutena suojeltavaa itsemääräämisoikeutta. [290] Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että henkilöiden vapaan liikkuvuuden ja yhdistymisvapauden välinen ristiriita voitaisiin ratkaista yksinkertaisella "intressivertailulla". [291] Tällöin ei otettaisi riittävästi huomioon sitä perustavanlaatuista merkitystä, joka 48 artiklalla on yhteismarkkinoille ja jota yhteisöjen tuomioistuin on useasti nimenomaan korostanut [292]. Siksi voidaan hyväksyä vain sellainen katsantokanta, että henkilöiden vapaan liikkuvuuden rajoitus voitaisiin ehkä perustella ainoastaan "erittäin tärkeän liittojen intressin" suojaamisella. [293] Tällaisia intressejä voitaisiin mielestäni tarvittaessa pitää yleistä etua koskevina pakottavina syinä.

217. Lopuksi on mainittava, että siirtomääräysten hyväksyttävyyden mahdolliset

289 — Näin esim. Werner Schroeder, *Sport und Europäische Integration*, München 1989, s. 191 ja sitä seuraavat sivut.

290 — Vrt. esim. Saksan oikeuden osalta Bundesgerichtshofin 28.11.1994 antama tuomio (NJW 1995, s. 583, 584).

291 — Näin sitä vastoin Schroeder, alaviitteessä 289 mainittu teos, s. 199.

292 — Ks. esim. edellä lainattu kohta asiassa Heylens annetusta tuomiosta (edellä 174 kohta).

293 — Hilf, alaviitteessä 123 mainittu artikkeli, s. 522.

perusteet ovat myös tärkeitä perustamissopimuksen kilpailusääntöjen osalta ja että asianosaiset ovat lausuneet näistä perusteista niiden yhteydessä. Käsittelen siksi tässä myös 85 ja 86 artiklan osalta esitettyjä lausumia siltä osin, kuin tämä on tarpeen nyt käsiteltävänä olevaan kysymykseen vastaamiseksi.

2) Taloudellisen ja urheilullisen tasapainon säilyttäminen

218. Siirtomääräysten perustelemiseksi on esitetty joukko perusteita. Merkittävin näistä on mielestäni se väite, jonka mukaan siirtomääräykset ovat tarpeellisia, jotta voitaisiin säilyttää tietty taloudellinen ja urheilullinen tasapaino seurojen välillä. Näillä määräyksillä on tarkoitus varmistaa pienten seurojen eloonjääntі. Asian suullisessa käsittelyssä yhteisöjen tuomioistuimessa URBSFA on nimenomaisesti väittänyt tämän osalta, että maksetuilla siirtokorvauksilla varmistetaan amatööriseurojen eloonjääntі.

Tällainen peruste tarkoittaa itse asiassa samaa kuin se väite, että siirtojärjestelmä on tarpeen jalkapalloilun organisaation turvaamiseksi kokonaisuudessaan. Jos pelaajasiirtojen yhteydessä ei maksettaisi siirtokorvauksia, varakkaimmat seurat voisivat hankkia vaivatta parhaat pelaajat, kun taas pienet seurat ja amatööriseurat joutuisivat taloudelliseen ahdinkoon, ja niiden olisi mahdollisesti jopa lopetettava toimintansa. Vaarana olisi näin, että rikkaat seurat rikastuisivat ja vähemmän varakkaat seurat köyhtyisivät entisestään.

219. Jos nämä väitteet olisivat paikkansa pitäviä, mielestäni olisi todellakin lähdettävä siitä, että siirtomääräykset ovat 48 artiklan mukaisia. Jalkapalloilulla on yhteisössä suuri merkitys sekä taloudellisesti että muuten. Kuten olen jo maininnut, Euroopan yhteisössä useat ihmiset ovat kiinnostuneita jalkapalloilusta. Katsojien määrä jalkapallostadioneilla ja televisioiden äärellä osoittaa tämän selvästi. Useissa kaupungeissa jalkapallojoukkue kuuluu paikallisiin suuriin vetonauloihin, jotka vaikuttavat ratkaisevasti siihen, miten tunnettu kyseinen kaupunki on. Siten esimerkiksi Saksassa on nykyään ainoastaan vähän sellaisia jalkapalloilusta kiinnostuneita henkilöitä, jotka eivät yhdistä Mönchengladbachia jalkapalloiluun. Suurimmat seurat ovat nykyään tärkeitä myös taloudellisesti. Siksi tässä esittämäni mukaisesti voitaisiin elinkelpoisen ammattilaisliigan ylläpitämistä pitää sellaisena yleistä etua koskevana syynä, jonka perusteella olisi sallittua rajoittaa henkilöiden vapaata liikkuvuutta. Tässä yhteydessä on todettava, että olen — samoin kuin muut asian käsittelyyn osallistuneet osapuolet — sitä mieltä, että ammattilaisliiga voi menestyä vain silloin, kun liigassa pelaavien seurojen voimasuhteet eivät ole suuresti epätasapainossa. Jos liigassa on seura, joka on täysin ylivoimainen, liiga ei ole tarpeeksi jännittävä. Siksi katsojan mielenkiinto saattaa arvattavasti loppua tietyn ajan kuluttua.

Vielä tärkeämpänä on pidettävä amatööriurheilua. Tällä hetkellä on olemassa suuri

määrä amatööriseuroja, joissa annetaan nuorisolle ja aikuisille mahdollisuus harrastaa urheilua. Ei tarvitse erikseen mainita, miten suuri merkitys tällaisella mielekkäiden vapaa-ajanviettomahdollisuuksien tarjoamisella on koko yhteiskunnan kannalta. Jos siirtomääräykset olisivat tarpeen tällaisten amatööriseurojen eloonjäämisen varmistamiseksi, tätä olisi epäilyksettä pidettävä 48 artiklan kannalta yleistä etua koskevana pakottavana syynä.

220. Siksi on tutkittava, onko siirtomääräyksillä todellisuudessa sellainen merkitys, kuin URBSFA, UEFA ja tietyt muut ovat väittäneet niillä olevan. Tämän osalta on tehtävä jaottelu niihin vaikutuksiin, joita määräyksillä on amatööriseuroihin, ja niihin vaikutuksiin, joita määräyksillä on ammattilaisseuroihin.

221. Amatööriseurojen osalta ei ole esitetty mitään konkreettisia perusteluita tai lukuja sen väitteen tukemiseksi, että siirtomääräysten poistamisella olisi kaikkien tai ainakin joidenkin seurojen eloonjäämistä uhkaavia vaikutuksia. Tätä kysymystä ei sitä paitsi ole syytä tutkia lähemmin. Cour d'appel de Liègen esittämä ennakkoratkaisukysymys koskee sitä tilannetta, jossa pelaaja on siirtomääräysten perusteella silloin, *kun hänen pelaajasopimuksensa päättyy*. Kysymys on siten *ammattijalkapalloilijan* siirtymisestä toiseen seuraan. Kuten olen jo todennut, [294] tässä ennakkoratkaisumenettelyssä ei ole tarkoitus selvittää sitä, onko yhteisön oikeuden vastaisena pidettävä velvollisuutta maksaa siirtokorvaus silloin, kun amatööripelaaja siirtyy ammattilaisseuraan. Esitetyt kysymykset on rajattu siten koskemaan ammattijalkapalloilua. Ratkaistavana ei ole sitä kysymystä, mikä vaikutus amatööriseuroihin on sen ratkaisemisella, ovatko siirtomääräykset sallittuja *ammattijalkapalloilussa*.

222. Myöskään ammattilaisseurojen osalta kyseiset liitot eivät ole esittäneet vakuuttavaa ja konkreettista näyttöä väitteensä tueksi. Mielestäni suurin merkitys tämän asian käsittelyn kannalta on sillä edellä jo mainitsemallani Touche Rossin tutkimuksella, jonka UEFA on esittänyt ja joka koskee englantilaista jalkapalloilua. Englannissa on tunnetusti neljän divisioonan ammattilaisliiga, joka on jaoteltu ylimmästä divisioonasta alkaen Premier Leagueen ja ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen divisioonaan. Tässä tutkimuksessa esitettyjen lukujen mukaisesti Premier Leaguen seurat käyttivät uusien pelaajien ostamiseksi tarkastelun kohteena olleena ajanjaksona [295] nettomääräisesti (eli vähennettynä niiden itsensä saamilla siirtokorvauksilla) yhteensä noin 18,5 miljoonaa Englannin puntaa. Sen jälkeen kun tämä menoerä oli vähennetty seurojen kokonaistuloista, niiden voitto oli 11,5 miljoonaa puntaa. Ensimmäisen divisioonan seurat saavuttivat puolestaan pelaajasiirtojen osalta yli 9,3 miljoonan

294 — Ks. ed. 60 kohta.

295 — Kysymyksessä on (tiettyjä poikkeuksia lukuunottamatta) pelikausi 1992/93.

punnan voiton, toisen divisioonan seurat vajaan 2,4 miljoonan punnan voiton ja kolmannen divisioonan seurat noin 1,6 miljoonan punnan voiton. Tämän lisäksi on merkille pantavaa, että näissä kolmessa viimeksi mainitussa divisioonassa seurojen tavanomaisen liiketoiminnan tulos oli tappiollinen ja että siirtomaksuilla pystyttiin kattamaan tämä tappio ja kääntämään tulos voitolliseksi. [296]

Nämä luvut osoittavat vaikuttavasti, miten merkittäviä alempien divisioonien seurat ovat ylimmän sarjatason seuroille kyvykkäiden pelaajien kasvattajina. Samalla ne osoittavat, että siirtokorvauksilla on tärkeä merkitys alempien sarjatasojen seurojen taloudessa. Jos siirtokorvaukset katsottaisiin lainvastaisiksi ja jos seurat eivät tämän vuoksi enää saisi näitä tuloja, olisi odotettavissa, että nämä seurat joutuisivat suuriin vaikeuksiin.

223. Yhdyn täysin siihen mielipiteeseen, jonka URBSFA ja UEFA ovat selkeästi esittäneet asian suullisessa käsittelyssä yhteisöjen tuomioistuimessa ja jonka mukaan on ratkaisevan tärkeää, että tulot jaetaan seurojen kesken asianmukaisella tavalla. Olen kuitenkin samalla myös sitä mieltä, että siirtomääräyksiä niiden nykyisessä muodossa *ei* voida perustella tällaisella seikalla. Voidaan epäillä jo sitä, voidaanko siirtomääräyksillä saavuttaa liittojen esittämää tavoitetta. Joka tapauksessa tämän tavoitteen saavuttamiseksi on löydettävissä muita keinoja, joilla rajoitetaan vähemmän henkilöiden vapaata liikkuvuutta tai ei rajoiteta sitä ollenkaan.

224. Sen osalta, voidaanko siirtomääräyksillä saavuttaa niille asetettu tavoite, on aluksi todettava, että tällä hetkellä sovellettavilla määräyksillä pakotetaan luultavasti pienemmät ammattilaisseurat hyvin usein luopumaan tietyistä pelaajistaan, jotta ne voisivat *näin varmistaa eloonjäämisensä* pelaajasiirroista saaduilla tuloilla. Koska ne pelaajat, jotka siirtyvät suurempiin seuroihin, ovat tavallisesti pienempien ammattilaisseurojen parhaita pelaajia, näiden seurojen menestymismahdollisuudet urheilussa heikkenevät. On tosin totta, että nämä seurat voivat hankkia pelaajasiirroista saamillaan *tuloilla uusia pelaajia, sikäli kuin* tämä on mahdollista niiden kokonaistaloudellisen tilanteen vuoksi. Kuten olen todennut, siirtokorvaukset määritellään kuitenkin tavallisesti pelaajien tulojen perusteella. Koska suuremmat seurat maksavat tavallisesti paremmin pelaajille, pienemmät seurat pystyvät tuskin koskaan itse hankkimaan hyviä pelaajia näistä suuremmista seuroista. Tällä tavalla siirtomääräyksillä vahvistetaan siten jo muutenkin vallitsevaa epätasapainoa taloudellisesti hyvinvoivien ja vähemmän hyvinvoivien seurojen välillä. Komissio ja Bosman ovat perustellusti viitanneet tähän seuraukseen.

225. Bosman on myös esittänyt jossain määrin perustellusti, että siirtomääräyksillä ei estetä rikkaita seuroja hankkimasta parhaita pelaajia, minkä vuoksi niillä voidaan vain rajallisesti myötävaikuttaa urheilullisen tasapainon säilymiseen. Velvollisuus maksaa uudesta pelaajasta toisinaan huomattavakin

296 — Ks. alaviitteessä 65 mainittu teos, liitteet 1—4.

rahasumma ei todellisuudessa ole mikään merkittävä este taloudellisesti hyvinvoivalle seuralle tai joukkueelle, jolla on varakas tukija. Selvinä osoituksina tästä ovat AC Milan ja Blackburn Rovers. [297]

Siirtomääräyksillä ei myöskään välttämättä vahvisteta seurojen välistä taloudellista tasapainoa. Jos seura hankkii pelaajan toisessa jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa toimivasta seurasta, tähän tarvittavat varat siirtyvät ulkomaille, eivätkä ne muut seurat, jotka pelaavat kyseisen seuran kanssa samassa ammattilaisliigassa, hyödy näistä varoista.

226. Ennen kaikkea on kuitenkin selvää, että siirtomääräyksille on vaihtoehtoja, joilla voidaan saavuttaa kyseinen niillä tavoiteltu tavoite. Oikeastaan on olemassa kaksi eri vaihtoehtoa, jotka myös Bosman on maininnut. Ensinnäkin on mahdollista asettaa työehtosopimuksissa tiettyjä ääriarvoja niille palkoille, joita seurat maksavat pelaajille. Bosman on selvittänyt tarkemmin tätä vaihtoehtoa huomautuksissaan. Hän on kuitenkin viitannut tässä yhteydessä siihen, että tämä keino ei ole niin tehokas kuin toiseksi käsiteltävä keino. Jäljempänä esitettävän vuoksi minun ei tarvitse käsitellä tarkemmin tätä ensimmäistä vaihtoehtoa. Toiseksi olisi ajateltavissa, että seurojen tulot jaettaisiin seurojen kesken. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että osa yhden seuran niistä tuloista, jotka se on saanut pääsylippujen myynnistä kotiotteluihinsa, jaettaisiin muille seuroille. Vastaavalla tavalla voitaisiin esimerkiksi jakaa kaikkien seurojen kesken ne tulot, joita saadaan otteluiden televisiolähetyksiä koskevien oikeuksien myynnistä.

Väärinymmärrysten välttämiseksi haluaisin tässä yhteydessä todeta selkeästi, että en lue näiden esitettyjen vaihtoehtojen joukkoon taloudellista tukea valtion varoista. Syynä tähän on se, että tällaisella tukijärjestelmällä ylitettäisiin olennaisesti se, mikä on tällä hetkellä mahdollista jalkapalloliitoille niiden itsemääräämisoikeuden perusteella. Ammattijalkapalloilun perusta muuttuisi tällöin aivan toiseksi, kuin mikä tässä oikeudenkäyntiasiassa on käsittelyn kohteena.

227. Voidaan tuskin epäillä sitä, että kyseinen tulojen uudelleen jakaminen on *taloudellisesti* järkevää ja laillista. UEFA on itse viitannut perustellusti siihen, että jalkapalloilulle on tyypillistä seurojen keskinäinen taloudellinen riippuvuus. Tälle urheilulajille on ominaista se, että kaksi joukkuetta pelaa vastakkain ja mittelee voimiaan keskenään. Jokainen seura tarvitsee siten toisia seuroja ollakseen menestyksekäs. Tämän vuoksi jokaisen seuran edun mukaista on muiden seurojen hyvinvointi. Ammattilaissarjoissa pelaavilla seuroilla ei siten ole tavoitteena poistaa kilpailijoitaan markkinoilta. Tämä on — kuten UEFA ja Bosman ovat oikein esittäneet — merkittävä ero verrattuna sellaiseen kilpailusuhteeseen, jossa

297 — Touche Rossin tutkimuksen mukaan Blackburn Roversin tulos oli sille urheilullisesti varsin menestyksekkään pelikauden 1992/93 (Rovers nousi Premier Leagueen) jälkeen lähes 6,4 miljoonaa Englannin puntaa tappiollinen ennen veroja (ks. kyseinen tutkimus, alaviite 65, liite 1). AC Milanin tappio kaudelta 1992/93 oli tietojeni mukaan 1,7 miljardia Italian liiraa; sitä edellisen tilikauden tappio oli ollut jopa 8,3 miljardia liiraa (Neue Zürcher Zeitung, kansainvälinen painos, nro 196, 25.8.1995, s. 46).

yritykset ovat muilla markkinoilla. Samoin tocta on, että jalkapallosarjan taloudellinen menestys edellyttää myös, että siinä pelaavien seurojen välillä on jonkinlainen tasapaino. Jos jokin seura hallitsee mielin määrin tiettyä jalkapallosarjaa, aiheutuu tästä kokemuksen mukaan mielenkiinnon väheneminen.

Jos jokainen seura saisi rahoittaa urheilutoimintansa ainoastaan niillä tuloilla, jotka se saa pääsylippujen myynnistä, radion ja television kanssa tehtävistä sopimuksista ja muista lähteistä (kuten esim. mainoksista, jäsenmaksuista ja yksityisten tukijoiden antamasta tuesta), seurojen välinen tasapaino vaarantuisi hyvin nopeasti. FC Bayern Münchenin tai FC Barcelonan kaltaiset suurseurat ovat hyvin vetovoimaisia, mikä näkyy erittäin suurissa katsojaluvuissa. Tämän vuoksi nämä seurat kiinnostavat myös hyvin paljon televisioyhtiöitä ja mainostajia. Näin saamiensa tulojen avulla kyseiset seurat voivat hankkia parhaat pelaajat ja vahvistaa näin entisestään sekä urheilullista että taloudellista menestystään. Pienempien seurojen kehitys on sitä vastoin päinvastainen. Jos joukkue ei ole vetovoimainen, sen tulot vähenevät vastaavasti tästä syystä, ja tämä vähentää puolestaan mahdollisuuksia vahvistaa joukkuetta.

Bosman on tosin viitannut siihen, että on myös esitetty, että vaadittava tasapaino syntyy tavallaan automaattisesti, koska edellä mainittujen syiden vuoksi mikään seura ei halua olla täysin ylivoimainen sarjassaan. Kokemus osoittaa kuitenkin, että seurojen johto ei aina ajattele näin, vaan johdon vaikuttimet ovat toisinaan muita kuin pelkästään urheilullisia tai taloudellisia. Siksi mielestäni on täysin välttämätöntä huolehtia tietyillä toimenpiteillä siitä, että seurojen välillä säilyy tietynlainen tasapaino. Yksi näistä mahdollisista keinoista on nykyään sovellettava siirtokorvausjärjestelmä. Toinen vaihtoehto on jakaa uudelleen osa seurojen tuloista.

228. Bosman on esittänyt useita taloustieteellisiä tutkimuksia, joista ilmenee, että tulojen jakaminen on sovelias keino edistää halutunlaisen tasapainon saavuttamista. [298] Tällaisen järjestelmän konkreettinen sisältö riippuu tietysti kyseisen sarjan erityispiirteistä ja muista seikoista. Erityisesti lienee selvää, että tällainen tulojen jakaminen on ainoastaan silloin järkevää ja asianmukaista, kun ainoastaan pieni *osa* tuloista jaetaan. Jos nimittäin muille seuroille jaettaisiin esimerkiksi puolet tuloista tai vielä tätäkin enemmän, tämä vähentäisi suuresti kulloisenkin seuran kiihoketta menestyä. [299]

298 — Ks. esim. Stefan Késenne, *De economie van de sport. Een overzichtsbijdrage*, Economisch en Sociaal Tijdschrift 1993, s. 359, 376.

299 — J. Cairns, N. Jennett ja P. J. Sloane, *The Economics of Professional Team Sports: A Survey of Theory and Evidence*, [1986] Journal of Economic Studies, s. 3; nämä kirjoittajat ovat (viitaten professori Nolliin) sitä mieltä, että seuraava ratkaisu olisi mielekäs: kotijoukkue saa 50 prosenttia ja vierasjoukkue 25 prosenttia tuloista. Jäljelle jäänyt 25 prosenttia siirretään liitolle, joka jakaa tämän summan kaikille muille sarjassa pelaaville joukkueille. Tässä yhteydessä ovat kiinnostavia myös professori R. Nollin toteamukset, jotka hän esitti heinäkuussa 1992 asiassa *McNeil v. NFL* District Court of Minnesotassa (4th Division) ja joista Bosman on esittänyt tässä asiassa pöytäkirjanotteen. Nollin esittämän mukaan kyseisenä aikana Yhdysvalloissa jaettiin 60 prosenttia amerikkalaisessa jalkapalloilussa saaduista tuloista (ja siten enemmän kuin missään muussa urheilulajissa). Nollin mukaan tämä osuus oli liian suuri, koska se vähensi kiihoketta menestyä (ks. em. teos, palstanumerosta 2654 eteenpäin).

229. URBSFA ja UEFA eivät ole kiistäneet sitä, että tällainen vaihtoehto on todella toteutettavissa ja että sen avulla voidaan edistää seurojen välisen urheilullisen ja taloudellisen tasapainon saavuttamista. Jos en täysin erehdy, ne eivät ole edes yrittäneet esittää vastaväitteitä Bosmanin tässä yhteydessä esittämille perusteluille.

230. Tämä ei vaikuta miltään sattumalta. Liitot tuskin pystyvät kiistämään sitä, että tällainen järjestelmä on *tarkoituksen- ja kohtuudenmukainen*. Paras osoitus tästä on se, että ammattijalkapalloilussa käytetään jo nykyisin tällaisia järjestelmiä. Esimerkiksi Saksan cupissa ottelun osapuolet jakavat tietojeni mukaan keskenään puoliksi ne tulot, jotka jäävät jäljelle sen jälkeen, kun Saksan jalkapalloliitolle on siirretty sille kuuluva osuus. Saksan jalkapalloliitto jakaa lisäksi tietyn jakokaavan mukaisesti ne tulot, joita saadaan ottelujen televisio- ja radio-oikeuksien myymisestä. [300] Muiden jäsenvaltioiden liitoissa tilanne on luultavasti sama.

Tuloja jaetaan uudelleen myös UEFA:n osalta. UEFA:n vuoden 1990 sääntöjen 18 artiklan mukaan UEFA:lla on oikeus saada osa niistä tuloista, joita saadaan otteluista sen järjestämissä kilpailuissa ja tietyistä maaotteluista. Hyvä esimerkki on URBSFA:n esittämät UEFA-cupin säännöt pelikaudelle 1992/93. Niiden mukaan UEFA saa jokaisesta osaottelusta 4 prosenttia lipunmyynnistä saaduista bruttotuloista ja 10 prosenttia radio- ja televisio-oikeuksien myynnistä saaduista tuloista. Loppuotteluissa UEFA:n osuus on jopa 10 ja 25 prosenttia. [301]

231. Kun näiden sääntöjen tarkoituksena on kattaa UEFA:n menoja ja kun niiden perusteella tuloja jaetaan uudelleen ainoastaan välillisesti — eli UEFA maksaa tiettyjä summia tietyille liitoille ja seuroille [302] —, toisin on ns. *UEFA Champions Leaguen* osalta. UEFA otti käyttöön vuonna 1992 tämän kilpailumuodon, joka tuli entisen Euroopan mestarijoukkueiden cupin tilalle. Bosman on esittänyt UEFA:n asiakirjan, josta ilmenee tämän kilpailun tarkoitus ja organisaatio. Tarkoituksena on tämän asiakirjan mukaan edistää jalkapalloilun etuja. Asiakirjassa viitataan nimenomaisesti siihen, että saatava voitto ei koidu ainoastaan osallistuvien seurojen hyväksi, vaan kaikki liitot saavat siitä osansa.

Pelikauden 1992/93 tilinpäätös selventää tätä. Sen mukaan kilpailuun osallistuneet kahdeksan seuraa saivat itselleen tulot, jotka

300 — Vrt. Saksan jalkapalloliiton *Lizenzspielerstatutin* 3 pykälän 5 kohta.

301 — Ks. näiden sääntöjen 18 ja 21 artikla.

302 — Tässä yhteydessä on mainittava esim. se tuki, jonka UEFA maksaa tietyille Itä-Euroopan ja entisen Neuvostoliiton jalkapalloliitoille, jotta nämä maat voisivat osallistua Euroopan mestaruuskilpailujen karsintaotteluihin.

kertyivät pääsylippujen myynnistä niiden kotiotteluihin. Tämän lisäksi kilpailusta saatiin 70 miljoonan Sveitsin frangin tulot televisio- ja mainosoikeuksien myymisestä. Nämä tulot jaettiin seuraavasti: Osallistuvat seurat saivat 38 miljoonaa frangia (54 prosenttia). Lisäksi 12 miljoonaa frangia (18 prosenttia) jaettiin kaikille niille seuroille, jotka olivat karsiutuneet kolmen UEFA:n järjestämän seurajoukkueiden kilpailun kahdella ensimmäisellä kierroksella. UEFA:n 42:n jäsenliiton kesken jaettiin 5,8 miljoonaa frangia (8 prosenttia). Jäljelle jäänyt 14 miljoonaa frangia (20 prosenttia) siirrettiin UEFA:lle, jonka on sijoitettava varat jalkapalloilun hyväksi, erityisesti juniori- ja naisjalkapalloilun kehittämiseen.

232. Erityisesti esimerkkinä mainittu *Champions League* osoittaa mielestäni yksiselitteisesti, että kyseiset seurat ja liitot ovat tunnustaneet ja periaatteessa hyväksyneet sen mahdollisuuden, että niiden omaa ja jalkapalloilun yhteistä etua edistetään jakamalla uudelleen osa saaduista tuloista. Tiedossani ei siten ole mitään ylitsepääsemätöntä estettä sille, että tämä järjestelmä otetaan käyttöön kansallisella tasolla tai kulloisessakin liitossa. Tämän järjestelmän sisällön asianmukaisella järjestämisellä vältetään se, että kiihoketta menestyä vähennetään sopimattomasti ja että pienemmistä seuroista tulee rikkaiden seurojen "ruokavieraita". Mielestäni tällä ei ole kielteisiä vaikutuksia yksittäisten seurojen omanarvontunteeseen. Vaikka tällaisia vaikutuksia olisikin, ne olisivat ainoastaan psykologisia, eivätkä ne olisi soveliaita sen perustelemiseksi, että henkilöiden vapaata liikkuvuutta voitaisiin edelleen rajoittaa siirtojärjestelmällä.

233. Viimeiseksi on viitattava siihen, että sillä, että osa tuloista jaetaan uudelleen, voidaan saavuttaa asetettu tavoite olennaisesti paremmin kuin nykyisellä siirtojärjestelmällä. Sen avulla kyseiset seurat voivat nimittäin hoitaa talouttaan tukeutuen huomattavasti luotettavampaan taloudelliseen perustaan. Jos seura voi laskea saavansa joka tapauksessa tietyn perussumman, se on seurojen vakavaraisuuden kannalta paljon parempi asia kuin mahdollisuus saada omasta pelaajasta suuri rahasumma. Kuten Bosman on oikein esittänyt, lahjakkaan pelaajan, joka voisi kalliilla hinnalla siirtyä suureen seuraan, löytyminen seuran omista riveistä on usein sattuma. Jalkapalloilun kukoistaminen ei kuitenkaan riipu ainoastaan tällaisen seuran hyvinvoinnista vaan myös siitä, että kaikki muut pienet seurat pysyvät hengissä. Tätä ei kuitenkaan taata tällä hetkellä voimassa olevilla siirtomääräyksillä.

234. Siltä osin kuin siirtomääräyksillä pyritään varmistamaan seurojen välinen taloudellinen ja urheilullinen tasapaino, on siis olemassa ainakin yksi vaihtoehto, jolla voidaan saavuttaa tämä tavoite vähintäänkin yhtä hyvin kuin siirtomääräyksillä ja jolla ei rajoiteta pelaajien vapaata liikkuvuutta. Siirtomääräykset eivät siten ole ehdottomasti tarpeen kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi, ja siksi ne eivät ole *suhteellisuusperiaatteen* mukaisia.

3) Korvaus koulutuskustannuksista

235. Toinen tärkeä peruste, johon kyseiset liitot perustavat sen kantansa, että siirtojärjestelmä on lainmukainen, koskee sitä, että siirtokorvauksilla ainoastaan katetaan pelaajan kouluttamisesta ja kehittämisestä aiheutuneet kustannukset. Myös Italian ja Ranskan hallitukset ovat yhtyneet tähän väitteeseen. Tämä väite liittyy tietysti läheisesti juuri käsiteltyyn ensimmäiseen väitteeseen.

236. Vaikka tämä käsitys toistettiin useasti asian käsittelyn aikana, se ei ole vakuuttava.

237. Siirtokorvauksia ei voida pitää korvauksena mahdollisista koulutuskustannuksista jo siitä yksinkertaisesta syystä, että korvausten suuruus ei määräydy näiden kustannusten vaan pelaajan tulojen mukaisesti. Siksi ei voida vakavasti väittää, että esimerkiksi pelaajasta, jonka seurasiirrosta maksetaan yhden miljoonan ecun siirtokorvaus, olisi aiheutunut entiselle seuralle näin valtavat koulutuskustannukset. Edellä jo kuvailtu amatööripelaajan ammattilaisseuraan siirtymistä koskeva Saksan jalkapalloliiton sääntely on hyvä osoitus siitä, että liittojen esittämä väite on perusteeton. Edellä esitetyn mukaisesti ylimmän sarjatason joukkueen olisi maksettava pelaajasta 100 000 Saksan markan korvaus, kun taas toiseksi ylimmän sarjatason joukkueen olisi maksettava samasta pelaajasta 45 000 Saksan markkaa. [303] Tämä osoittaa, että aivan ilmeisesti siirtokorvauksen suuruus *ei* määräydy koulutuskustannusten perusteella.

Toiseksi sitä käsitystä vastaan, että siirtokorvauksella korvataan aiheutuneet koulutuskustannukset, puhuu myös se, että tällainen korvaus — ja useissa tapauksissa tavattoman suuri korvaus — voidaan vaatia myös silloin, kun täysin koulutettu ammattipelaaja vaihtaa seuraa. Tällaisessa tapauksessa ei voida puhua "koulutuksesta" eikä koulutuksesta aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta. Tähän päätelmään ei vaikuta se, että tällaisissa tapauksissa puhutaan "pelaajan kehittymisestä" maksettavasta korvauksesta (eikä varsinaisesti korvauksesta pelaajan kouluttamisesta). Jokainen järkevästi toimiva seura kehittää varmastikin tarpeellisessa määrin pelaajiaan. Tästä aiheutuvat kustannukset ovat kuitenkin seuran edun mukaisia, ja niistä vastikkeena ovat pelaajan pelisuoritukset. On vaikea ymmärtää, miksi tällaisella seuralla olisi oikeus vaatia siirtokorvausta tällä perusteella. Ranskan ja Espanjan liittojen määräyksissä on siten mielestäni oikein tehty se päätelmä, että — ainakaan tietystä ajankohdasta lähtien — siirtokorvauksia ei enää saada vaatia. [304]

303 — Ks. ed. 29 kohta.
304 — Ks. ed. 31 ja 32 kohta.

238. Viimeisenä on todettava, että on selvää, että jokaisen pelaajan kouluttamisesta aiheutuu kustannuksia. Näiden kustannusten korvaaminen on tällä hetkellä kuitenkin riippuvainen siitä, siirtyykö pelaaja toiseen seuraan vai ei. Myös tämä osoittaa, että asian käsittelyyn osallistuneiden osapuolten väite ei ole perusteltu.

239. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että siirtokorvauksen vaatimista pelaajasta olisi pidettävä aina lainvastaisena. Tietyllä tavalla perusteltuna voidaan käsittääkseni pitää sitä väitettä, että seuran on saatava korvaus pelaajien kouluttamisesta ja että suurten ja rikkaiden seurojen ei pitäisi pystyä korjaamaan satoa näistä ponnisteluista maksamatta siitä mitään. Tämän vuoksi on pohdittava, voitaisiinko hyväksyä sellainen ammattipelaajien siirtojärjestelmä, joka on *asiallisesti perusteltavissa*. Bosman itse on myöntänyt, että mielekkäänä voisi mahdollisesti pitää sellaista siirtojärjestelmää, jota sovelletaan amatööripelaajien siirtoihin ammattilaisseuroihin. Tätä kysymystä ei ole käsiteltävä lähemmin tässä asiassa, joka koskee ainoastaan ammattijalkapalloilijoiden seurasiirtoja. Komissio on sitä vastoin yleisesti esittänyt harkittavaksi, voitaisiinko *kohtuullista* siirtokorvausta pitää perusteltuna.

Tällaisen sääntelyn olisi mielestäni täytettävä kaksi edellytystä. Ensimmäiseksi siirtokorvauksen olisi oltava suuruudeltaan ainoastaan niiden kustannusten suuruinen, joita pelaajan entiselle seuralle (tai entisille seuroille) on aiheutunut hänen kouluttamisestaan. Toiseksi siirtokorvauksen maksaminen tulisi kysymykseen ainoastaan silloin, kun kysymyksessä on ensimmäinen seurasiirto ja entinen seura on kouluttanut pelaajan. Samoin kuin Ranskassa sovellettavassa siirtojärjestelmässä siirtokorvauksen suuruutta pitäisi sitä paitsi pienentää suhteellisesti jokaisesta vuodesta, jonka pelaaja on kouluttamisensa jälkeen pelannut seurassa, koska pelaajan kouluttaneella seuralla on ollut mahdollisuus tänä aikana jo hyötyä kyseisen pelaajan kouluttamiseen sijoittamastaan rahasta.

Tässä käsiteltävät siirtomääräykset eivät täytä näitä edellytyksiä, tai ne täyttävät nämä edellytykset vain osittain. Lisäksi on otettava huomioon, että myös tällaisia siirtomääräyksiä vastaan voidaan esittää se Bosmanin vastaväite, jonka mukaan siirtomääräyksillä tavoiteltu päämäärä voidaan tällöinkin saavuttaa järjestelmällä, jossa osa tuloista jaetaan uudelleen, ilman että tämän tavoitteen saavuttamiseksi olisi rajoitettava pelaajan oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen. Jalkapalloliitot eivät ole esittäneet mitään sellaista, jolla voitaisiin kumota tämä vastaväite. Lisäksi on todettava, että edellä jo lainatussa Saksan jalkapalloliiton sääntelyssä, joka koskee amatööripelaajien siirtymistä ammattilaisseuroihin, on luultavasti käytetty perustana samankaltaisia syitä, kun niissä on määrätty erisuuruisia kiinteitä korvaussummia.

4) Muut perustelut

240. Juuri käsiteltyjen perusteluiden lisäksi on esitetty myös useita muita väitteitä, joilla pyritään perustelemaan siirtomääräyksiä; käsittelen seuraavaksi näitä väitteitä.

241. UEFA on väittänyt, että saamiensa siirtokorvausten ansiosta seurat voivat etsiä uusia kykyjä tai että siirtokorvausten saaminen jopa kannustaa seuroja tähän. Tätä toimintaa on sen mukaan pidettävä elintärkeänä jalkapalloilulle. Vaikka näin olisikin, en voi ymmärtää, miksi tämän kannalta olisi välttämätöntä, että pelaajasiirroista olisi maksettava korvaus. Myös useaan kertaan jo mainitussa tulojen jakamista koskevassa järjestelmässä seurat saisivat tarpeeksi varoja nuorten kykyjen etsimiseen ja kouluttamiseen. Tällainen jakojärjestelmä voitaisiin tehdä sellaiseksi, että kiihoke etsiä uusia kykyjä ja kouluttaa hyvin pelaajia säilyisi. [305]

242. En pidä vakuuttavana myöskään sitä UEFA:n esittämää väitettä, jonka mukaan saamiensa siirtokorvausten ansiosta seurat voivat hankkia henkilökuntaa, jolla tarkoitetaan mahdollisesti myös muita henkilöitä kuin pelaajia. Kuten olen jo osoittanut, seurat voivat rahoittaa toimintaansa myös sellaisilla keinoilla, joilla ei rajoiteta pelaajien vapaata liikkuvuutta.

243. Lähemmin ei tarvitse tarkastella sitä väitettä, jonka mukaan siirtokorvausten vaatiminen on sallittava sen vuoksi, että niillä katetaan ne seurojen kustannukset, joita niille aiheutuu niiden hankkiessa itselleen pelaajia. Tätä väitettä on pidettävä samanlaisena kehäpäätelmänä kuin sitä, että siirtokorvauksella on tarkoitus korvata se tappio, joka seuralle aiheutuu kyseisen pelaajan lähtemisestä seurasta. Tällainen väite perustuu nimittäin siihen, että pelaajaa voitaisiin pitää tietynlaisena tavarana, jonka korvaamiselle toisella voidaan määrittää hinta. Tällainen lähestymistapa voi vastata nykyistä tilannetta sellaisena, jollainen se on siirtomääräysten vuoksi, ja jossa puhutaan yleisesti pelaajien "ostamisesta" ja "myymisestä". Tämä ei kuitenkaan muuta miksikään sitä tosiseikkaa, että tällaisella lähestymistavalla ei ole oikeudellista perustaa ja että sitä on pidettävä henkilöiden vapaan liikkuvuuden vastaisena.

244. Bosman on arvellut, että siirtomääräyksillä on tarkoitus säilyttää maksetut korvaukset seurojen tuloina. Hänen mukaansa siirtomääräysten poistamisesta seuraisi nimittäin se, että pelaajien tulot nousisivat yleisesti. Tämä väite ei ole täysin perusteeton. Jos siirtomääräyksillä olisi todellisuudessa tarkoitus saavuttaa — muun ohella — tämä (taloudellinen) tavoite, tällä tavoitteella ei kuitenkaan

305 — Järjestelmän voisi kuvitella olevan esimerkiksi sellainen, että jaettaessa tuloja seuroille otettaisiin huomioon se, kuinka monta tämän seuran pelaajaa on palkattu suurseuroihin tai ylempien sarjatasojen joukkueisiin.

voitaisi perustella henkilöiden vapaan liikkuvuuden rajoittamista, koska oikeudellisesti suojattavana seurojen intressinä ei voitaisi pitää sitä, että seurat saisivat maksaa pelaajille pienempiä palkkoja kuin sellaisia, mitä niiden olisi maksettava normaaleissa oloissa ja ilman siirtokorvausten soveltamista, eikä tällaista intressiä olisi suojeltava pelaajien vahingoksi.

245. URBSFA on väittänyt, että nykyisillä siirtomääräyksillä on tarkoitus taata jalkapallourheilun *taso* ja edistää urheilutoimintaa ja urheiluhenkeä. Tällaiset väitteet näyttävät koskevan lähinnä amatöörijalkapalloilua, jota — toistaakseni tämän jälleen kerran — nyt käsiteltävänä oleva asia ei koske. En voi myöskään ymmärtää, miten siirtomääräyksillä voitaisiin saavuttaa nämä erittäin yleisesti muotoillut tavoitteet. Epäilen myös vahvasti, voiko sellainen järjestelmä, jossa pelaajaa pidetään tavarana, edistää urheiluhenkeä.

246. Painavampi on se vastaväite, että näiden määräysten soveltamisen jatkaminen on tarpeen jalkapalloilun maailmanlaajuisen organisaation ylläpitämiseksi. Kysymyksellä siitä, ovatko nämä määräykset yhteisön oikeuden mukaisia, on merkitystä vain siltä osin, kuin asia koskee jalkapalloliittoja yhteisön alueella. Siksi on selvää, että käsiteltävänä olevassa asiassa annettava tuomio koskee vain näitä liittoja. Jos yhteisöjen tuomioistuin antaa ratkaisun ehdotukseni mukaisesti, yhteisön alueella ei enää voida vaatia siirtokorvauksia silloin, kun sellainen ammattijalkapalloilija, jonka sopimus on päättynyt ja joka on yhteisön jäsenvaltion kansalainen, siirtyy toisessa jäsenvaltiossa toimivaan seuraan. Kolmansien maiden liitot voivat siten edelleen vapaasti soveltaa tällaisia määräyksiä. Tämä johtaisi siihen, että yhteisön alueella toimivan seuran, joka haluaa palkata pelaajan, joka on tähän asti pelannut kolmannessa maassa toimivassa seurassa, olisi edelleen maksettava siirtokorvaus — ja tällainen velvollisuus koskee myös sitä tilannetta, että tämä pelaaja on jonkin yhteisön jäsenvaltion kansalainen. Tästä voisi hyvinkin aiheutua vaikeuksia.

Näitä vaikeuksia ei kuitenkaan saa liioitella. Esimerkiksi Ranskan (ja tietyssä määrin Espanjan) esimerkki osoittaa, että siirtokorvausjärjestelmästä voidaan pitkälti luopua jo nykyään jäsenvaltion sisällä, vaikka tätä järjestelmää sovellettaisiinkin edelleen suhteessa muihin maihin. Mikään ei siten estä käsittelemästä yhteisöä kokonaisuutena, jonka sisällä on luovuttava siirtokorvauksista, kun taas korvaukset säilytetään pelaajien siirtyessä kolmansiin maihin tai kolmansista maista. Tämä vastaa mielestäni myös täysin sisämarkkinoiden *logiikkaa*.

247. Viimeiseksi on käsiteltävä vielä sitä olettamusta, että voimassa olevien siirtomääräysten poistaminen johtaa dramaattisiin muutoksiin jalkapalloilussa tai jopa tietynlaisiin pakkolunastuksiin.[306] Esittämäni

306 — Vrt. esim. Jean-Paul Lacomble, *De quelques problèmes de cohabitation entre le monde sportif et le monde civil*, Journal des tribunaux de travail 1992, s. 461, 463 ("une véritable expropriation").

käsityksen hyväksyminen merkitsisi varmasti sitä, että ammattijalkapalloilun organisaatiota yhteisössä olisi muutettava suuresti. Keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä tästä ei kuitenkaan aiheudu mitään ylitsepääsemättömiä vaikeuksia. Kuten esimerkiksi UEFA:n kehittämä *Champions League* osoittaa, jalkapalloliitot pystyvät selvästi toteuttamaan sellaiset toimenpiteet, jotka ovat tarpeen jalkapalloilun hyvinvoinnin vuoksi. Lyhyellä aikavälillä siirtokorvausjärjestelmän poistamisesta aiheutuu varmasti joitakin ongelmia erityisesti sellaisille seuroille, jotka ovat äskettäin sijoittaneet rahojaan siirtokorvauksiin. Pakkolunastuksista ei kuitenkaan voi olla kysymys. Se, joka käsittelee pelaajaa rahanarvoisena tavarana, jonka arvo kirjataan mahdollisesti jopa taseeseen, tekee näin omalla vastuullaan. Tämän lisäksi on huomattava, että siirtokorvausjärjestelmän poistamisesta aiheutuu samalla seuralle etuja, koska tämän vuoksi seuralla on mahdollisuus hankkia uusia pelaajia ilman velvollisuutta maksaa siirtokorvausta. Sellaisten seurojen osalta, jotka ovat äskettäin "hankkineet" uusia pelaajia, on todettava, että pelaajan kanssa tehty sopimus on voimassa tietyn ajanjakson, jonka aikana pelaaja voi lähteä seurasta vain sen suostumuksella. Siirtokorvausjärjestelmän poistamisella on siten vaikutuksia näihin seuroihin vasta sitten, kun tämä ajanjakso on kulunut.

5) Yhteenveto

248. Kaikesta edellä esitetystä seuraa mielestäni, että tähän asti sovellettuja siirtomääräyksiä ei voida perustella yleistä etua koskevilla syillä. Ne lailliset tavoitteet, joihin niillä pyritään, voidaan saavuttaa myös muilla keinoilla, joilla rajoitetaan vähemmän pelaajan oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen tai ei rajoiteta sitä ollenkaan. Siirtokorvaukset eivät siten ole välttämättömiä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Tärkein näistä keinoista on se, että osa seurojen saamista tuloista jaetaan seurojen kesken. Kyseiset liitot ja seurat soveltavat tätä menetelmää jo nykyään tietyillä aloilla. Kysymyksessä ei siten ole minkäänlainen hypoteettinen tai todelliselle elämälle vieras vaihtoehto, jonka käyttöönottoon jalkapallourheilu pakotetaan ulkoapäin. Liitot ja seurat saavat lisäksi itse päättää, minkä järjestelmän ne ottavat käyttöön nykyisten siirtomääräysten mukaisen siirtokorvausjärjestelmän sijasta. Ainoa yhteisön oikeudessa asetettu edellytys on se, että tältä osin on aina taattava EY:n perustamissopimuksen 48 artiklalla suojattu pelaajien oikeus vapaaseen liikkuvuuteen.

249. Cour d'appel de Liègen siihen kysymykseen, joka koskee siirtomääräyksiä, on siten vastattava 48 artiklan osalta niin, että tämän artiklan vastaisena on pidettävä sitä, että sellaisen ammattijalkapalloilijan, jonka sopimus entisen seuransa kanssa on päättynyt, siirtyessä uuteen seuraan tämän uuden seuran on maksettava entiselle seuralle siirtokorvaus.

250. Tämä päätelmä ei vastaa ainoastaan Bosmanin esittämää käsitystä. Myös komissio on esittänyt näin asian suullisessa käsittelyssä.

251. Erityisen merkittävää on mielestäni kuitenkin se, että myös yksi jäsenvaltio — nimittäin Tanskan kuningaskunta — on ollut tällä kannalla. Tämä osoittaa, että siirtojärjestelmän ylläpitäminen ei ole jäsenvaltioiden yhteisen edun mukaista.

252. Tässä esitetty käsitys on myös sopusoinnussa sen näkemyksen kanssa, jota Euroopan parlamentti on jo kauan puolustanut. Tämän osalta viittaan ainoastaan oikeusasioita ja kansalaisten oikeuksia käsittelevän parlamentin valiokunnan 1.3.1989 antamaan muistioon ammattijalkapalloilijoiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisössä [307], kulttuuri-, nuoriso- ja koulutusasioita sekä tiedotusvälineitä käsittelevän parlamentin valiokunnan 27.4.1994 antamaan muistioon "Euroopan yhteisö ja urheilu" [308] ja Euroopan parlamentin tältä pohjalta 11.4.1989 [309] ja 21.11.1991 [310] antamiin päätöslauselmiin.

V — *Perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan tulkinta*

1. *Suhde perustamissopimuksen 48 artiklaan*

253. Komissio on esittänyt kirjallisissa huomautuksissaan, että siirtomääräysten osalta voitaisiin soveltaa ainoastaan EY:n perustamissopimuksen kilpailusääntöjä eikä sen sijaan 48 artiklaa. Komissio muutti kuitenkin perustellusti kantaansa asian suullisessa käsittelyssä. Ei voida löytää mitään syytä sille, miksi käsiteltävänä oleviin siirtomääräyksiin ei voitaisi soveltaa samanaikaisesti 48 artiklaa ja EY:n kilpailusääntöjä. [311] EY:n perustamissopimuksen eri kohdissa on määritelty sen määräysten soveltamisalojen keskinäinen suhde. [312] Kuitenkin 48 artiklan sekä 85 ja 86 artiklan suhteesta ei ole määrätty perustamissopimuksessa, joten periaatteessa sekä 48 artiklaa että 85 ja 86 artiklaa voidaan soveltaa samaan tosiseikastoon.

2. *Perustamissopimuksen 85 artiklan soveltaminen*

a) Yritykset ja yritysten yhteenliittymät

254. Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohta koskee yritysten välisiä sopimuksia, yritysten yhteenliittymien päätöksiä ja yritysten yhdenmukaistettuja menettelytapoja. Tämän vuoksi ensimmäiseksi on tutkittava, ovatko jalkapalloseurat — ja mahdollisesti jalkapalloliitot — tässä artiklassa tarkoitettuja *yrityksiä* ja jalkapalloliitot vastaavasti *yritysten yhteenliittymiä*.

255. Yrityksen käsitteellä, jota ei ole määritelty EY:n perustamissopimuksessa, on sama

307 — Euroopan parlamentin asiakirja PE 127.478/lopullinen versio.

308 — Euroopan parlamentin asiakirja PE 206.671/A/lopullinen versio.

309 — EYVL C 120, s. 33.

310 — EYVL C 326, s. 208.

311 — Ks. kuitenkin 85 ja 86 artiklan sovellettavuudesta 271 kohta.

312 — Ks. esim. 42 artikla ja 60 artiklan ensimmäinen kohta.

sisältö sekä 85 että 86 artiklan osalta. [313] Oikeuskäytännön mukaan yrityksen käsitteeseen kuuluvat "kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt riippumatta niiden oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta" [314]. Edellä esitetyn mukaisesti [315] ei voida vakavasti ottaen kiistää sitä, että ammattilaisseurat harjoittavat tällaista taloudellista toimintaa. Perusteltuna ei voida pitää sitä URBSFA:n väitettä, jonka mukaan tämä soveltuu ainoastaan suuriin seuroihin eikä sen sijaan niihin seuroihin, joita tämä oikeudenkäyntiasia koskee, koska näiden seurojen taloudellinen toiminta on vähäistä. Yrityksen koolla ei nimittäin ole tältä osin merkitystä. [316] US Dunkerquen ja RC Liègen toiminta ei eroa luonteeltaan suurten seurojen toiminnasta. Erona on ainoastaan se taloudellinen tulos, jonka kyseiset seurat saavuttavat toiminnassaan. Tällä seikalla ei kuitenkaan ole merkitystä sen suhteen, onko seuroja pidettävä yrityksinä. Tämän vuoksi merkityksettömänä on myös pidettävä sitä Italian hallituksen esittämää väitettä, jonka mukaan jalkapalloseuroilla ei ole tarkoitusta tuottaa voittoa. Vaikka tämä väite pitäisi paikkansa — mitä epäilen vahvasti —, sillä ei olisi merkitystä, koska EY:n kilpailuoikeuden perustana olevan yrityksen käsitteen osalta ei edellytetä sitä, että yrityksellä on tarkoitus tuottaa voittoa. [317]

256. Selvää on myös se, että yksittäisiä jalkapalloliittoja on pidettävä 85 artiklassa tarkoitettuina yritysten yhteenliittyminä. Se seikka, että näihin liittoihin kuuluu ammattilaisseurojen lisäksi myös suuri määrä amatööriseuroja, ei vaikuta tähän päätelmään.

Tämän lisäksi yritysten yhteenliittymiä voidaan myös pitää yrityksinä edellä mainitussa mielessä, jos ne toimivat itse taloudellisesti. [318]

257. Tämä on myös tähänastisen yhteisöjen tuomioistuinten oikeuskäytännön ja komission ratkaisukäytännön mukaista. Komissio tutki 27.10.1992 tekemässään päätöksessä [319] sitä, ovatko tietyt sellaiset menettelytavat 85 artiklan vastaisia, jotka koskivat pääsylippujen myyntiä Italiassa 1990 pidettyihin jalkapalloilun maailmanmestaruuskilpailuihin. Komissio totesi tässä yhteydessä, että muun muassa FIFA ja Italian jalkapalloliitto harjoittavat taloudellista toimintaa, minkä vuoksi niitä oli tältä osin pidettävä yrityksinä. [320] Tämä päätös on tullut tällä välin jo lainvoimaiseksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antoi äskettäin tuomion Skotlannin jalkapalloliiton nostamasta kanteesta. [321] Kanteen kohteena oli 6 päivänä

313 — Yhdistetyt asiat T-68/89, T-77/89 ja T-78/89, SIV ym. v. komissio, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio 10.3.1992 (Kok. 1992, s. II-1403, 358 kohta).

314 — Asia C-41/90, Höfner ja Elser, tuomio 23.4.1991 (Kok. 1991, s. I-1979, 21 kohta); samoin yhdistetyt asiat C-159/91 ja C-160/91, Poucet, tuomio 17.2.1993 (Kok. 1993, s. I-637, 17 kohta).

315 — Ks. ed. 125 kohta sekä 126 ja sitä seuraavat kohdat.

316 — Gleiss/Hirsch (Martin Hirsch ja Thomas O. J. Burkert), *Kommentar zum EG-Kartellrecht*, osa 1, 4. painos, Heidelberg 1993, 85 artiklan 1 kohtaa koskevan osan 26 kohta.

317 — Ks. yhdistetyt asiat 209—215/78 ja 218/78, Van Landewyck, tuomio 29.10. 1980 (Kok. 1980, s. 3125, 88 kohta).

318 — Helmut Schröter teoksessa Groeben/Thiesing/Ehlermann, *Kommentar zum EWG-Vertrag*, 4. painos, Baden-Baden 1991, 85—89 artiklaa koskeva johdanto-osa, 17 kohta.

319 — EYVL L 326, s. 31.

320 — Alaviitteessä 319 mainittu tuomio, 47 ja 53 kohta.

321 — Asia T-46/92, Scottish Football Association v. komissio, tuomio 9.11.1994 (Kok. 1994, s. II-1039).

helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) [322] 11 artiklan perusteella tehty komission päätös. Tämän säännöksen perusteella komissio voi vaatia tietoja yrityksiltä ja yritysten yhteenliittymiltä. Skotlannin jalkapalloliitto esitti tiettyjä väitteitä komission päätöstä vastaan. Se ei kuitenkaan kiistänyt sitä, että komissio pystyi soveltamaan tätä säännöstä sitä kohtaan. Siksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei käsitellyt tätä kysymystä. Tämä tuomio on tullut lainvoimaiseksi.

b) Yritysten väliset sopimukset tai yritysten yhteenliittymien päätökset

258. Kansalaisuus- ja siirtomääräykset sisältyvät asianomaisten liittojen määräyksiin. Ensi näkemältä voisi olettaa, että käsiteltävänä olevassa asiassa on kysymys yritysten yhteenliittymien päätöksistä. URBSFA on kuitenkin esittänyt tätä koskevan vastaväitteen, jonka mukaan määräykset ovat täysin liittojen jäsenten tahdon mukaisia. Vaikuttaa siten siltä, että URBSFA:n mukaan kysymys on paremminkin seurojen välisistä sopimuksista. Koska 85 artiklaa kuitenkin sovelletaan samalla tavalla molempiin yhteistyön muotoihin, tällä erottelulla ei ole merkitystä. [323]

322 — EYVL 1962, s. 204.

323 — Ks. kuitenkin jäljempänä 278 ja sitä seuraavat kohdat.

259. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kukaan asian käsittelyyn osallistuneista ei ole vakavissaan yrittänyt kiistää sitä käsitystä, että käsiteltävänä olevassa asiassa on kysymys sopimuksista tai päätöksistä, joita on tutkittava 85 artiklan perusteella. Ainoastaan Ranskan hallitus on esittänyt kirjallisissa huomautuksissaan, että siirtomääräykset eivät perustu sopimukseen tai päätökseen. Bosmanin riitauttama henkilöiden vapaan liikkuvuuden rajoitus ei aiheudu siitä, että siirroissa on maksettava siirtokorvaus, vaan siitä, että siirroissa vaaditaan liian suuria korvauksia. Tätä ei kuitenkaan Ranskan hallituksen mukaan voida pitää myöskään yhdenmukaistettuna menettelytapana. Pikemminkin kysymys on ainoastaan tosiseikoista aiheutuvasta seurauksesta ("la conséquence d'une situation de fait").

Minun on tunnustettava, että en pysty seuraamaan tätä päättelyä. Mielestäni on ilmeistä, että siirtomääräykset eivät ole mikään luonnonilmiö, vaan seurat ja liitot ovat luoneet ne.

c) Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

260. Kilpailua rajoittavat sopimukset ja päätökset kuuluvat vain silloin 85 artiklan soveltamisalaan, kun ne voivat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Siten kyseistä artiklaa sovelletaan vain sellaisiin yritysten välisiin järjestelyihin, jotka "voivat vaarantaa jäsenvaltioiden välisen kaupan vapauden siten, että niillä voidaan haitata jäsenvaltioiden välisten yhteismarkkinoiden syntymis-

tä" [324]. Vaikutuksen on lisäksi oltava *tuntuva*. [325] Molemmat edellytykset täyttyvät käsiteltävänä olevassa asiassa. Kansalaisuusmääräysten osalta tämä on itsestään selvää. Lisäksi myös siirtomääräyksillä vaikutetaan huomattavasti jäsenvaltiosta toiseen suuntautuvaan taloudelliseen toimintaan. Esimerkiksi edellä mainitut, Italiaa koskevat luvut osoittavat tämän selvästi. [326] Lisäksi riittävää olisi jo se, että jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikutettaisiin *mahdollisesti* tuntuvasti. [327] Näin on varmasti tässä tapauksessa.

261. Erityisesti UEFA:n tätä näkemystä vastaan esittämät väitteet eivät ole vakuuttavia. Väittäessään, että pelaajasiirrot eivät koske "kauppaa", UEFA ei ota huomioon sitä, että tämä 85 ja 86 artiklaan sisältyvä ilmaus ei koske ainoastaan tavaroiden kauppaa vaan kaikkea jäsenvaltiosta toiseen suuntautuvaa taloudellista toimintaa. [328] Tässä esitettyä käsitystä vastaan ei voida myöskään väittää, että ainoastaan pieni määrä pelaajia siirtyisi ulkomaille. Kuten olen jo todennut, järjestelyllä on vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan jo silloin, kun tämä vaikutus on ainoastaan mahdollisesti huomattava. Lisäksi edellä mainittujen lukujen perusteella on selvää, että näillä määräyksillä on jo nykyään huomattava vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. URBSFA:n viittaus siihen, että Belgian liigassa pelaa jo nykyään huomattava määrä ulkomaalaisia pelaajia, ei ole sen olettaman vastainen, että kyseisillä määräyksillä vaikutetaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Nämä määrät osoittavat mielestäni pikemminkin, että pelaajat ovat huomattavan kiinnostuneita ulkomaille siirtymisestä. Kuten olen jo maininnut, kansalaisuusmääräykset otettiin käyttöön 1960-luvulla eli perustamissopimuksen voimaantulon jälkeen. Olisi vaikea ymmärtää, miksi määräykset otettiin käyttöön ja miksi liitot puolustavat niitä niin kiivaasti käsiteltävänä olevassa asiassa, jos niillä ei todellisuudessa olisi mitään mainittavaa vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Sekä kansalaisuus- että siirtomääräykset ovat sellaisia, että niillä voidaan estää pelaajien tällaisten aikomusten toteutuminen.

d) Kilpailun rajoittaminen

262. Mielestäni on ilman muuta selvää, että tässä käsiteltävillä määräyksillä on 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kilpailua rajoittava vaikutus. *Kansalaisuusmääräyksillä* rajoitetaan yksittäisten seurojen mahdollisuuksia kilpailla keskenään palkkaamalla uusia pelaajia. Tätä on pidettävä näiden seurojen välisen kilpailun rajoituksena. [329] Komissio on viitannut perustellusti siihen, että nämä mää-

324 — Asia 22/78, Hugin, tuomio 31.5.1979 (Kok. 1979, s. 1869, 17 kohta).

325 — Ks. asia 28/77, Tepea, tuomio 20.6.1978 (Kok. 1978, s. 1391, 46 ja 47 kohta).

326 — Ks. 57 kohta.

327 — Asia 19/77, Miller, tuomio 1.2.1978 (Kok. 1978, s. 131, 14 ja 15 kohta).

328 — Ks. esim. asia 172/80, Züchner v. Bayerische Vereinsbank, tuomio 14.7.1981 (Kok. 1981, s. 2021, 18 kohta). Lisäviitteistä ks. Richard Whish, *Competition Law*, 3. painos, London, Edinburgh 1993, s. 220—221.

329 — Näin esim. Alessandra Giardini, alaviitteessä 119 mainittu artikkeli, s. 452; Guido Vidiri, *La circolazione dei calciatori professionisti negli stati comunitari ed il trattato istitutivo della CEE*, Il rapporto di lavoro sportivo, Rimini 1989, s. 41, 52; Ruiz-Navarro Pinar, alaviitteessä 135 mainittu artikkeli, s. 181.

räykset johtavat 85 artiklan 1 kohdan c alakohdassa mainittuun "hankintalähteiden" jakamiseen. Tämä koskee myös *siirtomääräyksiä*. Kuten komissio on esittänyt, näillä määräyksillä asetetaan tarjonnan ja kysynnän määräämän tavallisen järjestelmän sijaan yhtenäinen mekanismi, mikä johtaa siihen, että vallitseva kilpailutilanne säilytetään ja seuroilta poistetaan mahdollisuus käyttää hyödyksi niitä mahdollisuuksia pelaajien palkkaamiseen, joita niillä on tavallisessa kilpailutilanteessa. Jos velvollisuutta siirtokorvauksien maksamiseen ei olisi, pelaaja voisi sopimuksensa päätyttyä siirtyä vapaasti ja etsiä seuran, joka tarjoaa hänelle parhaat työsuhteen ehdot. Siirtokorvaus voitaisiin vaatia ainoastaan silloin, kun pelaaja ja seura ovat etukäteen sopineet tästä. Nykyinen siirtojärjestelmä johtaa puolestaan siihen, että pelaaja on riippuvainen entisestä seurastaan myös sopimuksensa päättymisen jälkeen. Koska pelaajasiirto on mahdollinen ainoastaan siirtokorvausta vastaan, tämän järjestelmän kätkettynä piirteenä on vallitsevan kilpailutilanteen säilyttäminen. Velvollisuudella maksaa siirtokorvaus ei siten ole kilpailuun sitä "neutraalia vaikutusta", jonka UEFA väittää sillä olevan. Siten myös siirtomääräyksillä rajoitetaan kilpailua. [330] Myös Tanskan hallituksen asiamies on ollut tätä mieltä asian suullisessa käsittelyssä.

Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisen edellytykset täyttyvät, kun kyseisellä yritysten välisellä järjestelyllä on kilpailua rajoittava tarkoitus tai kun järjestelyllä on tällainen vaikutus. Käsiteltävänä olevassa asiassa on selvää, että kyseisillä määräyksillä ei ainoastaan ole kilpailua rajoittava vaikutus, vaan liittojen ja seurojen tarkoituksena on myös ollut rajoittaa kilpailua.

263. Kilpailulla, jota näillä määräyksillä rajoitetaan, tarkoitetaan seurojen välistä kilpailua. Bosman on tosin todennut, että kyseisillä määräyksillä rajoitetaan samalla pelaajien vapautta ja pidetään hänen mukaansa pelaajien tulot alemmalla tasolla, kuin mitä ne olisivat ilman näitä määräyksiä. Tätä näkemystä vastaan on kuitenkin esitetty, että pelaajaa itseään ei voida pitää EY:n kilpailuoikeudessa tarkoitettuna yrityksenä. Ei tosin ole poissuljettua, että myös yksittäisiä henkilöitä voitaisiin pitää yrityksinä, jos he tarjoavat palveluja vastiketta vastaan. [331] Kuten olen jo todennut, tätä perustellumpaa lienee kuitenkin se, että ammattijalkapalloilijoiden katsotaan olevan työntekijöitä eikä palvelujen tarjoajia. [332] Epäilen siksi vahvasti, onko Bosmanin esittämillä seikoilla ollenkaan merkitystä tutkittaessa sitä, ovatko 85 artiklan 1 kohdan soveltamisen edellytykset täyttyneet.

Tämä koskee myös Bosmanin väitettä siitä, että siirtomääräyksillä rajoitetaan markkinoille pääsyä, minkä vuoksi niitä on pidet-

330 — Näin myös Zäch, alaviitteessä 152 mainittu artikkeli, s. 852; kyseinen kirjoittaja luonnehtii siirtomääräyksiä 85 artiklan 1 kohdan c alakohdan kannalta "tavanomaisiksi yritysten välisiksi järjestelyiksi".

331 — Ks. esim. Lennart Ritter, Francis Rawlinson ja W. David Braun, *EEC Competition Law*, Deventer, Boston 1991, s. 32; Gleiss/Hirsch, alaviitteessä 316 mainittu teos, 85 artiklan 1 kohtaa koskevan osan 23 kohta.

332 — Ks. ed. 134 ja 201 kohta.

tävä kilpailunrajoituksina. Näillä määräyksillä luotu este on nimittäin pelkästään taloudellinen. Se, jolla on tarpeeksi rahaa, voi siksi tehdä heikosta tai merkityksettömästä joukkueesta huippujoukkueen. Tästä on muutamia esimerkkejä. Siksi on kyseenalaista, onko tällä seikalla merkitystä sen suhteen, onko kysymyksessä kilpailunrajoitus.

264. Tässä esitettyä käsitystä vastaan on asiassa esitetty lähinnä kolmenlaisia epäilyksiä. Nämä epäilykset koskevat ensinnäkin sitä, voidaanko siirtomääräyksillä ylipäätänsä rajoittaa kilpailua, koska ne koskevat kaikkia seuroja ja koska ne ovat tämän vuoksi kilpailun kannalta neutraali tekijä. Tähän olen juuri ottanut kantaa. Olennaisesti painavampia ovat kaksi muuta väitettä. On esitetty, että kyseisillä rajoituksilla edistetään pohjimmiltaan kilpailua, minkä vuoksi ne ovat sopusoinnussa 85 artiklan 1 kohdan kanssa. Lisäksi on väitetty, että kyseinen asia kuuluu työoikeuden alaan, johon 85 artiklaa ei lainkaan voida soveltaa.

265. Näistä kahdesta väitteestä ensimmäisen osalta on vaikea kieltää sitä, että sen perustana oleva ajatus on periaatteessa oikea. Jos määräys, joka ensi näkemältä näyttää rajoittavan kilpailua, on välttämätön, jotta kilpailu olisi ylipäätään mahdollista, on tosiaankin lähdettävä siitä, että kyseinen määräys ei ole ristiriidassa 85 artiklan 1 kohdan kanssa. Ei olisi kovin vakuuttavaa, jos tämä perustelu katsottaisiin vääräksi sen perusteella, että kyseisestä kiellosta voidaan poiketa 85 artiklan *3 kohdan* perusteella.

266. UEFA ja Italian hallitus ovat maininneet tässä yhteydessä *rule of reason* -käsitteen. Tämän käsitteen taustalla on Yhdysvaltain kilpailuoikeudessa kehitetty oppi. Yhdysvaltojen kilpailuoikeuden keskeisenä osana on *Sherman Act*in 1 Sectionissa säädetty yleinen kilpailua rajoittavien järjestelyjen kielto. [333] Toisin kuin 85 artiklan osalta Yhdysvaltain oikeudessa ei tunneta sitä mahdollisuutta, että kyseisestä kiellosta myönnetään poikkeuslupia viranomaisen päätöksellä. Koska muodollisesti tarkasteltuna jokainen sopimus rajoittaa periaatteessa kilpailua, käytännössä ongelmaksi muodostui sen ratkaiseminen, mihin sopimuksiin kyseinen säännös soveltuu. Oikeuskäytännössä kehitettiin jaottelu sellaisiin yritysten välisiin järjestelyihin, joihin sovelletaan ilman muuta ("per se") tätä säännöstä, ja muihin järjestelyihin. Jälkimmäisten osalta tuomioistuimien on noudatettava niin sanottua *rule of reason* -sääntöä, jonka mukaan niiden on erityisesti vertailtava tietyn järjestelyn kilpailua rajoittavia ja kilpailua edistäviä osatekijöitä keskenään. [334]

333 — 15 USCA 1 §. Kyseisessä säännöksessä säädetään seuraavaa: "Every contract, combination in the form of trust or otherwise, or conspiracy in restraint of trade or commerce — — is hereby declared to be illegal".

334 — Ks. esim. Whish, alaviitteessä 328 mainittu teos, s. 19—20, joissa on muita viittauksia muuhun tätä koskevaan oikeuskirjallisuuteen.

267. Useasti on esitetty, että myös EY:n kilpailuoikeudessa olisi sovellettava tällaista *rule of reason*ia. [335] Tätä vastaan on kuitenkin perustellusti esitetty, että tätä Yhdysvaltain oikeuteen sisältyvää oppia ei voida siirtää yhteisön oikeuteen näiden kahden oikeusjärjestyksen välisten erojen vuoksi. [336] Oikeuskäytännössä ei siten ole vielä tähän mennessä hyväksytty tätä oppia. Viime vuonna antamassaan tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi nimenomaisesti, että yhteisön oikeudessa ei ole 85 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon *per se* -loukkauksia, joiden osalta ei voitaisi antaa poikkeuslupaa 85 artiklan 3 kohdan mukaisesti. [337] Muutamassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tämän vuoden huhtikuussa ns. betoniteräsverkkotapauksessa antamissa tuomioissa jätettiin auki se, voidaanko yhteisön oikeudessa soveltaa *rule of reason*ia, koska kyseisiä kilpailunrajoituksia olisi tällöin ollut pidettävä ilman muuta *per se* -loukkauksina. [338]

268. Oikeuskäytännöstä ilmenee kuitenkin samalla myös se, että yhteisöjen tuomioistuin ei suinkaan pidä 85 artiklan 1 kohtaa tulkitessaan lähtökohtana muodollista kilpailunrajoituksen käsitettä, vaan se punnitsee erilaisia seikkoja. Siten se ei pidä tässä määräyksenä tarkoitettuina kilpailunrajoituksina sellaisia sopimuslausekkeita, jotka ovat tietyn, sinänsä täysin sallitun sopimuksen toteuttamisen kannalta objektiivisesti tarpeellisia. Tämä koskee esimerkiksi yrityksen luovutustapausta koskevia (kohtuullisia) kilpailukieltoja. [339] Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin katsoo kilpailunrajoituksen olevan sopusoinnussa 85 artiklan 1 kohdan kanssa silloin, kun kaikkien yksittäistapausta koskevien seikkojen perusteella voidaan katsoa, että ilman kyseistä rajoitusta kilpailu, jota on suojattava, ei olisi lainkaan mahdollista. [340] Hyvä esimerkki tästä oikeuskäytännöstä on se yhteisöjen tuomioistuimen 15.12.1994 antama tuomio [341], jonka UEFA on maininnut asian suullisessa käsittelyssä. Tässä asiassa oli kysymys kilpailun rajoittamisesta osuuskunnan säännöillä, joissa osuuskunnan jäseniä kiellettiin osallistumasta muihin järjestäytyneen yhteistyön muotoihin, joilla kilpaillaan välittömästi kyseisen osuuskunnan kanssa. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kysymystä siitä, ovatko kyseiset lausekkeet EY:n kilpailuoikeuden vastaisia, ei voida arvioida "abstraktisti", vaan arviointi on riippuvainen yksittäisten lausekkeiden sisällöstä ja "relevanteilla markkinoilla vallitsevista taloudellisista olosuhteista". Yhteisöjen tuomioistuin teki sen päätelmän, että jäsenyys kilpailevassa osuuskunnassa vaikeuttaa osuuskunnan asianmukaista toimintaa ja heikentää sen valtaa vaikuttaa tuottajien kanssa tehtävien sopimusten sisältöön. Kaksinkertaisen jäsenyyden kieltoa ei siten ollut "välttämättä pidettävä 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna kilpailunrajoituksena", ja sillä voitiin jopa "vaikuttaa myönteisesti kilpailuun". [342]

335 — Esimerkkinä voi mainita René Jolietin tunnetun teoksen (*The Rule of Reason in Antitrust Law; American, German and Common Market Laws in Comparative Perspective*, Liège 1967).

336 — Ks. esim. Schröter, alaviitteessä 318 mainittu 85 artiklaa koskeva kirjoitus, 75 kohta; Whish, alaviitteessä 328 mainittu teos, s. 209.

337 — Asia T-17/93, Matra Hachette v. komissio, tuomio 15.7.1994 (Kok. 1994, s. II-595, 85 kohta).

338 — Asia T-147/89, Société métallurgique de Normandie v. komissio, tuomio 6.4.1995 (Kok. 1995, s. II-1057, 90 kohta); asia T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés v. komissio, tuomio 6.4.1995 (Kok. 1995, s. II-1191, 90 kohta).

339 — Ks. asia 42/84, Remia v. komissio, tuomio 11.7.1985 (Kok. 1985, s. 2545, 20 kohta).

340 — Ks. erityisesti asia 56/65, LTM v. Maschinenbau Ulm, tuomio 30.6.1966 (Kok. 1966, s. 281, 304).

341 — Asia C-250/92, DLG, tuomio 15.12.1994 (Kok. 1994, s. I-5641).

342 — Alaviitteessä 341 mainittu tuomio, 31—34 kohta.

269. Tässä juuri kuvatun kaltaiset tapaukset osoittavat, että yhteisöjen tuomioistuin pitää tärkeinä samanlaisia seikkoja, jotka ovat *rule of reason* -opin perustana. Tässä ei ole kuitenkaan ratkaistava sitä, voitaisiinko tämän vuoksi katsoa, että oikeuskäytännössä on tiettyjä merkkejä siitä, että tämän opin kaltaisia periaatteita noudatetaan myös yhteisön oikeudessa. [343] Joka tapauksessa viimeksi mainitusta tuomiosta on luettavissa aivan selvästi myös tämän oikeuskäytännön rajat. Yhteisöjen tuomioistuin totesi nimittäin kyseisessä tuomiossa, että 85 artiklan 1 kohtaa jätetään soveltamatta vain sellaisiin kilpailunrajoituksiin, jotka ovat "välttämättömiä" osuuskunnan asianmukaisen toiminnan varmistamiseksi ja sen sopimuksentekovallan säilyttämiseksi. Tämän lisäksi oli varmistettava, etteivät ne seuraamukset, joita oli määrätty osuuskunnan sääntöjen kyseisen määräyksen rikkomisesta, olleet "suhteettomia" ja että säännöissä määritelty jäsenyyden vähimmäiskesto ei ollut "kohtuuton". [344]

Tämä osoittaa, että ainoastaan niihin kilpailunrajoituksiin ei voida soveltaa 85 artiklan 1 kohtaa, jotka ovat *välttämättömiä* niillä tavoitellun laillisen tavoitteen saavuttamiseksi.

että tietyt rajoitukset saattavat olla tarpeellisia tämän alan asianmukaisen toiminnan varmistamiseksi. Käsiteltävänä olevassa asiassa ei kuitenkaan ole osoitettu, että juuri kysymyksessä olevat kansalaisuus- ja siirtomääräykset olisivat tämän tavoitteen kannalta tarpeen ja välttämättömiä. Näiden määräysten myönteisiä vaikutuksia voidaan siksi tutkia vain 85 artiklan 3 kohdan perusteella.

Siirtomääräysten osalta olen jo todennut tutkiessani asiaa 48 artiklan perusteella, miksi nämä määräykset eivät ole välttämättömiä niillä tavoitellun tavoitteen saavuttamiseksi, siltä osin kuin tätä tavoitetta on pidettävä laillisena. Määräyksille on löydettävissä vaihtoehtoja, joista yksi on tulojen osan jakaminen ja joita käyttäen kyseiset tavoitteet voidaan saavuttaa vähintäänkin yhtä hyvin. Siksi voin tyytyä ainoastaan viittaamaan edellä esittämääni. [346]

270. Kuten olen jo esittänyt, ammattijalkapalloilun markkinat eroavat muista markkinoista siten, että seurat ovat riippuvaisia toisistaan. [345] Tämän erityispiirteen vuoksi ei voida noin vain hylätä sitä mahdollisuutta,

Sama koskee myös kansalaisuusmääräyksiä. Näiden osalta on jopa vielä edellistä yksinkertaisempaa tehdä se päätelmä, että nämä määräykset eivät ole tarpeen tai välttämättömiä niillä tavoiteltujen tavoitteiden saavuttamiseksi. [347] Myös tämän osalta voin viitata edellä esittämääni.

343 — Näin esim. Bellamy & Child, *Common Market Law of Competition*, toim. Vivien Rose, 4. painos, London 1993, 2-063 kohta.

344 — Alaviitteessä 341 mainittu tuomio, 35 ja 36 kohta.

345 — Ks. ed. 227 kohta.

346 — Ks. ed. 218 ja sitä seuraavat kohdat.

347 — Ks. ed. 137 ja sitä seuraavat kohdat.

271. Viimeinen tässä käsiteltävä vastaväite perustuu siihen, että tässä on kysymys työoikeuden alaan kuuluvasta asiasta. UEFA:n mukaan käsiteltävänä olevaa asiaa on pidettävä "peiteltynä työehtosopimusriitana". UEFA:n mukaan työnantajan ja työntekijän välisiin suhteisiin ei sovelleta kilpailuoikeutta. Tältä osin UEFA viittaa Yhdysvaltojen oikeuteen.

272. Siirtomääräykset koskevat todellakin välittömästi pelaajan ja hänen (entisen tai tulevan) työnantajansa välistä suhdetta. Jos siten työoikeuden alalla ei sovellettaisi kilpailuoikeutta, voitaisiin väittää, että tämä koskee myös siirtomääräyksiä.

Tämä ei näytä koskevan kansalaisuusmääräyksiä. Siksi seuraavassa minun ei tarvitse käsitellä tätä kysymystä niiden osalta.

273. Mielestäni ei ole olemassa sellaista oikeussääntöä, jonka mukaan työsuhteita sääntelevät yritysten väliset järjestelyt eivät kuuluisi yleisesti ottaen ollenkaan EY:n perustamissopimuksen kilpailusääntöjen soveltamisalaan. Tällaista oikeussääntöä ei ole myöskään UEFA:n mainitsemassa Yhdysvaltojen oikeudessa. Tässä ei ole tarpeen esittää tarkemmin ns. *labor exemption*in (työvoimapoikkeus) perusteita ja erityispiirteitä. [348] UEFA:n itsensä esittämistä Yhdysvaltojen tuomioistuimien tuomioista ilmenee, että tämä poikkeus koskee työnantajajärjestöjen ja ammattijärjestöjen välisiä *työehtosopimuksia* ja näiden kannalta tarpeellisia työmarkkinaosapuolten edeltäviä sopimuksia ja muita järjestelyjä. [349] Baseballin vapauttaminen lainsäädännössä kilpailuoikeuden soveltamisesta on selvästi poikkeustapaus, jolla ei ole merkitystä käsiteltävänä olevassa asiassa jo senkään vuoksi, että yhteisön oikeudessa ei ole mitään vastaavaa poikkeussäännöstä jalkapalloilun (tai muunkaan urheilulajin) osalta.

Bosman on vedonnut erityisesti United States Court of Appeals, Eighth Circuitin antamaan tuomioon asiassa *Mackey v. National Football League* [350]. Tämä tuomio koski sellaisia urheiluliiton määräyksiä, jotka muistuttavat suuresti tässä käsiteltäviä siirtomääräyksiä. Kyseinen tuomioistuin katsoi, että kyseisiin määräyksiin ei voitu soveltaa *labour exemption*ia, ja kyseisen tuomioistuimen toteamat ovat muutenkin hyvin samanlaisia

348 — Tarkempien tietojen osalta ks. esim. Gary R. Roberts, *Antitrust Issues in Professional Sports*, Gary A. Uberstine (toim.), Law of Professional and Amateur Sports, osa 2, Deerfield, New York, Rochester 1994. s. 19-1 (erityisesti s. 19-45 ja niitä seuraavat sivut).

349 — Ks. United States Court of Appeals, Second Circuitin 24.1.1995 antama tuomio asiassa *National Basketball Association v. Williams* (45 F. [Federal Reporter] 3d 684), jossa vahvistetaan alemman oikeusasteen tuomioistuimen käsitys siitä, että kilpailuoikeutta ei sovelleta työehtosopimuksia koskeviin neuvotteluihin (collective bargaining negotiations); ks. myös United States Court of Appeals for the District of Columbia Circuitin 21.3.1995 antama tuomio asiassa *Brown v. Pro Football, Inc.* (50 F. 3d 1041), jossa todetaan, että Supreme Courtin oikeuskäytännön mukaan *labor exemption*illa (siltä osin kuin se on "nonstatutory" eli sitä ei ole vahvistettu lainsäädännössä) annetaan *muutamille* työehtosopimuksille ("some union-employer agreements") *rajoitettu* ("limited") poikkeus kilpailusäännöistä.

350 — Tuomio 18.10.1976 (543 F. 2d 606).

kuin minun tässä esittämät näkemykset. Tässä ei tarvitse kuitenkaan tutkia tarkemmin, missä määrin kyseinen tuomio kuvastaa Yhdysvalloissa vallitsevaa oikeudentilaa.

274. Yhdysvaltojen oikeuden perusteella voidaan mielestäni tehdä ainoastaan se yhteisön oikeutta koskeva päätelmä, että joskus voi olla tarpeen poiketa kilpailuoikeudesta sen vuoksi, että työnantajille ja ammattiliitoille taattaisiin niiden itsemääräämisoikeus työehdoista sovittaessa, jos tämä on kyseisen tavoitteen kannalta tarpeen. Vastaavanlainen rajoitus voitaisiin todellakin hyväksyä 85 artiklan soveltamisalan osalta, samoin kuin tiettyjen jäsenvaltioiden oikeudessa [351] on tehty. [352] Tämän rajoituksen soveltamisalan olisi kuitenkin oltava suppea. [353]

275. Käsiteltävänä olevan asian kannalta tällä kysymyksellä ei kuitenkaan ole merkitystä. Kuten komissio on asian suullisessa käsittelyssä perustellusti esittänyt, tässä ei ole kysymys *työehtosopimuksista* vaan yksinkertaisista *horisontaalisista sopimuksista* seurojen välillä. UEFA:n esittämä väite ei voi menestyä jo tämän vuoksi. Ei ole nimittäin mitään syytä, miksi *tällaiset* sopimukset ja päätökset eivät kuuluisi 85 artiklan soveltamisalaan. [354]

276. Kuten olen jo maininnut, Espanjassa siirtomääräykset sisältyvät työehtosopimukseen. Tällaisena sopimuksena on luultavasti pidettävä myös Ranskassa sovellettavaa *Charte de Football Professionnel*ia. [355] Näissä asiakirjoissa säännellään kuitenkin ainoastaan kyseisten liittojen *sisäisiä* seurasiirtoja. Tässä käsiteltävissä siirroissa *toisten jäsenvaltioiden* seuroihin sovelletaan UEFA:n tai FIFA:n määräyksiä, joita ei ole selvästikään pidettävä työehtosopimuksina.

Tämä koskee myös sitä seikkaa, että tiettyjen jäsenvaltioiden lainsäädännössä sallitaan sellaisten määräysten antaminen, joilla tehdään pakolliseksi siirtokorvausten maksaminen. Jos näin ei olisi, olisi ainoastaan viitattava tältä osin siihen, että kyseisessä lainsäädännössä pelkästään *sallitaan* tällaiset määräykset, mutta siinä *ei velvoiteta* seuroja ja liittoja hyväksymään tällaisia määräyksiä.

351 — Saksan oikeuden osalta ks. esim. Hermann-Josef Bunte, Langen/Bunte, *Kommentar zum deutschen und europäischen Kartellrecht*, 7. painos, Neuwied 1994, 1 §:ää koskevan osan 155 kohdasta eteenpäin.

352 — Toisin Weatherill (alaviitteessä 135 mainittu artikkeli, s. 69), joka perustelee kantaansa sillä, että lainsäädännöstä puuttuu vastaava poikkeussäännös.

353 — Ks. Gleiss/Hirsch, alaviitteessä 316 mainittu teos, 85 artiklan 1 kohtaa koskevan osan 20 kohta.

354 — Toisin kuitenkin Zäch (alaviitteessä 152 mainittu artikkeli), joka on perusteluita esittämättä sillä kannalla, että siirtomääräykset koskevat työmarkkinoita, minkä vuoksi 85 artiklaa ei sovelleta niihin.

355 — Ks. ed. 31—32 kohta. Ei luultavasti ole sattumaa, että näissä kahdessa maassa sovellettavat siirtomääräykset ovat pelaajille edullisempia kuin yhteisössä toimivissa muissa liitoissa.

e) Perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohta

277. Tässä ei ole tutkittava sitä, voitaisiinko siirto- ja kansalaisuusmääräysten osalta myöntää 85 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu poikkeuslupa. Ainoastaan komissio voi myöntää tällaisen luvan. Luvan myöntämisen edellytyksenä on vastaavan hakemuksen tekeminen. [356]

278. Täydellisyyden vuoksi voidaan mainita, että siinä tapauksessa, että tällainen hakemus olisi tehty, vaikuttaa teoreettisesti mahdolliselta, että komissio olisi myöntänyt näiden 48 artiklan vastaisten määräysten osalta poikkeuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrätystä kiellosta. Koska tällainen poikkeuslupa ei muuttaisi sitä tosiseikkaa, että määräyksillä rikotaan 48 artiklaa, olisi järkevää, että komissio ottaisi tämän seikan huomioon jo poikkeuslupamenettelyssä. Joka tapauksessa olisi pyrittävä yhtenäiseen lopputulokseen. [357] Tämä tarkoittaisi sitä, että 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeuslupaa ei voitaisi myöntää. [358]

3. Perustamissopimuksen 86 artiklan tulkinta

279. Lopuksi on vielä selvitettävä, ovatko kysymyksessä olevat kansalaisuus- ja siirtomääräykset EY:n perustamissopimuksen 86 artiklan kanssa sopusoinnussa. Kyseisen artiklan mukaan yhteismarkkinoille soveltumatonta ja kiellettyä on "yhden tai useamman yrityksen määräävän aseman väärinkäyttö yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla, jos se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan".

280. Olen jo todennut 85 artiklaa koskevassa ratkaisuehdotuksen osassa, että ammattilaisseuroja voidaan pitää tässä artiklassa tarkoitettuna yrityksenä. Tämä koskee myös jalkapalloliittoja, jos ne harjoittavat taloudellista toimintaa. Olen myös todennut kyseisessä osassa, että kysymyksessä olevilla määräyksillä vaikutetaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. [359]

281. Tärkein vielä selvitettävistä kysymyksistä koskee siten sitä, onko käsiteltävässä tapauksessa kysymys 86 artiklassa tarkoitetusta *määräävästä markkina-asemasta.*

356 — Castellaneta (alaviitteessä 136 mainittu artikkeli, s. 659) viittaa perustellusti siihen, että komission ja UEFA:n välistä vuoden 1991 herrasmiessopimusta, joka koski uusia UEFA:n määräyksiä, ei voida pitää tällaisena 85 artiklan 3 kohdan mukaisena poikkeuslupana. Tällainen poikkeuslupa voidaan myöntää ainoastaan virallisella komission päätöksellä. Tällaista päätöstä ei kuitenkaan ollut tehty, kuten yhteisöjen tuomioistuin totesi Bosmanin nostaman kanteen perusteella (asia C-117/91, Bosman v. komissio, määräys 4.10.1991, Kok. 1991, s. I-4837, 13—15 kohta).

357 — Näin myös Marticke, alaviitteessä 123 mainittu teos, s. 74. Ks. myös Weatherillin kiinnostava esitys, joka on mainittu alaviitteessä 135, s. 88 ja sitä seuraavat sivut.

358 — Näin kansalaisuusmääräysten osalta Giardini, alaviitteessä 119 mainittu artikkeli, s. 455; samoin Peter Karpenstein, *Der Zugang von Ausländern zum Berufsfußball innerhalb der Europäischen Gemeinschaft*, Michael R. Will (toim.), Sportrecht in Europa, Heidelberg 1993, s. 171 (188).

359 — Ks. ed. 255 ja sitä seuraavat kohdat ja 260—261 kohta.

Oikeuskäytännön mukaan tällä käsitteellä tarkoitetaan "yrityksen taloudellista valta-asemaa, jonka perusteella se voi estää todellisen kilpailun relevanteilla markkinoilla, koska se voi toimia huomattavan itsenäisesti suhteessa kilpailijoihinsa, asiakkaihinsa ja lopulta kuluttajiin" [360]. Kuten 86 artiklan sanamuodosta voidaan päätellä, myös useat yritykset voivat yhdessä olla määräävässä markkina-asemassa.

282. Tämän vuoksi on selvitettävä ensiksi, ovatko määräävässä markkina-asemassa tässä asiassa jalkapalloseurat vai jalkapalloliitot. Koska kyseiset määräykset sisältyvät kulloisenkin liiton määräyksiin, voitaisiin olettaa, että tässä on tutkittava niiden asemaa markkinoilla. Jos käsiteltävänä oleva asia koskisi esimerkiksi UEFA:n *Champions League*ta koskevien televisiointioikeuksien myyntiä, olisi selvää, että tällöin olisi tutkittava kyseisen kilpailun järjestävän ja sitä markkinoivan liiton eli UEFA:n markkinavoimaa. Käsiteltävänä oleva asia koskee kuitenkin pelaajien palkkaamista koskevia määräyksiä. Komissio on perustellusti kiinnittänyt huomiota siihen, että pelaajien palkkaaminen on seuroja eikä liittoja koskeva asia. Komission mukaan näitä määräyksiä on siksi pidettävä seurojen välisinä sopimuksina. Siten sen mukaan käsiteltävänä olevassa asiassa olisi kysymys seurojen eikä sitä vastoin liittojen määräävästä markkina-asemasta. Pidän tätä väitettä vakuuttavana. Tässä tarkastelutavassa otetaan myös huomioon se sekä komission että URBSFA:n toteama seikka, että kyseiset määräykset eivät ole liittojen sanelemia, vaan ne ovat täysin seurojen tahdon mukaisia.

Käsiteltävänä olevassa asiassa ei siksi ole lausuttava siitä, onko UEFA määräävässä markkina-asemassa suhteessa sen jäsenliittoihin, tai siitä, voiko jokaisessa jäsenvaltiossa olla ainoastaan yksi ainoa liitto.

283. Kansalaisuusmääräykset sisältyvät yksittäisten liittojen kulloisiinkin määräyksiin, kun taas pelaajien siirtymistä muihin jäsenvaltioihin sääntelevät siirtomääräykset sisältyvät UEFA:n ja FIFA:n määräyksiin. Tämän vuoksi on kysyttävä, onko kansalaisuusmääräysten osalta kyseisen liiton ammattilaisseuroilla ja siirtomääräysten osalta koko yhteisön ammattilaisseuroilla *yhdessä* määräävä markkina-asema. Vastaus näihin kysymyksiin riippuu niistä edellytyksistä, joiden vallitessa voidaan puhua yritysten *kollektiivisesta* määräävästä markkina-asemasta.

284. Komissio on ratkaisukäytännössään todennut jo useasti kysymyksessä olleen tällaisen kollektiivisen määräävän markkina-aseman. [361] Yhteisöjen tuomioistuin ja

360 — Asia 85/76, Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomio 13.2.1979 (Kok. 1979, s. 461, 38 kohta); oikeuskäytännössä vakiintunut.

361 — Ks. esim. 7.12.1988 tehty päätös 89/93/ETY (laakalasi), EYVL 1989 L 33, s. 44, 78 ja sitä seuraavat kohdat; 1.4.1992 tehty päätös 92/262/ETY (Ranskan—Länsi-Afrikan laivanvarustajatoimikunta), EYVL L 134, s. 1, 55 ja sitä seuraavat kohdat; 23.12.1992 tehty päätös 93/82/ETY (CEWAL ym.), EYVL 1993 L 34, s. 20, 57 kohta. Ks. myös yrityskeskittymien valvontaa koskevat päätökset, esim. 22.7.1992 tehty päätös 92/553/ETY (Nestlé v. Perrier), EYVL L 356, s. 1, 108 ja sitä seuraavat kohdat.

ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ovat käsitelleet tätä kysymystä tuomioissaan vasta kahdesti. Asiassa La Crespelle vuonna 1994 annettu tuomio [362] koski Ranskan lainsäädäntöä, jossa yli 50:lle nautojen keinosiemennystä harjoittavalle asemalle annettiin yksinoikeus harjoittaa kyseistä toimintaa kulloisellekin asemalle määrätyllä alueella. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että perustamalla tällaisia monopoleja, jotka olivat alueellisesti rajattuja mutta kattoivat koko Ranskan valtion alueen, luotiin 86 artiklassa tarkoitettu määräävä markkina-asema. [363] Olennaisesti tärkeämpi käsiteltävänä olevan asian kannalta on nyt jo lainvoimaiseksi tullut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio asiassa SIV [364]. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi tässä tuomiossa seuraavaa:

"Periaatteessa ei voida sulkea pois sitä, että kaksi tai useammat itsenäiset taloudelliset yksiköt ovat tietyillä markkinoilla toisiinsa sellaisessa taloudellisessa sidossuhteessa, että niillä on tämän vuoksi yhdessä määräävä markkina-asema suhteessa muihin näillä markkinoilla toimiviin yrityksiin. — — On kuitenkin korostettava, että jotta 86 artiklaa voitaisiin katsoa rikotun, ei riitä, että — — niitä samoja tosiseikkoja, joiden perusteella on todettu rikotun 85 artiklaa, 'kierrätetään' ja tehdään niiden perusteella sellaiset päätelmät, että tietyn sopimuksen tai lainvastaisen menettelytavan osapuolilla on yhdessä merkittävä markkinaosuus, että niillä tämän vuoksi on yhdessä määräävä markkina-asema ja että niiden lainvastainen toiminta on kyseisen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä." [365]

285. Mielestäni voidaan hyvinkin olettaa, että ammattilaisliigan joukkueet ovat "toisiinsa sellaisessa taloudellisessa sidossuhteessa", että niillä on yhdessä määräävä asema markkinoilla. Tällöin otettaisiin myös huomioon se useasti jo mainitsemani seikka, että seurat ovat riippuvaisia toisistaan, jos ne haluavat menestyä. [366] Tällaista samojen etujen yhdistämää luonnollista yhteisöä on tuskin millään muulla alalla.

286. Tätä kysymystä ei kuitenkaan tarvitse tutkia tässä perusteellisemmin. Käsiteltävänä olevassa asiassa ei nimittäin ole kysymys siitä markkinavoimasta, joka seuroilla on yhdessä suhteessa kilpailijoihinsa, asiakkaihinsa ja kuluttajiin [367]. Mielestäni *pelaajat* eivät kuulu mihinkään näistä ryhmistä. Tällaisesta asiasta olisi sitä vastoin kysymys silloin, kun — käyttääkseni jo mainitsemaani esimerkkiä — seurat toimisivat itse ryhmänä myydäkseen otteluidensa televisiointioikeudet. Käsiteltävänä oleva asia koskee kuitenkin määräyksiä, joilla rajoitetaan mahdollisuutta palkata pelaajia. Näillä määräyksillä rajoitetaan seurojen välistä kilpailua. Sitä vastoin ei voida katsoa, että määräävää markkina-asemaa olisi

362 — Asia C-323/93, Centre d'insémination de la Crespelle, tuomio 5.10.1994 (Kok. 1994, s. I-5077).

363 — Alaviitteessä 362 mainittu tuomio, 17 kohta.

364 — Alaviitteessä 313 mainittu tuomio. Asia koski kannetta, jonka kohteena oli alaviitteessä 361 mainittu komission 7.12.1988 tekemä päätös.

365 — Alaviitteessä 313 mainittu tuomio, 358 ja 360 kohta.

366 — Ks. ed. 227 kohta.

367 — Ks. kohdassa 281 lainattu yhteisöjen tuomioistuimen tuomio.

väärinkäytetty 86 artiklassa tarkoitetulla tavalla, koska määräykset koskevat ainoastaan seurojen ja niiden pelaajien välistä suhdetta.

Tämän vuoksi olen samaa mieltä kuin UEFA, URBSFA, komissio ja Italian ja Ranskan hallitukset siitä, että 86 artiklaa ei ole rikottu tässä asiassa.

C — Ratkaisuehdotus

287. Katson, että Cour d'appel de Liègen esittämiin kysymyksiin on vastattava seuraavasti:

1. EY:n perustamissopimuksen 48 artiklaa on tulkittava siten, että siinä kielletään

   a) jalkapalloseuraa vaatimasta tai ottamasta vastaan rahakorvausta, kun joku tämän seuran pelaajista, jonka sopimuksen voimassaolo on päättynyt, palkataan uuteen seuraan;

   b) rajoittamasta sellaisen pelaajan, joka on jonkin toisen jäsenvaltion kansalainen, pelaamista kansallisten ja kansainvälisten liittojen seuroille järjestämissä kilpailuissa.

2. EY:n perustamissopimuksen 85 artiklaa on tulkittava siten, että sellaiset seurojen väliset sopimukset ja liittojen päätökset, jotka ovat sisällöltään sellaisia kuin edellä kohdissa 1 a) ja 1 b) on kuvattu, ovat tämän artiklan vastaisia.